

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**  
(Монгол Улсад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж)

**Аудитлагдсан санхүүгийн тайлан**  
**2024 оны 12 дугаар сарын 31**



# ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

## Аудитлагдсан санхүүгийн тайлан

---

Агуулга	Хуудас
Банкны талаарх мэдээлэл	1
Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга ба гүйцэтгэх удирдлагын мэдэгдэл	2
Хараат бус аудиторын тайлан	3 – 6
Товчилсон үгийн тайлбар	7
Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан	8
Санхүүгийн байдлын тайлан	9
Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан	10
Мөнгөн гүйлгээний тайлан	11 – 13
Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд	14 – 94

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

### Ерөнхий мэдээлэл

---

ТУЗ-ийн гишүүд:

Р. Коппа (ТУЗ-ийн дарга)  
Д. Эрдэнэбилэг  
Д. Янжмаа  
Д. Хүрэлбаатар  
Д. Отгонбилэг  
А. Энхмэнд  
Ж. Болормаа  
Ж. Дэлгэрсайхан

Нарийн бичгийн дарга:

Н. Нямсүрэн

Албан хаяг:

Энхтайвны өргөн чөлөө 19,  
Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо,  
Улаанбаатар хот 14210,  
Монгол улс

Аудиторууд:

Эрнст энд Янг Монголия Аудит ХХК  
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга ба гүйцэтгэх удирдлагын мэдэгдэл

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК-ийн (цаашид “Банк” гэх) Төлөөлөн Удирдах Зөвлөл (“ТУЗ”)-ийн дарга Рандольф Коппа, Гүйцэтгэх захирал Ононгийн Орхон болон Санхүү хариуцсан захирал Дуламжавын Энхтуяа, бид Банкны санхүүгийн тайлангууд нь 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт (“СТОУС”)-ын дагуу үнэн зөв, бодитой илэрхийлсэн гэдгийг үүгээр мэдэгдэж байна.

  Рандольф Коппа Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга	 Ононгийн Орхон Гүйцэтгэх захирал	 Дуламжавын Энхтуяа Санхүүгийн удирдлага, хяналтын газрын захирал
---	---	---

Улаанбаатар хот, Монгол улс

Огноо: 2025 оны 3-р сарын 26

## ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

### Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд

#### Дүгнэлт

Бид Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК (“Банк”)-ийн 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх Компанийн санхүүгийн байдлын тайлан, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн ашиг алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын товчоо болон бусад тайлбар тодруулгуудаас бүрдсэн санхүүгийн тайлангуудад аудит хийж гүйцэтгэлээ.

Бидний дүгнэлтээр дээр дурдсан санхүүгийн тайлангууд нь 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандартын Зөвлөл (“НББОУСЗ”)-өөс баталж гаргасан Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (“СТОУС”)-ын дагуу материаллаг алдаагүй, бодитойгоор илэрхийлсэн байна.

#### Дүгнэлтийн үндэслэл

Бид энэхүү аудитын ажлыг Аудитын Олон Улсын Стандарт (“АОУС”)-уудын дагуу хийж гүйцэтгэлээ. Уг стандартуудын дагуу хүлээсэн үүрэг хариуцлагуудыг энэхүү тайлангийн “Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага” хэсэгт харуулав. Бид Нягтлан бодогчдын ёс зүйн олон улсын стандартын зөвлөлөөс баталсан “Мэргэшсэн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрэм”-ийн дагуу Компаниас хараат бус бөгөөд уг дүрэмд заасны дагуу өөрсдийн бусад ёс зүйн үүрэг хариуцлагаа бүрэн биелүүлсэн болно. Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтэд хангалттай, зохистой үндэслэл болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.

#### Аудитын гол асуудлууд

Аудитын гол асуудлууд гэдэг нь тайлант жилийн санхүүгийн тайлангийн аудитад хамгийн ач холбогдолтой байсан гэж аудиторын мэргэжлийн үнэлэмжээр үзсэн асуудлууд юм. Эдгээр асуудлуудыг санхүүгийн тайлангийн аудитын хүрээнд бүхэлд нь анхаарч, аудиторын дүгнэлт өгөхдөө авч үзсэн бөгөөд бид уг асуудлуудын талаар тусдаа дүгнэлт гаргадаггүй болно. Аудитын гол асуудлыг бид хэрхэн авч үзсэн талаарх тайлбарыг дор өгөв.

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага хэсэгт дурдсан үүрэг хариуцлагууд болон эдгээр асуудлуудтай холбоотой үүрэг хариуцлагыг бид бүрэн биелүүлсэн. Үүний дагуу бид санхүүгийн тайлангуудын материаллаг буруу илэрхийлэгдэх эрсдэлийн үнэлгээнд тохирсон аудитын горимуудыг гүйцэтгэсэн. Дор дурдсан асуудлыг анхаарч үзэхдээ гүйцэтгэсэн горимуудыг багтаасан аудитын горимуудын үр дүн нь энд хавсаргасан санхүүгийн тайлангуудад өгсөн бидний аудитын дүгнэлтийн үндэслэл болно.

Аудитын гол асуудал	Гүйцэтгэсэн аудитын горимууд
<p><b>Зээлийн үнэ цэнийн бууралт</b></p> <p>Удирдлага нь хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтыг тооцохдоо үнэлэмж болон өндөр түвшний төсөөлөл ашигладаг.</p> <p>Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа нь 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны нийт хөрөнгийн 38 орчим хувийг эзэлж байгаа бөгөөд холбогдох тооцооллуудын тодорхойгүй байдлаас үүдэн харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтыг бид аудитын гол асуудал гэж үзсэн.</p> <p>Үнэ цэнийн бууралтын аргачлал нь ирээдүйг таамагласан Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал (“ЗҮЦХА”)-ын загварт суурилсан. Энэхүү ЗҮЦХА-ын загварын бүрэлдэхүүн хэсгүүд нь ихээхэн төсөөлөл, болон тооцоолол шаарддаг. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Санхүүгийн хөрөнгийн шатлал;</li> </ul>	<p>2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын санг тооцоолох аргачлалыг үнэлэхдээ бид Банкны ЗҮЦХ-ыг батлах, бүртгэх, хянах хяналтын загвар болон үйл ажиллагааны үр дүнтэй байдлыг үнэлэх, мөн харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтыг тооцоолох ЗҮЦХА-ын загварт Банкны ашигласан арга зүй, өгөгдөл, төсөөллүүдийг үнэлэх зэрэг аудитын горимуудыг гүйцэтгэсэн.</p> <p>Арга зүйг үнэлэхдээ бид банкны ЗҮЦХА-ын загвар болон удирдлагын ашигласан арга зүй, таамаглалын үндэслэлийн талаарх ойлголтыг авч, загварын үндэслэлтэй байдлыг үнэлж, салбарын жишигтэй харьцуулсан. Түүнчлэн бид ашигласан таамаглалуудын үндэслэлтэй байдал, шатлалын ангиллын үндэслэл, ЧМ, АХЧ болон ЧӨД-г тодорхойлох оновчтой байдал, загварт тусгагдсан макро эдийн засгийн хэтийн хувьсагчдыг авч үзсэн.</p>



Building a better  
working world

## ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

### Аудитын гол асуудлууд (үргэлжлэл)

Аудитын гол асуудал	Гүйцэтгэсэн аудитын горимууд
<p><b>Зээлийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>ЗҮЦХА-ын загвар боловсруулах, загварын гол өгөгдлүүд болох Чанаргүйдлийн Магадал (“ЧМ”) болон Аллагдал хүргэх чанаргүйлэл (“АХЧ”)-ийг сонгох;</li> <li>Чанаргүйдэлд Өртөх Дүн (“ЧӨД”) болон ашиглагдаагүй зээлийн үүргийн хөрвүүлэлтийн коэффициентийг тодорхойлох;</li> <li>ЗҮЦХА-ын загварт оруулах эдийн засгийн өгөгдлүүдийг тодорхойлохын тулд ирээдүйн макро эдийн засгийн хувилбаруудыг сонгох, мөн тэдгээрийг магадлалаар нь жинлэх;</li> <li>Ирээдүйд хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг тооцоход хэрэглэсэн олон төрлийн төсөөлөл болон хүчин зүйлс дээр суурилан тусгайлан үнэлсэн зээлүүдийн үнэ цэнийн бууралтын санг тооцоолох.</li> </ul> <p>Холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого болон нягтлан бодох бүртгэлийн гол тооцоолууд, үнэлэмжүүдийг санхүүгийн тайлангийн Тодруулга 2.5 болон 3-д толилуулсан.</p> <p>Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаатай хамааралтай бусад толилуулга болон зээлийн эрсдэлийн удирдлагыг санхүүгийн тайлангийн Тодруулга 2, 8, 17 болон 33.2-д тус тус толилуулсан.</p>	<p>Шатлалын ангилал зохистой эсэхийг шалгахдаа бид зээлийн хугацаа хэтрэлтийн мэдээлэл, харилцагчдад оноосон зээлжих зэрэглэлийг анхны хүлээн зөвшөөрсөн өдрөөр болон санхүүгийн тайлангийн өдрөөр тус тус шалгасан.</p> <p>Бид мөн насжилтын тайлангийн дүнг санхүүгийн бүртгэлд тусгасан дүнтэй тулгах замаар насжилтын тайлангийн иж бүрэн байдлыг шалгаж, санамсаргүй түүврийн аргаар насжилтын тайлангийн мэдээллүүдийг холбогдох баримтуудтай тулгах замаар насжилтын тайлангийн үнэн зөв байдлыг шалгасан.</p> <p>Бид ХБЗА-ын загварт ашигласан гол өгөгдлүүдийг Банкны боломжит дотоод эх үүсвэрээс олж авсан түүхэн мэдээлэл, гадаад эх үүсвэрээс олж авсан тухайн салбарын болон санхүү, эдийн засгийн мэдээллүүдтэй харьцуулсан. Бидний хяналтын горимд дараах ажлууд багтсан. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Түүхэн ЧМ, АХЧ-ийг тодорхойлох тооцоололд ашигласан дотоод болон гадаад эх сурвалжийн мэдээллүүдийн зөв зохистой байдлыг санамсаргүй түүврийн аргаар шалгасан;</li> <li>Макро эдийн засгийн хэмжүүрүүдийг боломжит гадаад эх сурвалжийн мэдээллүүдтэй тулгасан;</li> <li>ЧӨД болон зээлийн хөрвүүлэлтийн коэффициентуудын хүлээлтийн үнэн зөв байдлыг шалгасан;</li> <li>Үнэ цэнийн бууралтыг үнэлэх тусгайлан үнэлсэн зээлүүдээс сонгогдсон түүврүүдийн хувьд бид ирээдүйд хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал болон барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн талаарх Банкны таамаглалуудыг хянаж үзсэн.</li> </ul> <p>Бид ЗҮЦХА-ын загварын гол өгөгдлүүдэд ашигласан үнэлэмжийг тууштай ашигласан байдлыг авч үзсэн.</p> <p>Мөн бид санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгуудын зохистой байдлыг үнэлсэн</p>

### Жилийн тайланд тусгагдсан бусад мэдээлэл

Захирлууд болон Гүйцэтгэх удирдлагууд бусад мэдээлэлд хариуцлага хүлээнэ. Бусад мэдээлэл гэдэгт аудитын тайлан гарсан өдрөөс хойш гарахаар хүлээгдэж буй жилийн тайланд тусгагдах санхүүгийн тайлангууд болон тэдгээрт хамаарах аудиторын тайлангаас бусад мэдээлэл (“Бусад хэсэг”) багтана.

Санхүүгийн тайлангуудад өгсөн бидний дүгнэлт нь бусад мэдээлэлд хамаарахгүй бөгөөд тэдгээрт аливаа хэлбэрийн баталгаажуулах дүгнэлт гаргаагүй болно.

Санхүүгийн тайлангуудын аудиттай холбоотой бидний хүлээх хариуцлага нь бусад мэдээллийг уншиж, тэдгээр нь санхүүгийн тайлангууд эсвэл аудитын явцад бидний олж авсан мэдээллээс материаллаг байдлаар зөрүүтэй эсвэл алдаатай эсэхийг харгалзаж үзэх явдал юм.

## ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

### Жилийн тайланд тусгагдсан бусад мэдээлэл (үргэлжлэл)

Жилийн тайлангийн “Бусад хэсэг”-ийг унших үед тэнд материаллаг буруу илэрхийлэл байна гэж дүгнэвэл уг асуудлын талаар бид засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгдэх шаардлагатай байдаг.

### Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор удирдлага болон засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдийн хүлээх хариуцлага

Санхүүгийн тайлангуудыг СТОУС-ын дагуу бэлтгэх, бодитойгоор илэрхийлэх ба залилан, алдааны улмаас үүсч болох материаллаг дүнг буруу илэрхийлэлгүй санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх боломжийг бий болгоход шаардлагатай гэж удирдлагын тодорхойлсон дотоод хяналтуудад удирдлага хариуцлага хүлээнэ.

Банкны удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ Банкны үйл ажиллагааг зогсоох эсвэл татан буулгахаар төлөвлөсөн эсвэл эдгээрээс өөр бодит сонголт байхгүйгээс бусад тохиолдолд санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ удирдлага нь тасралтгүй байх зарчмын дагуу Банкны үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулах чадварыг үнэлэх, боломжтой бол тасралтгүй байх зарчимтай холбоотой асуудлуудыг тодруулах, нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх суурийг хэрэглэх үүрэгтэй.

Засаглал хариуцсан этгээдүүд нь Банкны санхүүгийн тайлагналын үйл явцад хяналт тавих үүрэгтэй.

### Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторовн үүрэг хариуцлага

Залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу илэрхийллээс санхүүгийн тайлан нь бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаа олж авах, дүгнэлт бүхий аудиторовн тайлан гаргах нь бидний зорилго юм.

Зохистой баталгаажуулалт гэдэг нь өндөр түвшний баталгаажуулалт боловч АОУС-ын дагуу хийгдсэн аудит нь оршин байгаа материаллаг буруу илэрхийллийг байнга илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм. Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсч болох ба хэрэв тэдгээр нь дангаараа эсвэл нийтдээ санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргасан хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх магадлалтай бол материаллагт тооцогдоно.

АОУС-ын дагуу хийх аудитын үед бид мэргэжлийн үнэлэмж, мэргэжлийн үл итгэх зарчмыг баримтлан ажилладаг. Бид мөн:

- Залилан эсвэл алдааны улмаас үүсч болох санхүүгийн тайлангийн материаллаг буруу илэрхийллийн эрсдэлүүдийг таних, үнэлэх, тэдгээр эрсдэлд тохирох аудитын горимуудыг боловсруулах, гүйцэтгэх, өөрсдийн дүгнэлтэд үндэслэл болохуйц хангалттай, зохистой аудитын нотолгоог олж авах. Залилан нь хуйвалдах, бичиг баримт хуурамчаар үйлдэх, санаатайгаар орхигдуулах, буруу мэдэгдэл хийх, дотоод хяналтыг зөрчих зэрэг үйлдлүүдтэй холбоотой байж болох тул залилангаас үүдэн гарсан материаллаг буруу илэрхийллийг илрүүлэхгүй байх эрсдэл нь алдаанаас үүдэн гарсан буруу илэрхийллийг илрүүлэхгүй байх эрсдэлээс өндөр байдаг
- Банкны дотоод хяналтын үр нөлөөтэй байдалд дүгнэлт өгөх зорилгоор биш тухайн нөхцөл байдалд тохирохуйц аудитын горим боловсруулахын тулд аудитад хамааралтай дотоод хяналтын талаар ойлголт олж авах.
- Хэрэглэсэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь зохистой эсэх, удирдлагын зүгээс нягтлан бодох бүртгэлийн ойролцоолсон тооцоолууд, тэдгээрт холбогдох тодруулгууд нь үндэслэлтэй эсэхийг үнэлэх.
- Нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх зарчмыг удирдлага зохистой хэрэглэсэн эсэх, олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн Банкны үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах чадамжид мэдэгдэхүйц эргэлзээ үүсгэж болох үйл явдал эсвэл нөхцөл байдалтай холбоотой материаллаг тодорхой бус байдал байгаа эсэхийг дүгнэх. Хэрэв материаллаг тодорхой бус байдал байна гэж дүгнэвэл, бид аудиторовн тайландаа санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгыг хийж өгөх эсвэл ийм тодруулга хангалтгүй бол дүгнэлтээ өөрчлөх шаардлагатай болдог. Аудиторовн тайлан гарах өдөр хүртэл олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн бид дүгнэлтээ гаргадаг. Гэхдээ ирээдүйн үйл явдал эсвэл нөхцөл байдал Банкны тасралтгүй байх зарчмыг алдагдуулж болно.
- Санхүүгийн тайлангууд (үүнд тодруулгууд багтана)-ын ерөнхий толилуулга, бүтэц, агуулгыг үнэлэх мөн санхүүгийн тайлангууд нь бодитой илэрхийлэгдэх шаардлагыг хангахуйц байдлаар холбогдох ажил гүйлгээ, үйл явдлуудыг илэрхийлсэн эсэхийг үнэлэх.

Бид аудитын ажлын төлөвлөсөн хамрах хүрээ, цаг хугацаа, томоохон хэмжээний дутагдал болон аудитын явцад олж тогтоосон дотоод хяналтын томоохон доголдол зэргийг багтаасан асуудлуудыг засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгддэг.

## ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Худалдаа Хөгжлийн Банк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

### Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага (үргэлжлэл)

Мөн бид өөрсдийн хараат бус байдлыг хөндсөн ёс зүйн шаардлагуудыг хангасан тухай мэдэгдлийг засаглал хариуцсан этгээдүүдэд хүргэж, бидний хараат бус байдалд зохистойгоор хамааралтай гэж үзэж болох бүхий л харилцаа болон бусад асуудлуудын талаар болон хэрвээ шаардлагатай тохиолдолд аливаа эрсдэлийг арилгахаар авсан арга хэмжээг мэдэгддэг.

Засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгдсэн асуудлаас бид тухайн тайлант жилийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн аудитад хамгийн өндөр ач холбогдол бүхий асуудлуудыг аудитын онцгойлсон асуудлууд гэж тодорхойлдог. Хууль тогтоомж нь уг асуудлуудын талаар олон нийтэд мэдээлэхийг хориглосон эсвэл тун ховор тохиолдолд аудиторын тайланд тухайн асуудлуудын талаар мэдээлэх нь олон нийтийн хүртэх үр өгөөжөөс илүү сөрөг үр дагавартай гэж үзсэнээс бусад тохиолдолд тэдгээр асуудлуудыг бид аудиторын тайландаа толилуулдаг

### Бусад

Энэхүү тайланг өөр ямар нэгэн зорилгоор биш, Монгол Улсын "Компанийн тухай хууль"-ийн 94 дүгээр зүйлд заасны дагуу Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн захиалгаар аудитыг гүйцэтгэн Банкны хувьцаа эзэмшигчдэд зориулан гаргалаа. Бид энэхүү тайлангийн агуулгын хүрээнд өөр аливаа нэг гуравдагч талын өмнө хариуцлага хүлээхгүй болно.

*Ernst & Young Mongolia Audit LLC*

ЭРНСТ ЭНД ЯНГ МОНГОЛИЯ АУДИТ ХХК

Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

Гарын үсэг зурсан



ДОРЖБАТЫН МАНДАХБАЯР  
Партнер

Баталсан



АДРИАН ЧУ  
Партнер

Монгол улс, Улаанбаатар хот  
Огноо: 2025 оны 3 дугаар сарын 26



## ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

SOFR	Баталгаажсан овернайт санхүүжилтийн хүү
БҮЦӨБДО	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх
БҮЦӨАА	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх
БДОТ	Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
ЖДБ	Жижиг, дунд байгууллага
ЗҮЦХА	Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал
ИЗББ	Ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас
МБ	Монгол банк
МИК	МИК Холдинг ХК
МИК ОССК	Монголын Ипотекийн Корпораци ОССК ХХК
МУЗГ	Монгол улсын засгийн газар
НӨАТ	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар
НББОУСЗ	Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл
ОУСТБХ	Олон улсын санхүүгийн тайлагнал боловсруулах хороо
СТОУС	Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт
СТОУС 7	СТОУС 7 Санхүүгийн хэрэглүүр: Толилуулга
СТОУС 9	СТОУС 9 Санхүүгийн хэрэглүүр
СТОУС 13	СТОУС 13 Бодит үнэ цэнийн хэмжүүр
ҮАХ	Үр ашигт хүү
ҮҮТХТ	Үлдэгдлийн үндсэн төлбөр болон хүүний төлбөрийн
ХӨ	Хорогдуулсан өртөг
ХБҮЦ	Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас
ЧМ	Чанаргүйдлийн магадлал
VaR	Эрсдэлийн үнэ цэн

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн**

**Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан**

	Тодруулга	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Үр ашигт хүүгээр тооцсон хүүний орлого	4	1,032,641,544	721,933,116
Бусад хүү болон түүнтэй адилтгах орлого	4	53,355,130	42,779,283
Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал	5	(602,479,107)	(469,048,440)
<b>Хүүний цэвэр орлого</b>		<b>483,517,567</b>	<b>295,663,959</b>
Шимтгэл, хураамжийн орлого	6	116,984,755	94,518,640
Шимтгэл, хураамжийн зардал	6	(40,361,041)	(33,159,051)
<b>Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого</b>		<b>76,623,714</b>	<b>61,359,589</b>
Арилжааны болон үйл ажиллагааны бусад орлого	7	87,938,664	54,690,488
<b>Нийт үйл ажиллагааны орлого</b>		<b>648,079,945</b>	<b>411,714,036</b>
Хүлээгдэж буй үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын зардал	8	(22,633,058)	(35,419,047)
<b>Үйл ажиллагааны цэвэр орлого</b>		<b>625,446,887</b>	<b>376,294,989</b>
Үйл ажиллагааны зардал	9	(232,209,045)	(183,760,346)
Хараат компанийн (алдагдал)/ашгийн хувь	15	(5,031,979)	4,271,538
<b>Татварын өмнөх ашиг</b>		<b>388,205,863</b>	<b>196,806,181</b>
Орлогын албан татварын зардал	10.1	(89,570,244)	(45,587,714)
<b>Тайлант жилийн ашиг</b>		<b>298,635,619</b>	<b>151,218,467</b>
<b>Нэгж хувьцааны ашиг (Төгрөг):</b>			
Нэгж хувьцаанд ноогдох суурь болон хорогдуулсан ашиг	11	5,902	3,043
<b>Бусад дэлгэрэнгүй орлого/(алдагдал) (татварын дараах)</b>			
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдах бусад дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах):</i>			
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өрийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээний өөрчлөлт	30	3,233,739	17,862,582
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах):</i>			
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээний өөрчлөлт	30	6,217,390	14,547,040
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүр борлуулсны олз	14	–	25,620,309
<b>Бусад дэлгэрэнгүй ашиг/(алдагдал)(татварын дараах):</b>		<b>9,451,129</b>	<b>58,029,931</b>
<b>Тайлант жилийн татварын дараах нийт дэлгэрэнгүй орлого, татварын дараах</b>		<b>308,086,748</b>	<b>209,248,398</b>

*Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.*

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх**

**Санхүүгийн байдлын тайлан**

	Тодруулга	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>ХӨРӨНГӨ</b>			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	12	3,094,565,161	2,308,730,146
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	13	1,396,738,984	1,651,798,375
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө	14	362,849,232	362,410,004
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өрийн хэрэглүүр	14	2,490,497,226	1,510,534,627
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүр	14	50,632,562	41,972,381
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэдэг өмчийн хэрэглүүр	14	–	1,700,000
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	14	–	1,311,976
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт	15	164,244	5,196,223
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	16	88,784,131	172,188,577
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	17	6,179,569,553	4,933,457,222
Бусад хөрөнгө	18	555,310,649	509,238,462
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	19	80,749,541	53,256,860
Борлуулах зориулалттай хөрөнгө	20	95,381,015	8,259,130
Үндсэн хөрөнгө	21	548,521,958	567,974,583
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	22	8,985,640	13,239,874
Биет бус хөрөнгө	23	47,618,788	25,308,105
<b>НИЙТ ХӨРӨНГӨ</b>		<b>15,000,368,684</b>	<b>12,166,576,545</b>
<b>ӨР ТӨЛБӨР</b>			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	24	378,861,006	318,412,011
Репо хэлцэл	25	25,675,412	51,285,052
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	26	10,337,810,771	9,086,817,412
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	16	70,630,118	159,109,749
Зээлээр авсан санхүүжилт	27	1,664,137,365	872,667,777
Банкны гаргасан бонд	28	670,569,956	–
Бусад өр төлбөр	29	137,253,343	172,734,896
Түрээсийн өр төлбөр	22	9,544,683	13,870,478
Орлогын татварын өглөг		77,219,441	76,907,413
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр	10.2	12,681,002	6,392,862
<b>НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР</b>		<b>13,384,383,097</b>	<b>10,758,197,650</b>
<b>ЭЗДИЙН ӨМЧ</b>			
Энгийн хувьцаа	30	340,852,905	340,852,905
Нэмж төлөгдсөн капитал	30	64,069,779	64,069,779
Бусад нөөц	30	317,629,530	313,673,176
Хуримтлагдсан ашиг		893,433,373	689,783,035
<b>НИЙТ ЭЗДИЙН ӨМЧ</b>		<b>1,615,985,587</b>	<b>1,408,378,895</b>
<b>НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ЭЗДИЙН ӨМЧ</b>		<b>15,000,368,684</b>	<b>12,166,576,545</b>

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн**

**Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан**

	Энгийн хувьцаа мян.төг (Тод. 30)	Нэмж төлөгдсөн капитал мян.төг (Тод. 30)	Бусад нөөц мян.төг (Тод. 30)	Хуримтлагдс ан ашиг мян.төг	Нийт эздийн өмч мян.төг
<b>2023 оны 1 сарын 1-ний байдлаар</b>	323,810,329	664	258,908,980	595,291,291	1,178,011,264
Тайлант жилийн ашиг	–	–	–	151,218,467	151,218,467
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	–	–	32,409,622	25,620,309	58,029,931
<b>Нийт дэлгэрэнгүй орлого</b>	–	–	<b>32,409,622</b>	<b>176,838,776</b>	<b>209,248,398</b>
Хэрэгжсэн дахин үнэлгээний нөөц	–	–	(2,172,039)	2,172,039	–
Ногдол ашиг (Тод. 30)	–	–	–	(59,992,458)	(59,992,458)
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн*	–	–	24,526,613	(24,526,613)	–
Нэмж гаргасан хувьцаа	17,042,650	66,448,901	–	–	83,491,551
Хувьцаа гаргахтай холбоотой зардал	–	(2,379,860)	–	–	(2,379,860)
Шилжүүлэг	(74)	74	–	–	–
<b>2023 оны 12 сарын 31-ний болон 2024 оны 1 сарын 1- ний байдлаар</b>	<b>340,852,905</b>	<b>64,069,779</b>	<b>313,673,176</b>	<b>689,783,035</b>	<b>1,408,378,895</b>
Тайлант жилийн ашиг	–	–	–	298,635,619	298,635,619
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	–	–	9,451,129	–	9,451,129
<b>Нийт дэлгэрэнгүй орлого</b>	–	–	<b>9,451,129</b>	<b>298,635,619</b>	<b>308,086,748</b>
Хэрэгжсэн дахин үнэлгээний нөөц	–	–	(4,176,217)	4,176,217	–
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөд шилжүүлсэн дахин үнэлгээний нөөц (Тод. 29)	–	–	4,061,458	–	4,061,458
Ногдол ашиг (Тод. 30)	–	–	–	(104,541,514)	(104,541,514)
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн*	–	–	(5,380,016)	5,380,016	–
<b>2024 оны 12 сарын 31-ний байдлаар</b>	<b>340,852,905</b>	<b>64,069,779</b>	<b>317,629,530</b>	<b>893,433,373</b>	<b>1,615,985,587</b>

\*Бусад нөөцөд тусгай зориулалтын нөөц багтсан ба уг нөөцийг Монголбанкны шаардлагад нийцүүлэн байгуулсан бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилах боломжтой.

*Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.*

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн**

**Мөнгөн гүйлгээний тайлан**

	Тодруулга	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ</b>			
<b>Татварын өмнөх ашиг</b>		388,205,863	196,806,181
<i>Тохируулгууд:</i>			
Үүсмэл сангүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	7	(13,881,202)	2,719,591
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны (олз)/гарз	7	5,306,473	(21,290)
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө борлуулсны цэвэр (олз)/гарз	7	(158,782)	8,831
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийн ("ХОЗҮХХ") үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз	7	(3,053,461)	(2,873,791)
Өмчлөх бусад хөрөнгө борлуулсны цэвэр (олз)/гарз	7	(1,061,392)	(2,097,115)
ХОЗҮХХ борлуулсны олз	7	-	(385,314)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх (БҮЦӨБДО) өрийн хэрэглүүр борлуулсны (олз)/гарз	7	(620,874)	69,385
Бусад зээл болон урьдчилгааны бүтцийн өөрчлөлтийн гарз	7	(7,630,492)	8,311,181
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	7	(748,866)	(203,242)
Хараат компанийн ашгийн Банканд ногдох хувь	15	5,031,979	(4,271,538)
Эрсдэлийн сангийн зардал	8	22,633,058	35,419,047
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	9	17,364,478	14,180,303
Биет бус хөрөнгийн хорогдуулга	9	1,092,379	920,110
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	9	7,386,391	6,782,507
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	9	1,403,605	110,214
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз	9	967	1,809
Зээлээр авсан санхүүжилтийн хүүний зардал	5	61,057,810	78,350,667
Гаргасан өрийн бичгийн хүүний зардал	5	4,200,696	-
Түрээсийн өглөгийн хүүний зардал	5	1,802,903	2,050,311
Хэрэгжээгүй ханшийн зөрүү		(81,232,686)	34,187,679
<b>Ажлын капиталын өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны ашиг</b>		<b>407,098,847</b>	<b>370,065,526</b>
<i>Үйл ажиллагааны хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:</i>			
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц		(129,587,811)	(201,639,684)
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө		(100,728,870)	185,324,854
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа		(1,262,677,013)	(808,036,358)
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө		(95,580,872)	(6,592,824)
Бусад хөрөнгө		(52,433,613)	(78,573,913)
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж		60,448,995	285,291,777
Репо хэлцэл		(25,609,640)	(265,519,739)
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж		1,336,250,669	2,909,901,740
Бусад өр төлбөр		(100,407,322)	(102,875,012)
<b>Үндсэн үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан мөнгөн гүйлгээ</b>		<b>36,773,370</b>	<b>2,287,346,367</b>
Түрээсийн өглөгийн хүүний хэсэгт хамаарах төлөлт		(1,802,903)	(2,050,311)
Зээлээр авсан санхүүжилтийн хүүний төлөлт		(91,648,527)	(48,603,736)
Гаргасан өрийн бичгийн хүүний төлөлт		-	-
Төлсөн орлогын албан татвар		(85,257,310)	(30,393,733)
<b>Үндсэн үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ</b>		<b>(141,935,370)</b>	<b>2,206,298,587</b>

*Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.*

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн**

**Мөнгөн гүйлгээний тайлан (үргэлжлэл)**

	Тодруулга	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ</b>			
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын худалдан авалт		(838,105,697)	(380,367,125)
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт борлуулсны орлого		361,715,278	844,281,732
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр борлуулсны орлого		5,908,554	81,431,276
Үндсэн хөрөнгө борлуулснаас хүлээн авсан мөнгө		5,916,741	3,943,285
Хүлээн авсан ногдол ашиг	14	221,276	194,694
Үндсэн хөрөнгийн худалдан авалт	21	(28,574,973)	(74,749,691)
Биет бус хөрөнгийн худалдан авалт	23	(23,404,029)	(1,968,076)
<b>Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ</b>		<b>(516,322,850)</b>	<b>472,766,095</b>
<b>САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ</b>			
Зээлээр авсан санхүүжилтийн татан авалт		3,758,252,939	342,417,862
Зээлээр авсан санхүүжилтийн эргэн төлөлт		(2,849,988,893)	(952,421,711)
Бонд гаргалтаас хүлээн авсан төлбөр		843,472,451	–
Буцаан худалдан авсан бонд	28	(168,706,103)	–
Хойшлогдсон төлбөрийн эргэн төлөлт		(13,368,143)	(94,179)
Ногдол ашиг	30	(104,129,269)	(47,198,750)
Хүлээн авсан хойшлогдсон нөхцөлт хандив	29	307,720	613,771
Шинээр гаргасан хувьцаа	30	–	81,111,691
Түрээсийн өглөгийн үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлт		(7,084,674)	(6,180,280)
<b>Санхүүгийн үйл (ажиллагаанд зарцуулсан)/ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ</b>		<b>1,458,756,028</b>	<b>(581,751,596)</b>
<b>Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр өсөлт</b>		<b>800,497,808</b>	<b>2,097,313,086</b>
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	12	4,212,696,578	2,115,383,492
<b>Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл</b>	12	<b>5,013,194,386</b>	<b>4,212,696,578</b>
<b>ХҮҮТЭЙ ХОЛБООТОЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН УРСГАЛ</b>			
Төлсөн хүү		(585,204,954)	(419,723,524)
Хүлээн авсан хүү		1,069,500,834	738,867,664
<b>МӨНГӨН БУС ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНУУД</b>			
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөгийн нэмэгдэл	22	282,280	2,562,951
Түрээсийн гэрээний өөрчлөлт	22	2,581,034	2,020,078
Зээлийн үүргийн гүйцэтгэлийг барьцаа хөрөнгөөр хангуулсан		106,732,257	8,697,682
Үндсэн хөрөнгийн нэмэгдэл	21	–	63,652,848
ХОЗҮХХ-ийн борлуулалтын үнэ		–	(29,614,685)
<b>Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн өр төлбөрийн өөрчлөлт:</b>			
		<b>2024</b>	<b>2023</b>
<b>Түрээсийн өр төлбөр</b>		<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
1 сарын 1-нээр		13,870,478	15,869,783
Мөнгөн бус нэмэгдэл		282,280	2,562,951
Түрээсийн өөрчлөлт		2,581,034	2,020,078
Түрээсийн гэрээ цуцлагдсан түрээсүүд		(104,435)	(402,054)
Тайлант үеийн хүүний зардал		1,802,903	2,050,311
Түрээсийн өглөгийн хүүний төлөлт		(1,802,903)	(2,050,311)
Түрээсийн өглөгийн үндсэн төлбөрийн төлөлт		(7,084,674)	(6,180,280)
<b>12 сарын 31-нээр</b>		<b>9,544,683</b>	<b>13,870,478</b>

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салиггүй нэг хэсэг болно.

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн**

**Мөнгөн гүйлгээний тайлан (үргэлжлэл)**

**Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн өр төлбөрийн өөрчлөлт (үргэлжлэл):**

	Зээлээр авсан санхүүжилт мян.төг	Гаргасан бонд мян.төг
<b>2023 оны 1 сарын 1-нээр</b>	<b>1,418,831,195</b>	–
Шинээр татсан эх үүсвэр	342,417,862	–
Эргэн төлөлт	(952,421,711)	–
Хүүгийн төлөлт	(48,603,736)	–
Хойшлогдсон төлбөр	(94,179)	–
Цэвэр эргэн төлөлт	(658,701,764)	–
Гадаад валютын ханшийн зөрүү	34,187,679	–
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн мөнгөн бус гүйлгээ	34,187,679	–
Хуримтлагдсан хүү болон хойшлогдсон төлбөрийн хорогдуулалт	78,350,667	–
<b>2023 оны 12 сарын 31 болон 2024 оны 1 сарын 1-ний байдлаар</b>	<b>872,667,777</b>	–
Шинээр татсан эх үүсвэр	3,758,252,939	843,472,451
Эргэн төлөлт	(2,849,988,893)	–
Буцаан худалдан авсан бонд	–	(168,706,103)
Хүүгийн төлөлт	(91,648,527)	–
Хойшлогдсон төлбөр	(5,482,656)	(7,885,487)
Цэвэр эргэн төлөлт	811,132,863	666,880,861
Гадаад валютын ханшийн зөрүү	(80,721,085)	(511,601)
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн мөнгөн бус гүйлгээ	(80,721,085)	(511,601)
Хуримтлагдсан хүү болон хойшлогдсон төлбөрийн хорогдуулалт	61,057,810	4,200,696
<b>2024 оны 12 сарын 31-ний байдлаар</b>	<b>1,664,137,365</b>	<b>670,569,956</b>

*Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.*

**1. Банкны талаарх мэдээлэл**

Худалдаа, хөгжлийн банк ХК (“Банк”) нь 1990 оны 10 дугаар сарын 19-ний өдөр Монгол улсын хуулийн дагуу үүсгэн байгуулагдсан ба 1993 онд хийгдсэн анхны банкны салбарын хяналт, шалгалтын актын дор Монголбанкнаас олгосон 8 тоот зөвшөөрлийн дагуу банк, санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлэх бизнесийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг.

Банк нь Монгол улсад бүртгэлтэй, тус улсын нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулдаг, Монголын хөрөнгийн биржид (МХБ) бүртгэлтэй нээлттэй хувьцааг компани юм. Банкны төв байрны албан ёсны хаяг нь Монгол улс, Улаанбаатар хот 14210, Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо, Энхтайвны өргөн чөлөө 19, Худалдаа, хөгжлийн банкны байр.

Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн эзэмшлийн хувийг Тодруулга 30-д тодруулсан болно.

2025 оны 3 дугаар сарын 26-ний өдрийн Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн тогтоолоор 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болгосон жилийн санхүүгийн тайлангуудыг гаргахыг зөвшөөрөв.

**2. Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогууд**

**2.1 Тайлан бэлтгэх үндэслэл ба нийцлийн мэдэгдэл**

Банкны санхүүгийн тайлангууд нь Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (“НББОУСЗ”)-өөс баталсан Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (“СТОУС”)-ын дагуу бэлтгэгдсэн болно.

Санхүүгийн тайлангууд нь бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд (“БҮЦӨБДО”) бүртгэгдэх өрийн болон өмчийн хэрэглүүр, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд (“БҮЦӨАА”) бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө, бодит үнэ цэнийн аргаар бүртгэгдэх үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр, анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш дараа тайлант үед бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх барилга болон газар, хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө, үнэт металл, өртөг ба борлуулалтын зардлыг хассан бодит үнэ цэнийн аль багаар хэмжигдэх борлуулах зорилготой хөрөнгийг эс тооцвол түүхэн өртөгийн зарчмаар бэлтгэгдсэн болно. Санхүүгийн тайлан дахь дүнгүүдийг тодруулгад өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд мянгачилан, Монгол Улсын мөнгөн тэмдэгт болох Монгол төгрөгөөр тайлагнасан.

**2.2 Санхүүгийн тайлангийн толилуулга**

Банк нь санхүүгийн байдлын тайлангийн зүйлсийг нөхөх/төлбөр хийх банкны хүсэл эрмэлзлэл болон төсөөлж буй чадварт үндэслэн хөрвөх чадварынх нь дарааллаар толилуулсан. Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах 12 сарын дотор (богино хугацаанд) ба 12 сараас хойших хугацаанд (урт хугацаанд) хүлээн авах эсвэл төлөх төлбөрийн талаарх шинжилгээг тодруулга 36-д толилуулсан.

Ирээдүйн үйл явдлаас хамааралгүйгээр хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэршүүлэх хуулиар олгогдсон эрхтэй ба хөрөнгө, өр төлбөрийг зэрэг хүлээн зөвшөөрөх эсвэл цэвэр дүнгээр нь барагдуулах хандлагатай байгаа үед санхүүгийн хөрөнгө, санхүүгийн өр төлбөрүүдийг хооронд нь цэвэршүүлж, цэвэр дүнг санхүүгийн байдлын тайланд толилуулна. Нягтлан бодох бүртгэлийн стандарт эсвэл тайлбарт шаардаагүй эвсэл зөвшөөрөөгүй мөн банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод тусгайлан толилуулаагүй тохиолдолд орлого ба зардлын дүнгүүдийг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд цэвэршүүлэхгүй.

**2.3 Батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд**

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг батлан гаргах өдрийн байдлаар батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартуудын жагсаалтыг дор үзүүлэв. Банк энэхүү стандартууд болон нэмэлт өөрчлөлтүүдийг хүчин төгөлдөр хэрэгжиж эхлэх үеэс дагаж мөрдөнө.

- |  |  |
|--|--|
| • НББОУС 21-ийн нэмэлт өөрчлөлт        | <i>Өөр валютад хөрвөх боломжгүй байх<sup>1</sup></i>                                   |
| • СТОУС 9, НББОУС 7-ын нэмэлт өөрчлөлт | <i>Санхүүгийн хэрэгслүүдийн ангилал болон хэмжилтийн нэмэлт өөрчлөлт х<sup>2</sup></i> |
| • СТОУС 18                             | <i>Санхүүгийн тайлангийн толилуулга болон тодруулга<sup>3</sup></i>                    |
| • СТОУС 19                             | <i>Олон нийтэд хамааралгүй охин компаниуд: Тодруулга</i>                               |

<sup>1</sup>2025 оны 1 сараас эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлнэ

<sup>2</sup>2026 оны 1 сараас эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлнэ

<sup>3</sup>2027 оны 1 сараас эхлэн хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлнэ

Эдгээр нэмэлт өөрчлөлтүүд нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.



## 2.4 Шинэ болон нэмэлт өөрчлөлт оруулсан стандарт, тайлбар

Банк нь гаргасан санхүүгийн тайланд хараахан хүчин төгөлдөр болоогүй шинэ стандарт, тайлбар, нэмэлт өөрчлөлтийг дагаж мөрдөөгүй.

2024 онд анх удаа хэрэгжсэн бусад нэмэлт өөрчлөлт, тайлбарыг дор тоймлон харуулав:

- НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт *Богино хугацаат болон урт хугацаат өр төлбөрийн ангилал*
- СТОУС 16-ын нэмэлт өөрчлөлт *Борлуулаад буцаан түрээслэсэн хөрөнгийн түрээсийн өр төлбөр*
- НББОУС 7 болон СТОУС 17-ийн нэмэлт өөрчлөлт *Бэлтгэн нийлүүлэгчийн санхүүжилтийн зохицуулалт*

Эдгээр нэмэлт өөрчлөлтүүд нь тайлант хугацаанд Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн нөлөө үзүүлэхгүй.

## 2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй

### Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэл

Банкны үйл ажиллагааны болон тайлагналын мөнгөн тэмдэгт нь Монгол Улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох “Монгол төгрөг” юм. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрийг тайлагналын өдрийн спот ханшаар дахин хөрвүүлдэг. Мөнгөн зүйлсийн ханшийн тэгшитгэл эсвэл төлбөр тооцооноос үүссэн аливаа зөрүүг ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрч бүртгэдэг.

Түүхэн өртгөөр бүртгэдэг мөнгөн бус зүйлсийг анх гүйлгээ гарсан өдрийн албан ханшаар хөрвүүлнэ. Харин өмчийн хөрөнгө оруулалт зэрэг бодит үнэ цэн нь гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн бус зүйлсийг бодит өртгийг тодорхойлсон өдрийн ханшаар хөрвүүлж бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн аргаар бүртгэдэг мөнгөн бус зүйлсийн ханшийн тэгшитгэлээс үүссэн олз эсвэл гарзыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн олз ба гарз хэсэгт толилуулна.

### Хүүний орлого хүлээн зөвшөөрөлт

#### *Үр ашигт хүүний аргачлал*

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн санхүүгийн хэрэглүүр болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хэрэглүүрийн хүүний орлогыг үр ашигт хүүний аргыг ашиглан тодорхойлно. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх хүүтэй санхүүгийн хөрөнгүүдийн хүүний орлогыг мөн үр ашигт хүүний аргыг ашиглан тодорхойлно. Мөн хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн санхүүгийн өр төлбөрүүдийн хүүний зардалыг үр ашигт хүүний арга ашиглан тодорхойлно. Үр ашигт хүү гэдэг нь санхүүгийн хэрэглүүрийн ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалуудыг хугацааных нь туршид эсвэл тохиромжтой гэж үзсэн богино хугацаанд дансны үнэ эсвэл санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан өртөг хүртэл нь хямдруулах хүү юм.

Үр ашигт хүүг (цаашлаад, санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан өртгийг) үр ашигт хүүний салшгүй хэсэг болох худалдан авалтын хөнгөлөлт, урамшуулал, шимтгэл болон зардлыг оролцуулан тооцдог. Банк нь зээлийн нийт хугацааны турш тогтмол өгөөж хүртэнэ гэсэн хамгийн сайн тооцооллыг илэрхийлэх өгөөжийн хувиар хүүний орлогыг бүртгэдэг. Тиймээс өөр шатлалуудад тооцогдсон хүүний түвшнүүдийн нөлөөлөл болон бүтээгдэхүүний нийт хугацааны бусад шинж чанаруудыг (урьдчилж төлсөн төлбөр, нэмэгдүүлсэн хүү болон шимтгэлүүд) оролцуулан тооцдог.

Хэрэв тогтмол хүүтэй санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийн хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал нь зээлийн эрсдэлээс бусад шалтгаанаар өөрчлөгдсөн бол ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалуудын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр дискаунтчилан цаашлаад дансны үнийг тохируулна. Уг өөрчлөлт нь эерэг эсвэл сөрөг залруулгаар санхүүгийн байдлын тайланд тухайн санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийн дансны үнэд нөлөөлж үр ашигт хүүний аргаар тооцоолсон хүүний орлого/зардлыг нэмэгдүүлж эсвэл бууруулж болно.

Хөрвөгч хүүтэй санхүүгийн хэрэгслүүдийн хувьд зах зээлийн хүүний өөрчлөлтийг тусгахын тулд мөнгөн гүйлгээг үе үе дахин тооцоолох нь үр ашигтай хүүний хэмжээг өөрчилдөг боловч хэрэглүүрийг анх үндсэн төлбөртэй тэнцэх хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрсөн тохиолдолд ирээдүйн хүүний төлбөрүүдийг дахин тооцоолох нь хөрөнгө болон өр төлбөрийн дансны үнэд төдийлөн нөлөөлөхгүй.

#### *Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого/зардал*

Цэвэр хүүний орлого болон зардлыг үр ашигт хүүний арга болон бусад аргыг ашиглан тооцдог. Эдгээрийг хүүний орлого болон зардлын аль алины хувьд харьцуулагдахуйц мэдээллийг харуулахын тулд орлогын тайланд тусад нь толилуулсан болно. Банк нь зөвхөн дээр дурьдсан санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд үр ашигт хүүний аргаар хүүний орлого болон зардлыг тооцоолдог.

Бусад хүүний орлого болон зардалд үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хейдж хэлцлийн хүү болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэхээр хэмжигддэг бүх санхүүгийн хөрөнгө/өр төлбөрүүдийн хүү (гэрээний хүүний хувь хэмжээгээр тооцдог худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөөс бусад) орно.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Хүүний орлого хүлээн зөвшөөрөлт (үргэлжлэл)**

*Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого/зардал (үргэлжлэл)*

Арилжааны зориулалттай санхүүгийн хөрөнгө/өр төлбөрийн хүүний орлого/зардал нь “Арилжааны цэвэр орлого”-д бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөр хүлээн зөвшөөрөгдсөн болно.

Банк нь үнэ цэн буурсан гэж үзсэнээс бусад санхүүгийн хөрөнгийн хүүний орлогыг үр ашигт хүүний аргаар уг санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнээс тооцдог. Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэн буурч, "3-р шатлал" –д орсон тохиолдолд Банк үр ашигт хүүний аргыг ашиглан санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан цэвэр өртгөөс хүүний орлогыг тооцно. Санхүүгийн хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орохоо больсон тохиолдолд хүүний орлогыг дансны үнээс тооцно.

Худалдаж авсан болон үүссэн үнэ цэнийн бууралт (ХАҮҮЦБ) санхүүгийн хөрөнгүүдийн хувьд, Банк нь хүүний орлогыг зээлээр залруулагдсан үр ашигт хүүгээр хөрөнгийн хорогдуулсан өртгөөс тооцно. Зээлээр залруулагдсан үр ашигт хүү нь анх хүлээн зөвшөөрөх үед ирээдүйн мөнгөн гүйлгээг ХАҮҮЦБ хөрөнгийг хорогдуулсан өртөг руу хорогдуулах хүү юм.

*Хураамж ба шимтгэлийн орлого*

Банк нь өөрийн харилцагч нарт үзүүлдэг төрөл бүрийн үйлчилгээнээс хураамж, шимтгэлийн орлого олдог. Хураамж, шимтгэлийн орлогыг тухайн үйлчилгээг үзүүлсний хариуд Банкны олох төлбөрийн хэмжээг тусгасан хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрнө. Гүйцэтгэлийн үүрэг, түүнчлэн тэдгээрийг хангах хугацааг гэрээ байгуулах үед тодорхойлдог. Банкны орлогын гэрээнд доор тайлбарласны дагуу олон гүйцэтгэлийн үүрэг ихэвчлэн байдаггүй.

Банк нь харилцагчдаа үйлчилгээ үзүүлэх үед төлбөрийг нэхэмжлэх бөгөөд ихэнхдээ үйлчилгээ үзүүлсэн даруй эсвэл тодорхой хугацаанд үзүүлсэн үйлчилгээний төлбөрийг гэрээний хугацаа дууссаны дараа авдаг (доорхиос өөрөөр заагаагүй бол). Банк нь үйлчилгээг харилцагчид шилжүүлэхээс өмнө ихэвчлэн хяналт тавьдаг тул орлогын зохицуулалтын үндсэн үүрэг гэж дүгнэсэн.

*Гэрээт хугацаацаагаар үзүүлж буй үйлчилгээний хураамжийн орлого*

Гэрээт хугацааны туршид үйлчилгээг үзүүлж олох орлогыг тэр хугацааны туршид нь хуримтлуулна. Үүнд шимтгэлийн орлого кастодиан хураамжууд болон харилцагч нь банкны үйл ажиллагааны үр өгөөжийг нэгэн зэрэг хүлээн авч, хэрэглэж байгаа тохиолдолд бусад үйлчилгээ багтана.

*Гүйлгээний үйл ажиллагаанаас олсон шимтгэлийн орлого*

Гуравдагч талтай гүйлгээний талаар хэлэлцээр хийх эсвэл гүйлгээнд оролцохтой холбоотойгоор үүссэн хураамжуудыг холбогдох гүйлгээ дууссан үед хүлээн зөвшөөрнө. Тодорхой нэг гүйцэтгэлтэй уягдсан хураамж эсвэл хураамжийн бүрэлдэхүүн хэсгийг холбогдох шалгуурууд хангагдсаны дараа хүлээн зөвшөөрнө.

Банк нь хураамж эсвэл шимтгэлийн орлогын хариуд олон төрлийн санхүүгийн үйлчилгээг үзүүлдэг. Үйлчилгээ үзүүлэх хэлбэрийг харвал санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлснээс олсон шимтгэлийн бүх орлого болох төлбөрийн картын гүйлгээний шимтгэл, гар утасны үйлчилгээний шимтгэл гэх мэт үр ашигтай өгөөжийн салшгүй хэсэг биш үйл ажиллагааны үүрэг биелэгдсэн үед буюу шууд хүлээн зөвшөөрнө. Банк нь зээлийн багцын аль нэг хэсгийг өөртөө үлдээгээгүй эсвэл бусад оролцогчдын адил үр ашигтай хүүтэй хэсгийг хэвээр үлдээсэн.

*Холбогдох санхүүгийн хэрэглүүрийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого*

Банкны холбогдох санхүүгийн хэрэглүүрийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого нь: зээл олголтын шимтгэл, татан авагдах магадлалтай зээлүүд дээр зээлийн үйлчилгээний шимтгэл болон зээлтэй холбоотой бусад шимтгэлүүд орно. Эдгээр шимтгэл нь (өсөн нэмэгдэх аливаа зардлын хамт) зээлийн үр ашигт хүүний залруулга гэж хүүний орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Харин татан авахгүй нь бараг тодорхой болсон зээлүүдийн зээлийн үйлчилгээний шимтгэл нь хугацааны эцэст орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

*Шимтгэл ба хураамжийн зардал*

Хураамжийн зардал нь арилжааны банкинд тогтмол төлдөг үйлчилгээний шимтгэл хураамжийг илэрхийлдэг. Хураамжийн зардлыг бодитоор үйлчилгээ авсан тухай бүрд хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ.

Тодорхой гүйцэтгэлийн хэмжээтэй холбогдох төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг гүйцэтгэл биелэгдсэн үед нь хүлээн зөвшөөрдөг.

**Арилжааны цэвэр орлого**

Арилжааны цэвэр орлогод "Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй" санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн хүүний орлого, зардал, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн бүх олз, гарз болон ногдол ашиг хамаарна.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн цэвэр ашиг, алдагдал**

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хэрэглүүрийн цэвэр олз гарзад БҮЦӨАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр болон арилжааны бус БҮЦӨАА-д бүртгэх хөрөнгүүдийг хамааруулна. Энэ ангилалд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт, хүү, ногдол ашиг болон гадаад валютын ханшийн зөрүү багтсан болно.

**Хорогдуулсан өртгөөр эсвэл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүдийн үл хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүсэх цэвэр ашиг, алдагдал**

Хорогдуулсан өртгөөр хэмжигдэх эсвэл БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүдийг үл хүлээн зөвшөөрөхөд үүсэх цэвэр ашиг, алдагдал нь хорогдуулсан өртгөөр хэмжигдэх эсвэл бодит үнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүдийг борлуулах эсвэл үл хүлээн зөвшөөлөх үеийн хүлээн авсан орлого болон дансны үнэ (үнэ цэн бууралт тооцсон) хоорондын зөрүүгээр тооцсон алдагдал (эсвэл ашиг)-аар хэмжигдэнэ.

**Санхүүгийн хэрэглүүр – анхны хүлээн зөвшөөрөлт***Хүлээн зөвшөөрөх өдөр*

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа, харилцагчдын харилцах болон хадгаламжаас бусад бүх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө арилжаа хийсэн өдрөөр (Банк нь тухайн хэрэглүүрийн гэрээний нэг тал болсон өдөр) хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд хэвийн нөхцөлтэй арилжаа буюу санхүүгийн хөрөнгө худалдан авах, худалдахад холбогдох хөрөнгийг зах зээлийн журам, хэлцлээр тогтоосон хугацаанд зайлшгүй шилжүүлэхийг шаарддаг арилжаа орно. Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа нь хөрөнгийг харилцагчдын дансанд шилжүүлсэн үед хүлээн зөвшөөрнө. Банк нь харилцагчдын харилцах, хадгаламжийг Банкинд шилжсэн үед хүлээн зөвшөөрнө.

*Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хэмжилт*

Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн ангилал нь гэрээний нөхцөл болон бизнес загвар дээр үндэслэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрөөс бусад бүх санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хэмжилт нь тэдгээрийн бодит үнэ цэн дээр гүйлгээний зардлыг нэмсэн дүн байна. Худалдааны авлагын анхны хэмжилт нь гүйлгээний дүнгээр байна. Санхүүгийн хэрэглүүрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн бодит үнэ цэн нь гүйлгээний үнээс өөр байх тохиолдолд Банк нь “эхний өдөр”-ийн ашиг алдагдалыг доор тайлбарласны дагуу бүртгэнэ.

*“Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдал*

Ажил гүйлгээний үнэ нь бодит үнэ цэнээсээ ялгаатай бөгөөд бодит үнэ цэн нь зах зээлийн ажил гүйлгээнээс ажиглагдахуйц өгөгдөлд суурилсан үнэлгээний аргачлал ашигласан байвал Банк нь бодит үнэ цэн болон ажил гүйлгээний үнийн зөрүүг цэвэр арилжааны орлогоор хүлээн зөвшөөрнө. Зарим өгөгдөл нь ажиглагдахуйц мэдээлэлд суурилагагүй үнэлгээний загвараар тооцсон тохиолдолд ажил гүйлгээний үнэ болон бодит үнэ цэнийн зөрүүг зөвхөн орлого орж ирэх нь тодорхой болсон эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийг үл хүлээн зөвшөөрөх тохиолдолд л ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

*Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг хэмжих ангилал*

Банк өөрийн бүх хөрөнгийг бизнесийн загвар болон гэрээний нөхцөл дээр үндэслэн дараах аль нэгээр нь ангилна:

- Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх;
- БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх;
- БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх

Банк нь үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр болон арилжааны үнэт цаасны багцыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөр ангилж хэмжинэ. Хэмжилт болон хүлээн зөвшөөрөлтийн зөрчлийг арилгаж эсвэл бууруулж байгаа нөхцөлд Банк нь санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх гэж тодорхойлж болно.

Зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгаанаас бусад санхүүгийн өр төлбөрийг хорогдуулсан өртгөөр эсвэл, арилжааны зорилгоор эзэмшиж буй эсвэл үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр тохиолдолд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдлын тайланд бүртгэж хэмжинэ.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт**

Бодит үнэ цэн гэдэг нь хэмжилт хийсэн өдрийн зах зээлд оролцогчдын хооронд хийсэн дэс дараалалтай гүйлгээний үр дүнд борлуулснаас орж ирэх мөнгөн дүн болон өр төлбөрт шилжүүлсэн мөнгөн дүн юм. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт нь дараах зах зээл дээр хөрөнгийг борлуулсан эсвэл өр төлбөрийг шилжүүлсэн гүйлгээний дүнгээр тодорхойлно. Үүнд:

- Хөрөнгө ба өр төлбөрийн үндсэн зах зээлд, эсвэл
- Үндсэн зах зээл байхгүй тохиолдолд, хөрөнгө ба өр төлбөрийн хувьд хамгийн ашигтай зах зээлд

Үндсэн болон хамгийн ашигтай зах зээл нь Банкны хувьд оролцож болохуйц зах зээлүүд байх ёстой.

Хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг хэмжихэд ашигласан үнэ нь зах зээлд оролцогчид нь хөрөнгө ба өр төлбөрийн эдийн засгийн хамгийн өндөр үр өгөөжийг хүртэнэ гэсэн төсөөлөл дээр үндэслэдэг.

Санхүүгийн бус хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийг, тухайн зах зээлд оролцогч тал нь хөрөнгийг ашигласнаар хамгийн өндөр эдийн засгийн үр өгөөжийг хүртэж чадаж байх эсвэл уг хөрөнгийг борлуулснаар худалдан авсан талд уг хөрөнгийг ашигласнаар хамгийн өндөр эдийн засгийн үр өгөөжийг өгч байх, нөхцөлд тооцно.

Банк нь бодит үнэ цэн тооцоход шаардлагатай мэдээллүүд нь хангалттай олдцтой үед үнэлгээний техникүүдийг хэрэглэх нь тохиромжтой байдаг ба ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг нэмэгдүүлж, үл ажиглагдахуйц өгөгдлийн хэрэглээг хамгийн бага түвшинд байлгадаг.

Бодит үнэ цэнээрээ хэмжигдэж, санхүүгийн тайланд тайлагнаж байгаа бүх хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах түвшнийг хэрэглэдэг. Үүнд:

- Түвшин 1 – санхүүгийн хэрэглүүр – Үнэлгээнд ашиглагдсан өгөгдлүүд нь хэмжилтийн өдрөөрх бирж дээр бүртгэлтэй ижил төсөөтэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн (залруулаагүй) идэвхитэй зах зээл дээрх үнэ юм. Банк нь хэмжээ болон хөрвөх чадварын хувьд адил төсөөтэй хөрөнгө болон өр төлбөрийг санхүүгийн тайлангийн өдрөөр боломжтой, заавал болон хэрэгжих үнийн хангалттай арилжааны үйл ажиллагаатай байхыг идэвхтэй зах зээл гэж үзнэ.
- Түвшин 2 – санхүүгийн хэрэглүүр – Үнэлгээнд ашигласан өгөгдлүүдийг санхүүгийн хэрэглүүрийн дуусах хугацааны туршид боломжтой байх зах зээлийн бүх өгөгдлүүдээс шууд болон шууд бусаар үнэлгээнд ашигласан өгөгдлүүд юм. Эдгээр өгөгдлүүдийн дотор идэвхтэй зах зээл дээрх ижил төстэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн үнэ, идэвхгүй зах зээл дээрх ижил төстэй хэрэглүүрийн үнэ болон үүнээс өөр хүүний түвшин, өгөөжийн муруй, харгалзах хэлбэлзэл, зээлийн эрсдэлийн үнэ гэх зэрэг ажиглагдахуйц өгөгдлүүд орно. Мөн түүнчлэн, тухайн хөрөнгийн шинж байдал болон байршил, харьцуулах зүйлсийн аль нь үнэлгээ тогтоосон хэрэглүүртэй холбогдох зэргээс хамааран залруулга хийж болно. Гэвч ажиглагдахуйц бус өгөгдөл дээр үндэслэн нийт хэмжилтэнд чухал ач холбогдолтой дээрх залруулгыг хийсэн бол Банк нь хэрэглүүрийг Түвшин 3-р ангилна.
- Түвшин 3 – санхүүгийн хэрэглүүр – Эдгээрт, хэмжилтийн хувьд бүхэлдээ чухал ач холбогдол бүхий нэг болон түүнээс дээш ажиглагдахуйц бус өгөгдлүүд багтана.

Банк нь үнэлгээний техник болон хэрэгжүүлж буй аргачлалууд болон загварын тохируулгуудыг тогтмол шалгаж үздэг. Гэвч суурь загвар нь Банкны санхүүгийн хэрэглүүрийг үнэлэхтэй холбоотой бүх хүчин зүйлүүд болох зээлийн эрсдэл, өөрийн зээлийн болон/эсвэл санхүүжилтийн зардал зэргийг бүрэн дүүрэн хамруулж чадахгүй байх магадлалтай юм. Иймд Банк нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх санхүүгийн хэрэглүүртэй холбоотой зээлийн эрсдэлийг тооцоолоход төрөл бүрийн техник хэрэглэдэг ба үүнд хөрөнгө тус бүрийн хувьд ашиглалтын хугацааны туршид холбогдох талд хүлээгдэж буй зээлийн эрсдэлийг багцад суурилан тооцох аргачлал багтдаг бөгөөд энэ нь холбогдох талд хүлээгдэж буй барьцаагүй санхүүгийн хэрэглүүрийн зээлийн эрсдэлийг тусгахын тулд хийгддэг. Банк өөрийн зээлийн үнэ цэнийг зах зээлийн бодит өгөгдлүүдээс, тухайлбал, арилжаалагдсан өрийн хоёрдогч үнэ зэргээс тооцдог.

Тайлант хугацааны эцэс бүрт Банк нь санхүүгийн тайландаа тайлагнасан хөрөнгө, өр төлбөрийн хувьд түвшин хооронд хөдөлгөөн гарсан эсэхийг дахин нягталж үздэг.

Санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн шинжилгээ болон бусад шаардлагатай мэдээллийг Тодруулга 34 – д тусгасан.

**Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр**

*Бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хэрэглүүр*

Банк нь доорх нөхцлүүд хангагдсан тохиолдолд бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон бусад санхүүгийн хэрэглүүрийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэхэд ангилна:

## 2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

### Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр

*Бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хэрэглүүр (үргэлжлэл)*

- Бизнесийн загварын зорилго нь гэрээнд заасан мөнгөн төлбөрийг цуглуулах зорилгоор санхүүгийн хөрөнгийг эзэмшдэг
- Санхүүгийн хөрөнгүүдийн гэрээний нөхцөл нь тодорхой үеүүдэд үлдэгдлийн үндсэн төлбөр болон хүүний төлбөрийн мөнгөн гүйлгээг ихэсгэдэг.

Эдгээр нөхцөлүүдийн дэлгэрэнгүй тайлбарыг дор үзүүлэв.

*Бизнесийн загварын үнэлгээ.* Банкны бизнес загвар нь хэрэглүүрийн түвшинд биш нийлмэл багцын түвшинд хянагддаг ба дараах ажиглагдахуйц хүчин зүйлсээс хамаарна:

- Бизнес загварын (тухайн бизнес загварт хамаарагдах санхүүгийн хөрөнгө) үр дүнд нөлөөлж буй эрсдэл ба эдгээр эрсдэлийг хэрхэн хянах аргачлал
- Эдгээр хөрөнгүүдээс мөнгөн гүйлгээг өмнө нь хэрхэн хүлээн авч байсан туршлага
- Багцын гүйцэтгэлийг хэмжих болон тайлагнахад ашигласан хэмжигдэхүүнүүд
- Байгууллагын удирдлагуудад хэрхэн урамшуулал олгодог (санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэн эсвэл гэрээний цуглуулсан мөнгөн урсгал дээр үндэслэдэг)

Борлуулалтын хүлээгдэж буй давтамж, үнэ цэн ба хугацаа нь үнэлгээ хийхэд чухал хүчин зүйл болно.

Бизнес загварын тест нь хамгийн боломжит хувилбар дээр үндэслэдэг ба ‘хамгийн муу’ эсвэл ‘стресс’ нөхцөлүүдийг харгалзан үздэггүй. Хэрэв анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараах мөнгөн урсгал нь анхны таамагласан хүлээлтээс өөр байвал Банк тухайн бизнес загварт хамааралтай санхүүгийн хөрөнгийн ангиллыг солихгүй бөгөөд харин уг мэдээллийг санхүүгийн хөрөнгө шинээр худалдаж авах үед үнэлгээндээ оруулдаг.

*Үндсэн төлбөр ба хүүний төлбөрийн шалгуур (ҮТХТ шалгуур).* Санхүүгийн хэрэглүүрийн ангиллын хоёр дахь шат бол Банк үндсэн болон хүүний төлбөрийн шалгуурын шаардлагыг хангаж буй эсэхийг тодорхойлохын тулд санхүүгийн хэрэглүүрийн гэрээний нөхцлийг дүгнэдэг.

‘Энэхүү шалгуурын хүрээнд ‘Үндсэн’ гэдэг нь анхны хүлээн зөвшөөрөх үеийн санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэн бөгөөд санхүүгийн хөрөнгийн ашиглах хугацааны туршид өөрчлөгдөж болно (жишээ нь үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлт эсвэл урамшуулал/хөнгөлөлтийн хорогдуулалт).

Зээлийн гэрээн дэх хүүний хамгийн гол элемент нь мөнгөний өнөөгийн үнэ цэн болон зээлийн эрсдэл байдаг. Үндсэн төлбөр ба хүүний төлбөрийн шалгуурын үнэлгээг хийхийн тулд Банк нь хүүний түвшнийг тогтоосон хугацаа гэх мэт холбогдох хүчин зүйлс, үнэлэмжийг авч үздэг.

Нөгөө талаас, эрсдэл үүрэх магадлал багатай гэрээний заалт эсхүл үндсэн зээлийн зохицуулалттай холбоогүй гэрээний мөнгөн урсгалын тогтворгүй байдал зэрэг нь зөвхөн үндсэн болон хүүний төлбөрийн үлдэгдэл дүнгийн гэрээний мөнгөн урсгалд нөлөөлөхгүй. Ийм тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

*Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэх үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр*

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр нь санхүүгийн хэрэглүүр эсвэл бусад гэрээ байхын тулд доорх гурван шинж чанарыг бүхэлд нь агуулах шаардлагатай:

- Үнэ цэн нь тодорхой хүүний түвшин, санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ, өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнэ, валютын ханшийн өөрчлөлт, зээлжих зэрэглэл болон гэрээний холбогдох талын үүрэг хариуцлагад хамаарахгүй бусад хувьсагчийн өөрчлөлтөөс хамаардаг бол
- Анхны цэвэр хөрөнгө оруулалт шаарддаггүй эсвэл зах зээлийн хүчин зүйлсийн өөрчлөлтөнд ижил байдлаар хандахаар хүлээгдэж буй адил төсөөтэй гэрээнд шаардлагатайгаас бага анхны цэвэр хөрөнгө оруулалт шаарддаг бол
- Ирээдүйд төлөгдөхөөр бол

Банк нь төрөл бүрийн харилцагчидтай үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хэлцлүүд хийдэг бөгөөд эдгээрт кросс своп, гадаад валютын болон хүүний форвард гэрээ хэлцлүүд зэрэг орно. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг ба бодит үнэ цэн нь эерэг байгаа үед хөрөнгө, харин сөрөг байгаа үед өр төлбөр гэж бүртгэнэ.

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг хейджийн нягтлан бодох бүртгэл хэрэглэж байгаагаас бусад үед “Бусад орлого”-д бүртгэдэг.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)***Арилжаалах зориулалттай санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр*

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийг арилжааны үйл ажиллагаагаар дамжуулан богино хугацаанд ашиг олох зорилгоор худалдаж авсан эсвэл багцаар нь удирдаж буй санхүүгийн хэрэглүүрийн багцын нэг хэсэг болгон арилжаалах зориулалттай гэж ангилдаг. Арилжаалах зориулалттай хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр нь хэмжин бүртгэдэг. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг цэвэр арилжааны орлогод хүлээн зөвшөөрнө. Хүү, ногдол ашгийн орлого болон зардлыг гэрээний нөхцлийн дагуу, эсвэл төлбөр хийх эрх нь тогтоогдсон үед арилжааны цэвэр орлогод бүртгэнэ.

*БҮЦӨБДО-д бүртгэх өрийн хэрэглүүр*

Банк нь өрийн хэрэглүүрийг доорх нөхцөлүүдийг хангасан тохиолдолд БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрд ангилна:

- Бизнесийн загварын дагуу гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах болон санхүүгийн хэрэглүүрийг борлуулах зорилгоор эзэмших
- Санхүүгийн хөрөнгийн гэрээний нөхцөл нь зөвхөн үндсэн төлбөр ба хүүний шалгуурыг хангах

БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх бөгөөд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз, гарз нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэнэ. Хүүний орлого болон гадаад валютын ханшийн олз, гарзыг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүдийн адил ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцооллыг доорх тодруулга 14-д тайлбарласан. Банк нь нэг төрлийн үнэт цааснаас нэгээс олныг эзэмшдэг бол эхэлж авсанаа эхэлж зарлагадахаар бүртгэнэ. Үл хүлээн зөвшөөрөх үед бусад орлогод хуримтлагдсан олз, гарз нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангаас ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдана.

*БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр*

Анх хүлээн зөвшөөрсөний дараа, Банк НББОУС-32 санхүүгийн хэрэглүүр толилуулга болон арилжаалах зорилгоор эзэмшдэггүй өмчийн тодорхойлолтонд нийцсэн зарим өмчийн хэрэглүүрийг БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр рүү буцаах боломжгүйгээр ангилна. Энэ ангилал нь хэрэглүүрийн түвшинд суурилан тодорхойлогддог.

Энэ өмчийн хэрэглүүрийн олз гарзыг хэзээ ч ашиг алдагдлын тайланд бүртгэхгүй. Банк хүлээн авах орлогын санхүүгийн хэрэглүүртэй холбоотой зардлыг нөхөн төлбөрт ашигласан тохиолдолд ашиг нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх бол бусад үед төлбөрийн эрх нь баталгаажсан тохиолдолд ногдол ашгийг бусад үйл ажиллагааны орлого гэж ашиг алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. БҮЦӨБДО-д бүртгэх өмчийн хэрэглүүр нь үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээнд хамаарахгүй.

*Гаргасан өрийн хэрэглүүр ба зээлээр авсан санхүүжилт*

Гаргасан өрийн хэрэглүүр ба зээлээр авсан санхүүжилт нь дотоод болон гадаадын санхүүгийн байгууллагуудын өмнө хүлээсэн гэрээний үүрэг юм.

Анх хүлээн зөвшөөрсний дараа, зээллэгүүдийг дараагийн тайлант хугацаанд үр ашигт хүүний арга ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг тооцохдоо зээл авах үеийн хөнгөлөлт, урамшуулал ба үр ашигт хүүний нэг салшгүй хэсэг болж буй зардлуудыг авч үзнэ. Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгийн аль алиных нь элементүүдийг агуулсан нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг, хүлээн зөвшөөрөгдөх өдөр салгана.

Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгийн аль алиных нь элементүүдийг агуулсан нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг, хүлээн зөвшөөрөгдөх тусад нь бүртгэнэ. Банк нь эдгээр үүсмэл бус санхүүгийн хэрэглүүрийг бүртгэлд тусгахдаа, эхлээд тухайн хэрэглүүр нь нийлмэл эсэх талаар болон тухайн хэрэглүүр болон бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг НББОУС 32-н дагуу санхүүгийн өр төлбөр болон хөрөнгө эсвэл өөрийн хөрөнгө гэж ангилна. Банк нь санхүүгийн хэрэглүүрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг дараах байдлаар хүлээн зөвшөөрнө: (а) Банкинд санхүүгийн өр төлбөр болж байвал, (б) Тухайн хэрэглүүрийг эзэмшигчид, Банкны өөрийн хөрөнгөнд хөрвөх боломж олгож байвал. Хөрвөх хэрэгслийн өр төлбөр болон өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүнүүдийн ангилал нь, тухайн хөрвөх нөхцөл нь зарим нэг эзэмшигчдийн хувьд эдийн засгийн давуу талтай байсан ч хөрвөх нөхцөл нь хэрэгжих эсэх болон түүний өөрчлөгдөх магадлалаас шалтгаалан өөрчлөгддөггүй. Хөрвөх санхүүгийн хэрэглүүрийн өөрийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн бүртгэлийн дүнг хуваарилахдаа, өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүний дүн нь тухайн хэрэглүүрийн нийт бодит үнэ цэнээс өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн гэж тусад нь тодорхойлсон дүнг хассанаас үлдсэн дүн байна. Нийлмэл санхүүгийн хэрэглүүрд агуулагдсан өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүнээс (өөрийн хөрөнгийн хөрвөх нөхцөл гэх мэт) бусад аливаа үүсмэл хэрэглүүрийн үнэ цэн нь (худалдан авах опцион гэх мэт) өр төлбөрийн бүрэлдэхүүнд багтана. Банк нь тухайн хэрэглүүрийн өөрийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүрэлдэхүүнүүдийг тусад нь бүртгэх гэж буй бол тухайн өр төлбөрт салгах шаардлагатай агуулагдсан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр байгаа эсэхийг үнэлнэ.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)***БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр*

Энэ ангилал дахь санхүүгийн хөрөнгө нь арилжаалах зорилгоор эзэмшээгүй бөгөөд анх хүлээн зөвшөөрөхдөө удирдлагаас тодорхойлогдсон эсвэл СТОУС-9-н дагуу бодит үнэ цэнээр хэмжих зайлшгүй шаардлагатай гэж тодорхойлсон байна.

БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө нь санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр бүртгэгдэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэнэ. БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөд тодорхойлсон хэрэглүүрээс олсон хүүний орлого эсвэл зардал нь үр ашигт хүүг ашиглан мөн хөнгөлөлт/урамшууллыг нь харгалзах дүнгээр тооцдог. БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөс олсон хүүний хэмжээг гэрээний хүүг ашиглан бүртгэнэ. БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүрийн ногдол ашгийн орлогыг төлбөр хийх эрх тогтоогдсон үед үйл ажиллагааны бусад орлогод бүртгэнэ.

*Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон ашиглагдаагүй зээлийн үүрэг*

Банк нь санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон зээлийн амлалт гаргадаг.

Санхүүгийн баталгаа гаргаж өгсний улмаас хүлээн авсан урамшууллыг санхүүгийн тайлангуудад анхлан бүртгэхдээ бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Ийнхүү анхлан хүлээн зөвшөөрсний дараагийн тайлант үед баталгаа бүрт Банкны хүлээх хариуцлагыг хэмжихдээ анхлан хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэсэн хуримтлагдсан хорогдлыг хассан дүн хоёрын аль өндрөөр нь хэмжинэ. Банкны хүлээгдэж буй эрсдлийн сангийн нөөц тодруулга 32-д тусгагдсан.

Хүлээн авсан урамшууллыг баталгааны хугацааны туршид ашиг, алдагдлын тайланд “Хураамж ба шимтгэлийн орлого”-оор хүлээн зөвшөөрнө.

Ашиглагдаагүй зээлийн үүрэг болон аккредитив нь амлалт бөгөөд энэхүү амлалтын хугацаанд Банк нь урьдчилан тодорхойлсон нөхцөлтэй зээлийг харилцагчид олгох шаардлагатай. Санхүүгийн баталгааны гэрээнүүдийн адилаар тэдгээр гэрээнүүдэд “Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал”-ын шаардлагуудын дагуу сан байгуулна.

Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон ашиглагдаагүй зээлийн гэрээний үнэ цэн нь зах зээлд олгогдох зээлийн гэрээний нөхцөлтэй ижил байхаас гадна санхүүгийн байдлын тайланд тусгагдахгүй. Энэхүү санхүүгийн хэрэглүүрийн нэрлэсэн үнэ болон үнэ цэнийн бууралтын хүлээгдэж буй алдагдал нь Тодруулга 31-д тусгагдсан.

*Харилцагчдын харилцах, хадгаламж*

Үүнд харилцагчдаас татсан харилцах, хугацаагүй, хугацаатай хадгаламж болон банкны баталгааны эх үүсвэр хамаарна. Анхны хэмжилтийн дараа үед харилцагчдад өгөх өр төлбөрүүдийг ҮАХ-ийн аргаар хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

*Бусад санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж*

Бусад банк, санхүүгийн байгууллагуудаас татсан төгрөгийн болон валютын хадгаламжууд болон дотоод гадаадын арилжааны банкууд, Монголбанкны хугацаатай хадгаламжууд мөн хамаарна. Банк нь, харилцагчдийн харилцах хадгаламжийг мөнгөн хөрөнгө нь банканд шилжсэн үед хүлээн зөвшөөрдөг. Анхны хэмжилтийн дараа бусад Банкуудад өгөх өр төлбөрийг ҮАХ-ийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

**Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрүүдийн дахин ангилал**

Банк санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш бизнесийн шугам худалдан авах, дуусгах болон цуцлах онцгой нөхцөл байдлаас бусад нөхцөлд дахин ангилахгүй. Санхүүгийн өр төлбөр дахин ангилагддаггүй.

**Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлт***Санхүүгийн хөрөнгө өөрчлөх*

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын болог зээлийн эрсдлийн бус шалтгаанаар арилжааны бүтцийн өөрчлөлтийн үйл ажиллагааны үр дүнд гэрээний мөнгөн гүйлгээг дахин тохиролцсон эсвэл өөр хэлбэрээр бүтцийн өөрчлөлт оруулсан тохиолдолд, Банк уг өөрчлөлт нь тухайн санхүүгийн хөрөнгийг данснаас хасахад хүргэсэн эсэхийг тодорхойлох үнэлгээг хийдэг. Санхүүгийн хөрөнгийн хувьд энэхүү үнэлгээ нь чанарын хүчин зүйл дээр суурилдаг.

Банк харилцагчид олгосон зээлийг үл хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг үнэлэхдээ доорх нөхцөлүүдийг авч үздэг:

- зээлийн валют өөрчлөгдсөн
- өмчийн шинж чанар тодорхойлогдсон
- бизнесийн түнш өөрчлөгдсөн
- өөрчлөлтийн улмаас ҮТХТ-ийн шалгуур хангахгүй байх

## **2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**

### **Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлт (үргэлжлэл)**

#### *Санхүүгийн хөрөнгө өөрчлөх (үргэлжлэл)*

Хэрвээ өөрчлөлт нь мөнгөн урсгалд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлээгүй бол энэ өөрчлөлтийг үл хүлээн зөвшөөрөх гэж авч үзэхгүй. Мөнгөн урсгалын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан дүнд үндэслэн Банк үнэ цэнийн бууралтын алдагдал бүртгээгүй бол өөрчлөлтийг нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

#### *Санхүүгийн өр төлбөрийг өөрчлөх*

Одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн нөхцлийн өөрчлөлт нь ихээхэн ач холбогдолтой гэж дүгнэгдээгүй, улмаар данснаас хасахад хүргэхгүй бол санхүүгийн өр төлбөрийн хорогдуулсан өртгийг гэрээнд заасан ирээдүйн тооцоолсон мөнгөн гүйлгээний өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоолохдоо санхүүгийн өр төлбөрийн анхны үр ашигт хүүний хямдруулалтын аргаар дахин тооцоолно. Үүний үр дүнд гарсан аливаа зөрүүг шууд ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

Банк санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд, чанарын хүчин зүйлээс хамаарч, засварласан хямдруулсан өнөөгийн үнэ цэн болон санхүүгийн өр төлбөрийн анхны дансны үнийн хооронд арав буюу түүнээс дээш хувьтай зөрүү гарахад хүргэсэн өөрчлөлтийг мэдэгдэхүйц гэж үзнэ.

### **Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт**

#### *Хугацаа болон нөхцөлд их хэмжээгээр өөрчлөлт орсонтой холбоотой үл хүлээн зөвшөөрөх*

Харилцагчдад олгосон зээл гэх мэт санхүүгийн хөрөнгийг гэрээний нөхцөл нь шинэ зээл шиг болж өөрчлөгдөхөд үл хүлээн зөвшөөрнө. Үнэ цэнийн бууралт хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд эдгээр хөрөнгийн хувьд зөрүүг нь үл хүлээн зөвшөөрөлтийн олз, гарзаар бүртгэнэ. Шинээр хүлээн зөвшөөрсөн зээл нь үнэ цэн буурсан зээлийг худалдаж авсан нөхцөлд биш бол уг зээл нь зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал тооцоолох үүднээс 1-р шатлалд ангилагдана.

#### *Их хэмжээний өөрчлөлтөөс бусад үед үл хүлээн зөвшөөрөх*

*Санхүүгийн хөрөнгө.* Банк санхүүгийн хөрөнгийг (санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг эсвэл хоорондоо төстэй нэг бүлэг санхүүгийн хөрөнгүүдийн хэсэг) тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрх нь дууссан үед үл хүлээн зөвшөөрнө. Мөн Банк нь хөрөнгийг шилжүүлсэн бөгөөд шилжүүлэлт нь үл хүлээн зөвшөөрөх шаардлагыг хангаж байгаа нөхцөлд хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрнө:

Дараах тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг (санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг эсвэл хоорондоо төсөөтэй нэг бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг) үл хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Банк тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн, эсвэл
- “Дамжуулан өнгөрөөх” хэлцлийн дагуу хүлээн авсан мөнгөө нийт дүнгээр нь удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр гуравдагч талд төлөх үүрэг хүлээсэн

Дамжуулан өнгөрөөх хэлцэл нь Банк тухайн санхүүгийн хөрөнгөөс хүлээх гэрээний эрхээ хадгалж үлдэх бөгөөд (анхны хөрөнгө) доорх гурван нөхцөл биелж байх нөхцөлд гэрээний үүргийн дагуу тэдгээр хүлээн авсан мөнгөн урсгалыг нэг болон түүнээс дээш байгууллагад (эцсийн хүлээн авагчид) шилжүүлнэ:

- Хэрэв тухайн нэг байгууллагын зээлдүүлсэн дүн дээр зах зээлийн хүүгээр хуримтлагдсан хүүтэй хамт бүрэн авах эрхтэй богино хугацаат урьдчилгааг оруулалгүйгээр Банк нь эцсийн хүлээн авагчид анхны хөрөнгө нь дүйцэх хэмжээний мөнгөн урсгалыг цуглуулаагүй цагт ямар нэгэн төлбөр төлөх үүрэггүй болно,
- Банк нь эцсийн хүлээн авагчдаас үнэт цааснаас бусад нөхцөлөөр анхны хөрөнгийг зарах эсвэл барьцаалж болохгүй,
- Банк нь эцсийн хүлээн авагчдын өмнөөс цуглуулсан мөнгөн урсгалыг удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр шилжүүлэх үүрэгтэй

Шилжүүлэлтийг зөвхөн доорх нөхцөлүүдийг хангасан тохиолдолд үл хүлээн зөвшөөрнө:

- Банк хөрөнгийн бараг бүх эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлсэн, эсвэл Банк тухайн хөрөнгөтэй холбоотой эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлээгүй болон хадгалж үлдээгүй боловч хөрөнгийн хяналтыг шилжүүлсэн



**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт (үргэлжлэл)**

*Их хэмжээний өөрчлөлтөөс бусад үед үл хүлээн зөвшөөрөх (үргэлжлэл)*

Хэрвээ шилжүүлэгч холбогдолгүй гуравдагч этгээдэд хөрөнгийг бүхэлд нь зарах болон шилжүүлэхэд нэмэлт хязгаарлалтгүйгээр тухайн чадварыг эзэмшдэг гэж үзсэн үед Банк хяналтыг шилжүүлсэн гэж үзнэ.

Банк хөрөнгөөс мөнгө хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсвэл “дамжуулан өнгөрөөх” хэлцэл хийсэн боловч хөрөнгөтэй холбоотой ихэнх эрсдэл, өгөөж болон хяналтыг шилжүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгийг Банкны уг хөрөнгөд үргэлжлүүлэн оролцсоор байх хэмжээгээр нь хүлээн зөвшөөрнө. Энэ тохиолдолд Банк холбогдох өр төлбөрийг мөн хүлээн зөвшөөрнө. Шилжүүлсэн хөрөнгө ба холбогдох өр төлбөр Банкны хадгалж үлдсэн эрх, үүргийг тусган харуулсан сууриар хэмжинэ.

Энэхүү үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн баталгаа хэлбэртэй байвал оролцоог тус хөрөнгийн анхны бүртгэлийн дүн ба Банкны төлөх шаардлагатай болох хамгийн их дүнгийн аль багаар хэмжинэ. Хэрэв шилжүүлсэн хөрөнгөд үргэлжилсэн оролцоо бичгээр эсвэл худалдан авах опцион (эсвэл аль аль нь) хэлбэрээр байвал, Банкны үргэлжилсэн оролцоо нь эргүүлэн худалдан авахад төлөх шаардлагатай дүнгээр хэмжигдэнэ. Хөрөнгөд бичгээр худалдан авах опцион заасан байгууллагын үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн бодит үнэ цэн болон нөхцөлийн хэрэгжих үнийн аль багаар хязгаарлагдана.

*Санхүүгийн өр төлбөр.* Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөхөөс чөлөөлөгдсөн, өр төлбөр цуцлагдсан эсвэл хугацаа нь дууссан бол үл хүлээн зөвшөөрдөг. Хэрэв одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн зээлдүүлэгч нь хэвээрээ боловч ялгаатай нөхцөлтэй зээлийн гэрээгээр сольсон эсвэл одоо байгаа зээлийн нөхцөл эрс өөрчлөгдсөн бол эдгээр өөрчлөлт шинэчлэлтийг анхны санхүүгийн өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт ба шинэ өр төлбөрийн хүлээн зөвшөөрөлт гэж үзнэ. Анхны санхүүгийн өр төлбөрийн бүртгэлийн дүн ба төлсөн дүн хоёрын зөрүүг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

**Гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон зээлүүд**

Банк заримдаа барьцаа хөрөнгийг хураах гэхээсээ илүү зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлийн улмаас зээлийн анхны нөхцөлд хөнгөлөлт, өөрчлөлт оруулдаг. Зээлдэгчийн одоогийн эсвэл хүлээгдэж буй санхүүгийн хүндрэлээс үүдэн хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг хийсэн ба зээлдэгч санхүүгийн хувьд хэвийн байсан бол Банк энэхүү хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг зөвшөөрөхгүй байх байсан тохиолдолд уг зээлийг Банк өөрчлөлттэй зээл гэж үзнэ. Санхүүгийн хүндрэлийг харуулсан үзүүлэлтүүд нь гэрээний шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангахгүй байх эсвэл Зээлийн Эрсдэлийн хэлтсээс гаргасан үзүүлэлтүүдээр тодорхойлогдоно.

Энэхүү өөрчлөлтүүдэд төлбөрийн хугацааг сунгах, зээлийн шинэ нөхцөл тохирох зэрэг орно. Банк нь нөхцөл өөрчилсөн зээлийг тогтмол хянах бодлого баримталж ирээдүйн зээлийн төлөлт тасалдахгүй төлөгдөх боломжийг хянадаг.

Хэрэв ихээхэн өөрчлөлттэй бол дээр тайлбарласны дагуу зээлийг үл хүлээн зөвшөөрнө. Зээлийг үл хүлээн зөвшөөрөхгүйгээр, зээлийн нөхцөлийг дахин авч хэлэлцсэний дараа нөхцөл өөрчлөхөөс өмнө тооцсон анхны үр ашигт хүүгээр үнэ цэнийн бууралтыг тооцдог.

Зээлийн нөхцөл дахин тохирч, өөрчилсөн хэдий ч үл хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд зээлийн эрсдэл ихээхэн хэмжээгээр нэмэгдсэн гэж үздэг тул зээлийг 2-р шатанд ангилдаг. Нөхцөл өөрчилсөн актив гэж ангилагдсан харилцагч уг ангиллаас гарахын тулд дараах бүх шалгуурыг хангасан байх шаардлагатай:

- Бүх зээлүүд нь хэвийн байх ёстой
- Хамгийн багадаа туршилтын хугацааны талд нь шинэчилсэн эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу тогтмол төлбөрийг хийсэн байх
- Үйлчлүүлэгч 30 хоногоос дээш хугацаа хэтрэлтэй гэрээгүй байх

Шинэчлэгдсэн буюу Өөрчлөлт орсон хөрөнгийн талаарх мэдээллийг 32-р тодруулгад тусгасан болно.

## **2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**

### **Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт**

*“Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал (ЗҮЦХА)” аргын ерөнхий ойлголт*

Банк “санхүүгийн хэрэглүүр” ангилалд хамаарах зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгаа, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдээгүй бусад өрийн хэрэглүүр болон бүх зээлд зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын сан байгуулсан. СТОУС-9-н дагуу өмчийн хэрэглүүр нь үнэ цэнийн бууралтанд орохгүй.

Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал нь хөрөнгийн ашиглалтын нийт хугацаанд үүсэх зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлаас хамаарна. Хэрвээ анх бүртгэснээс алдагдал нь мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өссөн бол алдагдал нь 12 сарын хүлээгдэж буй алдагдлаас хамаарна. Зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өөрчлөгдсөнийг хэмжих Банкны бодлого журмыг тодруулга 33-д тусгасан.

Ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА нь нийт хугацааны ЗҮЦХА аргын нэг хэсэг байх бөгөөд тайлагналын өдрийн дараах 12 сард санхүүгийн хэрэглүүрийн чанаргүйдлийн магадлалын үр дүнгээр ЗҮЦХА-г илэрхийлнэ.

*“Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал (ЗҮЦХА)” аргын ерөнхий ойлголт (үргэлжлэл)*

Санхүүгийн хэрэглүүрийн үндсэн багцаас шалтгаалан нийт хугацааны ЗҮЦХА болон ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА-г тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр тооцоолно. Банк нь бүлэг санхүүгийн хөрөнгийг бүлгийн үнэлгээний аргаар хэмжинэ.

Банк нь үнэлгээ хийх журмыг тодорхойлсон бөгөөд тайлант үеийн эцэс бүрт санхүүгийн хэрэглүүрийн үлдэх хугацаанд үүсч болох эрсдэлийн өөрчлөлтийг харгалзан санхүүгийн хэрэглүүрийг анх бүртгэснээс хойш ЗҮЦХА-д мэдэгдэхүйц өссөн эсэхийг харгалзан авч үзнэ.

Дээр дурьдсан процесс дээр тулгуурлан, доор дурьдсанаар Банк зээлийг шатлал 1, шатлал 2, шатлал 3 гэж ангилсан:

Шатлал 1: Зээлийг анх хүлээн зөвшөөрөх үед Банк нь 12 сарын ЗҮЦХА-г бүртгэнэ. Мөн шатлал 1-рүү үүсч болох эрсдэл нь буурсан шатлал 2-ын зээлүүд дахин ангилагдана.

Шатлал 2: Анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс зээлийн үүсч болох эрсдэл ихэссэн үед Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-г бүртгэнэ. Мөн шатлал 2-руу үүсч болох эрсдэл нь буурсан шатлал 3-ын зээлүүд дахин ангилагдана.

Шатлал 3: Үнэ цэнийн бууралтанд орсон зээлүүд багтана. Банк нь нийт хугацааны турш ЗҮЦХА-г бүртгэнэ.

ХАҮҮЦБ: ХАҮҮЦБ хөрөнгө нь анх хүлээн зөвшөөрөх үед үнэ цэн буурсан байсан санхүүгийн хөрөнгө юм. ХАҮҮЦБ хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө бодит үнэ цэнээр бүртгэх бөгөөд дараа үеийн хүүний орлогыг үнэ цэнийн бууралтаар тохируулсан ҮАХ-р тооцно. Тус хөрөнгийн хүлээгдэж буй зээлийн алдагдалд өөрчлөлт орсон тохиолдолд зөвхөн холбогдох ЗҮЦХА-г тэр хэмжээгээр нэмэгдүүлж эсвэл багасгана.

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийг төлөгдөх нийт дүн эсвэл зарим хэсгийг төлөгдөх боломжгүй гэж үзвэл санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийг бууруулна. Үүнийг санхүүгийн хөрөнгийн (хэсэгчилсэн) үл хүлээн зөвшөөрөлт гэнэ.

### *ЗҮЦХА тооцоолол*

Банк нь ЗҮЦХА-г үр ашигт хүүгээр хямдруулсан хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдлыг гурван өөр магадлалаар жигнэсэн хувилбараар тооцоолдог. Мөнгөний дутагдал нь гэрээний дагуух мөнгөн гүйлгээ болон эргэн төлөгдөхөөр хүлээгдэж буй мөнгөн гүйлгээний зөрүү юм.

ЗҮЦХА тооцооллын механизм болон гол элементийн хамт доор үзүүлэв:

**ЧМ:** Чанаргүйдлийн магадлал (ЧМ) нь өгөгдсөн цаг хугацаанд төлбөрийн чадваргүй болох магадлалаар тооцоолно. Хэрвээ хэрэглүүр нь өмнө нь үл хүлээн зөвшөөрч байгаагүй мөн харгалзах багцад үргэлжлүүлэн байгаа бол үнэлсэн хугацааны тодорхой хугацаанд нэг удаа алдагдал үүсэх боломжтой.

**ЧӨД:** Чанаргүйдэлд өртөх дүн (ЧӨД) нь тайлагналын дараах зээлийн хүлээгдэж буй өөрчлөлт, гэрээний дагуух үндсэн төлбөр болон хүүний эргэн төлөлт, зээлийн үүргийн хүрээнд нэмж олгосон дүн болон төлбөр хоцорсноор үүссэн хуримтлагдсан хүүг харгалзсан, ирээдүйн ЧӨД-ийн тооцоолдог.

**АХЧ:** Алдагдал хүргэх чанаргүйдэл (АХЧ) гэдэг нь өгөгдсөн цаг хугацаанды туршид чанаргүйдлийн үеийн алдагдлын тооцоолол юм. Энэ нь гэрээний дагуу мөнгөн урсгал болон зээлдэгч хүлээн авахаар тооцоолсон дүн, барьцаа хөрөнгө борлуулсан дүнгийн нийлбэрийн зөрүүнээс тооцно.

## 2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)

### Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)

#### ЗҮЦХА тооцоолол (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА-г тооцохдоо Банк гурван хувилбарыг авч үздэг (суурь, эерэг болон сөрөг) ба хувилбар тус бүрийн ЧМ нь ялгаатай байна.

ЗҮЦХА-г ЧМ, ЧӨД, АХЧ-г ирээдүйн сар бүр болон тусгайлсан эсвэл бүлгийн сегмент бүрээр төсөвлөн тодорхойлдог. Эдгээр гурван үндсэн бүрэлдэхүүнийг хооронд нь үржүүлэн, цаашид эдгээр нь хэвээр үйлчлэх магадлалаар мөн тохируулна (тухайлбал, чанаргүйдэлд өртөх дүн нь ойрын саруудад урьдчилан төлөгдөхгүй эсвэл чанаргүйдэхгүй). Үүгээр ирээдүйн сар бүрээрхи ЗҮЦХА-г тооцох ба тайлагналын өдрөөр үүнийг буцаан дискаунтлан нийлбэрийг нь авдаг. ЗҮЦХА-ийн тооцоололд ашиглагдах дискаунтын хувь нь зээлийн анхны үр ашигт хүүний хувь байх эсвэл түүний ойролцоо хувь байна.

Үнэ цэнийн бууралтын зардал болон буцаалт нь санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийн өөрчлөлтийн ашиг, алдагдлын тохируулгаас тусдаа бүртгэгдэх болон толилуулагдана.

ЗҮЦХА-ын тооцооллын аргыг доор хураангуйлав:

Шатлал 1: Ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА нь нийт хугацааны ЗҮЦХА загварын нэг хэсэг байх бөгөөд тайлагналын өдрийн дараах 12 сард санхүүгийн хэрэглүүрийн чанаргүйдлийн үр дүнгээр ЗҮЦХА-ыг илэрхийлнэ. Банк нь ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА тайлагналын өдрөөс хойш 12 сарын дотор ЧМ-д үндэслэн тооцдог. ЧӨД-ийн урьдчилсан төсөөлөлд 12 сарын дотор хүлээгдэж буй ЧМ-ыг хэрэглэх бөгөөд хүлээгдэж буй АХЧ-аар үржүүлэгдэж анхны үр ашигт хүүтэй ойролцоо дүнгээр хорогдуулна.

Шатлал 2: Зээлийг анх олгосноос хойш тухайн зээлд зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлттэй байгаа нь тогтоогдсон зээлүүдэд Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-ын сан байгуулан бүртгэнэ. Санг байгуулахдаа хэд хэдэн хувилбарууд дээр үндэслэн тооцоолох боловч ЧМ болон АХЧ-ыг нь нийт хугацаанд тооцоолж гаргана. Хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдалыг үр ашигт хүүтэй ойролцоо хувиар хорогдуулна.

Шатлал 3: Үнэ цэн буурсан гэж үзсэн зээлийн хувьд, Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-ыг бүртгэнэ. Энэ аргачлал нь Шатлал 2-г ашигласантай ижил аргачлалаар тооцогдох бөгөөд ЧМ-ыг 100% гэж үзнэ.

ХАҮҮЦБ: ХАҮҮЦБ хөрөнгө анх хүлээн зөвшөөрөх үед үнэ цэн буурсан санхүүгийн хөрөнгө юм. Банк нь зөвхөн анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс хойшхи магадлалаар жигнэсэн гурван хувилбарыг зээлээр тохируулсан үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан хуримтлагдсан нийт хугацааны ЗҮЦХА-г хүлээн зөвшөөрнө.

Зээлийн үүрэг болон аккредитив: Зээлийн үүрэгт нийт хугацааны ЗҮЦХА тооцохдоо, Банк нь ирээдүйн олгогдох зээлийн үүргийн дүнг тооцоолно. Зээл олгогдох тохиолдолд ЗҮЦХА нь магадлалаар жигнэсэн гурван хувилбараар хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдлын өнөөгийн үнэ цэнээр тооцогдоно. Хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдал нь хүлээгдэж буй үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан байна.

Зээлийн карт болон зээлийн үүргийг агуулсан бүтээгдэхүүний хувьд, ЗҮЦХА-г зээлтэй нь хамт тооцон, толилуулна. Зээлийн үүрэг болон аккредитивийн хувьд, ЗҮЦХА нь бусад өглөгт хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

Санхүүгийн баталгааны гэрээнүүд: Банкны санхүүгийн баталгаа тус бүрийн үүрэг нь анх хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөгдсөн хуримтлагдсан хорогдол хассан дүн болон ЗҮЦХА сангийн аль ихээр нь хэмжигдэнэ. Банк нь ЗҮЦХА-г эзэмшигчид нөхөн олгох дүнгийн өнөөгийн үнэ цэн дээр үндэслэн тооцно. Эрсдлээр тохируулсан хүүгээр дутагдлыг хорогдуулна. Тооцоолол нь магадлалын-жигнэсэн гурван хувилбар дээр хийгдэнэ. Санхүүгийн баталгааны ЗҮЦХА нь бусад өглөгт хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)***БҮЦӨБДО-д бүртгэх өрийн хэрэглүүр*

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн ЗҮЦХА нь санхүүгийн байдлын тайланд санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийг бууруулахгүй бөгөөд бодит үнэ цэн нь хэвээр үлдэнэ. Үүний оронд, хэрвээ хөрөнгө нь хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн байсан бол үүсэх үнэ цэнийн бууралтыг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хуримтлагдсан үнэ цэнийн бууралт гэж бүртгэх ба үр дүнг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ. Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдсэн хуримтлагдсан алдагдлыг хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрөх үед ашиг, алдагдлын тайланд шилжүүлэн бүртгэнэ.

*Кредит карт ба бусад зээлийн шугамууд*

Банк харилцагчиддаа төрөл бүрийн байгууллагын болон иргэдийн овердрафт, зээлийн картны бүтээгдэхүүн санал болгодог ба Банк нэг өдрийн өмнө мэдэгдэл өгч уг хэрэгслийг цуцлах, эсвэл зээлийн эрхийн хэмжээг бууруулах эрхтэй. Банк зээлийн алдагдлын эрсдэлийг гэрээний мэдэгдлийн хугацаагаар хязгаарладаггүй бөгөөд харин үйлчлүүлэгчдийн зан төлөв, чанаргүй болох магадлал болон цаашдын эрсдэлийг бууруулах арга аргачлалууд болох зээлийг цуцлах, зээлийн хэмжээг бууруулах гэх мэт зүйлсүүдийг тусгасан байдаг.

Эдгээр бүтээгдэхүүнүүдийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц ихэссэн эсэх талаархи үнэлгээ нь зээлийн бусад бүтээгдэхүүнүүдийн үнэлгээтэй адил юм. Үнэлгээ нь харилцагчдийн дотоод зээлжих зэрэглэлийн өөрчлөлтөд суурилсан боловч тухайн хэрэгслийн хэрэглээний өөрчлөлт гэх мэт чанарын хүчин зүйлсд мөн гол ач холбогдлыг өгдөг.

Зээлийн карт болон овердрафтын ЗҮЦХА-г дискаунтлахад ашиглах хүүний хувь нь тухайн бүтээгдэхүүнүүдийн нийт ашиглагдах хугацаанд тооцогдох жилийн дундаж үр ашигт хүү байна. Энэхүү тооцоо нь олон зээл сар бүр бүрэн төлөгдөж, дараа сараасаа хүү тооцохгүй байхаар хийгдсэн.

*Ирээдүйн мэдээлэл*

ЗҮЦХА-ын загвартаа Банк нь доорхи эдийн засгийн өгөгдлүүдийг ирээдүйн мэдээлэл болгон ашигладаг. Үүнд:

- Инфляцийн түвшин
- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний (“ДНБ”) өсөлт
- Ам.доллар ханш
- Бодлогын хүү
- Зээлийн өсөлт
- Мөнгөний нийлүүлэлт
- Ажилгүйдлийн түвшин
- Арилжааны банкуудын зээлийн үлдэгдэл

ЗҮЦХА-ын тооцоололд ашиглаж буй энэхүү мэдээлэл нь санхүүгийн тайлангийн өдрөөрх зах зээлийн бүх шинж чанаруудыг агуулаагүй байх магадлалтай. Үүний нөлөөг тооцоололд тусгахын тулд зарим тохиолдолд, чанарын тохируулгууд болон давхацалуудыг зөрүү материаллаг үед түр тохируулга хийдэг.

**Зээлийн сайжруулалт: Барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ болон санхүүгийн баталгаа**

Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийг бууруулах үүднээс, Банк барьцаа хөрөнгө авдаг. Барьцаа хөрөнгө нь төрөл бүрийн хэлбэрээр байдаг, жишээ нь: мөнгөн хөрөнгө, үнэт цаас, аккредитив болон баталгаа, үл хөдлөх хөрөнгө, авлага, бараа материал, бусад санхүүгийн бус хөрөнгө болон үр дүнгийн тооцооны гэрээ байна. Барьцаа хөрөнгийг эзэмшээгүй тохиолдолд Банкны санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэхгүй.

Зээлийн сайжруулалтаас хүлээгдэж буй мөнгөн гүйлгээг, СТОУС-ын дагуу тусад нь хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй бөгөөд өр төлбөрийн хэрэгслийн гэрээний нөхцлүүдийн салшгүй хэсэг гэж тооцогддог ба зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжилтэд оруулдаг. Үүний үндсэн дээр барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцоонд нөлөөлдөг. Барьцаа хөрөнгийг ерөнхийд нь хамгийн багадаа анх хүлээн зөвшөөрөхдөө болон хагас жилийн хугацаанд дахин үнэлдэг.

Боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор, Банк нь барьцаа хөрөнгийн зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгийг үнэлэхдээ идэвхтэй зах зээлийн мэдээллийг ашигладаг. Идэвхтэй зах зээл дээр арилжаалагддаггүй бусад санхүүгийн хөрөнгийг үнэлгээний арга ашиглан үнэлдэг. Санхүүгийн бус барьцаа хөрөнгийг (жишээ нь: үл хөдлөх хөрөнгө) ипотекийн зуучлагч буюу гуравдагч этгээдээс ирсэн мэдээлэлд эсвэл орон сууцны үнийн индексүүдэд үндэслэн үнэлнэ.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Зээлийн сайжруулалт: Барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ болон санхүүгийн баталгаа (үргэлжлэл)**

Барьцаалагдсан зээл нь зээлийн гэрээний нөхцөлд тусгагдсан эсвэл зээлийн салшгүй хэсэг болох ба зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцоонд хамрагдсан болно.

Зээлийн гэрээний нөхцөлтэй холбоогүй баталгааг балансын гадуурх зүйл ангид салангид үзүүлэх бөгөөд үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцооллыг хийдэг.

**Хандив**

Хандивыг хүлээн авах, түүнд хавсаргасан бүх нөхцлийг дагаж мөрдөх үндэслэлтэй баталгаа байгаа тохиолдолд хандивыг хүлээн зөвшөөрдөг. Хандив нь зардлын зүйлтэй холбоотой бол нөхөн олговор олгохоор төлөвлөж буй холбогдох зардал гарсан хугацаанд системчилсэн байдлаар орлого гэж хүлээн зөвшөөрнө. Хандив нь хөрөнгөтэй холбоотой бол холбогдох хөрөнгийн хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаанд тэнцүү хэмжээгээр орлого гэж хүлээн зөвшөөрнө.

Банк мөнгөн бус хөрөнгийн буцалтгүй тусламж авах үед уг хөрөнгө болон буцалтгүй тусламжийг нэрлэсэн үнээр бүртгэж, тэнцүү дүнгээр үндсэн хөрөнгийн ашиг тусыг ашиглах хэв маягийг үндэслэн тухайн хөрөнгийн хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаанд ашиг, алдагдалд шилжүүлнэ.

**Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө**

Банк нь дотоод бодлогынхоо дагуу өмчлөх бусад хөрөнгийг дотоод үйл ажиллагаанд ашиглах эсвэл борлуулах зорилгоор эзэмшихээ тодорхойлдог. Дотоод үйл ажиллагаанд ашиглахаар тодорхойлогдсон хөрөнгүүдийг харгалзах хөрөнгийн ангилалд шилжүүлэхдээ хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэн болон анхны барьцаат хөрөнгийн дансны үнийн аль багаар шилжүүлнэ. Хөрөнгийг борлуулах нь илүү ашигтай байхаар тодорхойлсон хөрөнгийг бодит үнэ цэнээр (хэрэв санхүүгийн хөрөнгө бол) эсвэл санхүүгийн бус хөрөнгө бол хураан авсан өдрөөрх борлуулах зардлыг бодит үнэ цэнээс хассан дүнгээр "Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө" рүү шилжүүлдэг. 12 сараас дээш хугацаанд борлуулагдах хөрөнгийг "Бусад хөрөнгө"-д бодит үнэ цэнээс борлуулах зардлыг хассан дүн болон хөрөнгийн өртгийн аль багаар хэмжиж тайлагнана.

**Үнэт метал**

Үнэт металд бодит үнэ цэнээр илэрхийлэгдэх алт болон мөнгө багтдаг.

**Данснаас хасах**

Банк нь хөрөнгийн эргэн төлөлтийг зогсоосон үед санхүүгийн хөрөнгийг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн данснаас хасна. Хэрвээ данснаас хасах үнэ хуримтлагдсан алдагдлаас их тохиолдолд, зөрүүгээр нь алдагдлыг нэмэгдүүлж дараа нь дансны нийт үнийн дүнг бууруулна. Дараах үеийн эргэн төлөлтүүд нь зээлийн алдагдлын зардлыг бууруулна.

**Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт**

Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалтыг нягтлан бодох бүртгэлийн өмчийн аргыг ашиглан бүртгэнэ. Хараат компани гэж Банкны мэдэгдэхүйц нөлөөлөлтэй компанийг хэлнэ. Мэдэгдэхүйц нөлөө гэдэг нь хараат компанийн санхүү болон үйл ажиллагааны бодлогын шийдвэрт шууд оролцох эрхийг хэлнэ.

Өмчийн аргыг ашиглах үед хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт нь санхүүгийн байдлын тайлан дахь өртөг дээр худалдан авалтын дараах хараат компанийн цэвэр хөрөнгийн Банкны хувь оролцооны өөрчлөлтийг нэмсэнтэй тэнцүү байна. Хараат компанитай холбоотой бүртгэгдсэн гүүдвилл нь хөрөнгө оруулалтын дүнд багтах бөгөөд дангаар нь үнэ цэнийн бууралт хэмжихгүй мөн хорогдуулахгүй.

Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хараат компанийн үйл ажиллагааны үр дүнгийн Банкны эзэмшлийн хувь хэмжээгээрх хэсгийг тусгана. Хараат компанийн өмчид шууд өөрчлөлт орсон үед Банк энэхүү өөрчлөлтийг өөрийн хувь эзэмших хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрөн, шаардлагатай тодруулгыг өмчийн өөрчлөлтийн тайландаа тусгана. Банк болон хараат компани хооронд хийгдсэн ажил гүйлгээнээс үүссэн аливаа бодит бус ашиг, алдагдлыг хараат компанийн эзэмшлийн хувь хэмжээ хүртэлх хэсгээр устгах бичилт хийнэ.

Хараат компанийн ашгийн хувийг ашиг, алдагдал ба дэлгэрэнгүй орлогын тайланд толилуулна. Энэ ашиг нь хараат компанийн хувьцаа эзэмшигчдэд хамааралтай бөгөөд татварын дараах ашиг болно. Мөн хараат компани охин компанитай бөгөөд түүнд цөөнхийн сонирхолын хэсэг бүртгэгддэг бол түүнийг ч мөн авч үзсэн ашиг байна.

Хараат компанийн санхүүгийн тайланг Банкны тайлангийн хугацаатай нэг хугацаанд бэлтгэнэ. Шаардлагатай бол, хараат компанийн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг өөрчилж Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлоготой нийцүүлнэ.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)**

Өмчийн аргыг хэрэглэсний дараа, хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалтад нэмэлт үнэ цэнийн бууралтын сан байгуулах шаардлагатай эсэхийг Банк тодорхойлно. Банкны хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалтад үнэ цэнийн бууралт үүссэн гэх бодит нотолгоо байгаа эсэхийг санхүүгийн тайлан бэлтгэх бүрдээ тодорхойлно. Хэрэв тийм нотолгоо байгаа бол уг хөрөнгө оруулалтын эргэн төлөгдөх дүн, бүртгэлийн дүн хоёрын зөрүүгээр алдагдлын дүнг тооцож, уг дүнг ашиг, алдагдлын тайланд ‘хараат компанийн ашгийн хувь’ хэсэгт хүлээн зөвшөөрнө.

Хараат компани дахь мэдэгдэхүйц нөлөөллөө алдсаны дараа Банк үлдсэн хөрөнгө оруулалтаа бодит үнээр тооцож хүлээн зөвшөөрнө. Уг нөлөөллөө алдсаны дараах дансны үнэ, үлдсэн хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэн хоёрын зөрүү болон хөрөнгө борлуулсны ашиг, алдагдлуудыг ашиг алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

**Бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө**

Санхүүгийн байдлын тайланд тусгасан бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгүүд нь 3 сар ба түүнээс бага хугацаатай бусад банк санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж болон касс дахь бэлэн мөнгө зэрэг үнэ цэнийн бууралтын эрсдэл маш бага хөрөнгүүд хамаарна.

Мөнгөн гүйлгээний тайлан дахь бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө нь Монголбанкин дахь хязгаарлалтгүй харилцах данс, 3 сар ба түүнээс богино хугацаатай засгын газрын үнэт цаас, бусад банкин дахь харилцах, хадгаламжуудаас бүрдэнэ.

**Буцаан худалдан авах ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүд**

Ирээдүйд тодорхой заасан хугацаанд буцаан худалдан авах нөхцөлтэй хэлцэл (“репо”)-ийн дор худалдсан үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайлангаас үл хүлээн зөвшөөрөхгүй. Учир нь Банк эзэмшилтэй холбоотой ихэнхи эрсдэлийг хүлээж, өгөөжийг хүртэж байна. Санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн авсан бэлэн мөнгийг хөрөнгөөр, репо хэлцлийн хуримтлагдсан хүүг өр төлбөрөөр тусгах ба энэ нь банканд олгосон зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Борлуулсан ба ирээдүйд буцаан худалдан авах үнийн зөрүүг хүүний зардал гэж үзэж үр ашигт хүүний аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна. Нөгөө тал нь үнэт цаасыг худалдах эсвэл дахин барьцаалах эрхтэй бол, Банк нь тухайн үнэт цаасуудыг санхүүгийн байдлын тайландаа борлуулахад бэлэн барьцаанд тавьсан санхүүгийн хөрөнгө эсвэл борлуулахад бэлэн барьцаанд тавьсан санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын аль тохиромжтой ангилалд үлдэнэ. Нөгөө тал нь үнэт цаасаа худалдах, дахин барьцаалах эрхтэй болсон тохиолдолд банк санхүүгийн байдлын тайландаа тэдгээр үнэт цаасыг барьцаанд тавьсан гэж дахин ангилдаг.

Эсрэгээрээ, буцаан худалдах хэлцэл (“урвуу репо”)-ийн дагуу худалдан авсан үнэт цааснуудыг санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөггүй. Банкны төлсөн мөнгө ба хуримтлагдсан хүүний дүнг санхүүгийн тайланд “Зээлсэн үнэт цаас ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүдийн бэлэн мөнгөөрх барьцаа” гэж тусгах ба энэ нь Банкнаас авсан зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Худалдан авсан ба буцаан худалдах үнийн зөрүүг “Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого” гэж бүртгэх ба ҮАХ-ийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна.

**Түрээс**

Банк нь гэрээ байгуулагдах үед түрээсийн шинж чанар агуулсан эсэхийг үнэлдэг. Өөрөөр хэлбэл гэрээнд тодорхойлогдож байгаа хөрөнгийг хэсэг хугацааны турш ашиглан хянах эрхийг шилжүүлсэн болно.

*Банк - түрээслэгч*

Банк нь богино хугацаатай түрээс эсвэл бага өртөгтэй хөрөнгийг түрээслэхээс бусад тохиолдолд бүх түрээсийг хүлээн зөвшөөрөх, хэмжих нэг аргыг ашигладаг. Банк нь түрээсийг төлөх түрээсийн өр төлбөрийг болон хөрөнгийг ашиглах эрхийг хүлээн зөвшөөрдөг.

*Ашиглах эрхтэй хөрөнгө*

Банк нь ашиглах эрхтэй хөрөнгийг түрээсийн өдрөөс эхлэн хүлээн зөвшөөрдөг (жишээлбэл, үндсэн хөрөнгийг ашиглах боломжтой болсон өдөр). Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг хуримтлагдсан элэгдэл, үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хасч өртгөөр нь хэмжиж, түрээсийн өр төлбөрийг дахин үнэлэхэд тохируулна. Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртөгт түрээсийн өр төлбөр, хүлээн авсан түрээсийн эхний өртөг, түрээсийн урамшууллыг авалгүйгээр эхлэхээс өмнө хийсэн түрээсийн төлбөрүүд орно. Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг түрээсийн хугацаанд шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ. Ашиглах эрхтэй хөрөнгөд үнэ цэнийн бууралт тооцно.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Түрээс (үргэлжлэл)***Түрээсийн өглөг*

Түрээсийн эхлэх өдөр Банк нь түрээсийн нийт хугацааны туршид хийгдэх түрээсийн төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэнээр хэмжсэн түрээсийн өглөгийн хүлээн зөвшөөрнө. Түрээсийн төлбөрт тогтмол төлбөр (түрээсийн урамшууллыг аваагүй), индекс эсвэл хувь хэмжээнээс хамааран хувьсах түрээсийн төлбөрүүд, үлдэгдэл үнийн баталгааны дагуу төлөх хүлээгдэж буй төлбөрүүд орно. Индекс эсвэл хувь хэмжээнээс хамааралгүй хувьсах түрээсийн төлбөрийн тайлант үеийн зардал гэж хүлээн зөвшөөрнө.

Түрээсийн хүүний хэмжээг тодорхойлох боломжгүй тохиолдолд Банк нь түрээс эхлэх үеийн зээлийн өсөн нэмэгдэх хүүг ашиглан түрээсийн өр төлбөрийн өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоолно. Түрээс эхэлсэн өдрөөс хойш түрээсийн өр төлбөрийг хуримтлагдсан хүүгээр нэмэгдүүлж, төлсөн түрээсийн төлбөрөөр бууруулдаг. Мөн түүнчлэн түрээсийн хугацаанд өөрчлөлт оруулаг, тогтмол төлбөрийн шинж чанарт өөрчлөлт орруулах эсвэл уг хөрөнгийг худалдаж авах үнэлгээнд өөрчлөлт оруулах зэрэг өөрчлөлтүүд гарсан тохиолдолд түрээсийн өр төлбөрийн дүнг дахин тооцоолно.

*Богино хугацаат түрээсүүд*

Банк нь зарим богино хугацааны оффисын түрээсийн (12 сар болон түүнээс бага хугацаатай түрээс эсвэл эсвэл АТМ-ийн талбайн түрээсгэх мэт) хувьд хүлээн зөвшөөрөлтийн чөлөөлтийг ашигласан. Богино хугацаат түрээсийн төлбөрийг түрээсийн хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар зардалд хүлээн зөвшөөрнө.

*Түрээсийн гэрээг шинэчлэх, цуцлах сонгол бүхийн түрээсийн гэрээний хугацааг тодорхойлох*

Банк нь түрээсийн үл цуцлагдах хугацааг тодорхойлохдоо тухайн түрээсийг үргэлжлүүлэн түрээслэх нь тодорхой үндэслэлтэй гэж үзсэн тохиолдолд сунгагдах хугацаа эсвэл тухайн үргэлжлүүлэн түрээслэх нь үндэслэлгүй гэж үзсэн тохиолдолд цуцлах хугацааг оруулна тооцно.

Банк нь тухайн түрээсийн гэрээг дахин сунгагдах үндэслэлийг тодорхойлоход тодорхой үнэлэмжийг ашигласан. Өөрөөр хэлбэл тухайн түрээсийг сунгах эсвэл цуцлах сонголтыг хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эдийн засгийн хөшүүргийг бий болгох бүхий л хүчин зүйлийг авч үзсэн. Түрээс эхэлсэн өдрөөс хойш Банкны өөрийн хянаж чадах үйл явдал, нөхцөл байдалд болон сунгах (эсвэл цуцлах) сонголтыг хэрэгжүүлэх чадварт өөрчлөлт орсон тохиолдолд түрээсийн хугацааг дахин үнэлнэ. Банк нь салбарын үйл ажиллагаанд нь өндөр ач холбогдолтой түрээсийн талбайн сунгах хугацааг түрээслэх хугацааны нэг хэсэг болгон шинэчилсэн хугацааг оруулсан.

**Үндсэн хөрөнгө**

Барилга байгууламж ба газраас бусад үндсэн хөрөнгийг анхлан өртгөөр бүртгэнэ. Анхны өртөгт тухайн үндсэн хөрөнгийн зайлшгүй хэсгийг шинээр солих зэрэг шууд хамааралтай зардлууд орох ба хүлээн зөвшөөрөлтийн шаардлагыг хангаж байгаа тохиолдолд өртөгт шингээнэ. Хэрэв тухайн үндсэн хөрөнгө зарим зайлшгүй хэсгийг тогтмол хугацаагаар сольж байршуулах шаардлага үүсдэг бол Банк нь тухайн хэсгийг үндсэн хөрөнгөөс тусад нь болон харгалзах ашиглалтын хугацаа ба элэгдүүлэх аргыг тодорхойлж хүлээн зөвшөөрнө. Үндсэн хөрөнгийн анх бүртгэхэд шууд холбогдон гарсан хяналт шалгалтын зардал нь үндсэн хөрөнгөөр бүртгэх шаардлагыг хангаж байгаа тохиолдолд өртөгт шингээж бүртгэнэ. Бүх төрлийн засвар үйлчилгээний зардлыг ашиг алдагдлаар бүртгэнэ.

Анхны хэмжилтээс хойших тайлант үед барилга болон газраас бусад үндсэн хөрөнгийн ангиллууд нь хуримтлагдсан элэгдэл ба хуримтлагдсан үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан өртгөөр илэрхийлдэг.

Барилга байгууламж ба газар нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэнэ. Үнэлгээг 3-5 жилийн давтамжтайгаар хийнэ. Дахин үнэлэгдэх өдрүүдийн хооронд, барилгуудад үнийн бууралтийг илэрхийлэхүйц хэмжээнд элэгдэл тооцно. Дахин үнэлгээний нэмэгдлийг (өмнө нь ашиг, алдагдлын тайланд тусгасан дахин үнэлгээний алдагдлыг буцааж буй тохиолдолд, уг хэсгийг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө) бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангаар дамжуулан "Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц" нэртэйгээр өөрийн хөрөнгийн хэсэгт хуримтлуулна.

Хөрөнгийн дахин үнэлгээний дүн болон хөрөнгийн анхны өртөг дээр суурилсан элэгдлүүдээс үүссэн зөрүүг жил бүр хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөцөөс хуримтлагдсан ашиг руу шилжүүлнэ. Мөн дахин үнэлгээний өдрийн байдлаарх хуримтлагдсан элэгдлийг хөрөнгийн бүртгэлийн нийт дүнтэй цэвэршүүлж, бүртгэлийн дүнг дахин үнэлгээний дүнгээр дахин илэрхийлнэ. Борлуулах эсвэл данснаас хасах тохиолдолд тухайн хөрөнгөтэй холбоотой дахин үнэлгээний нөөцийг хуримтлагдсан ашиг руу шилжүүлнэ.

Дуусаагүй барилгыг барилгын тоног төхөөрөмжийн өртөг болон бусад зардлаас үнэ цэнийн бууралтыг хассан дүнгээр илэрхийлнэ. Дуусаагүй барилгыг тухайн хөрөнгө баригдаж дууссан эсвэл үйл ажиллагаанд ашиглаж эхэлтэл элэгдүүлдэггүй.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Үндсэн хөрөнгө (үргэлжлэл)**

Үндсэн хөрөнгийн элэгдлийг тухайн хөрөнгийн ашиглалтын хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар тооцож үлдэх өртөг хүртэл дараах хугацаагаар элэгдүүлнэ:

<u>Хөрөнгийн төрөл</u>	<u>Ашиглалтын хугацаа (жилээр)</u>
Барилга байгууламж ба газар	25 – 60
Оффисын тавилга ба тоног төхөөрөмж	3 – 15
Компьютер ба бусад	2 – 13

Үндсэн хөрөнгө ба түүний томоохон хэсгүүдийг худалдан борлуулах үед эсвэл түүний ашиглалт, борлуулалтаас ирээдүйд эдийн засгийн үр ашиг хүлээгдэхгүй болсон үед данснаас хасна. Үүнтэй холбоотойгоор үүссэн аливаа нэг олз, гарзыг (хөрөнгө борлуулалтын цэвэр орлого ба бүртгэлийн дүн хоёрын зөрүүгээр тооцно) тухайн тайлант жилийн ашиг, алдагдлын тайланд тусгана.

Үндсэн хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацаа, элэгдлийн арга нь өмнө хийгдсэн тооцоолол ба үндсэн хөрөнгөд агуулагдаж буй ирээдүйн эдийн засгийн үр ашгийн хүлээгдэж буй хэрэглээний хэв загварт нийцэж байгаа гэдгийг баталгаажуулах үүднээс үндсэн хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацаа, элэгдлийн аргыг тайлант жилийн эцэс бүрт хянаж үздэг.

**Биет бус хөрөнгө**

Банкны биет бус хөрөнгөд компьютерийн програм хангамж, лиценз болон газар ашиглах эрх орно.

Зөвхөн биет бус хөрөнгийн өртгийг зохистойгоор хэмжиж болох ба хүлээгдэж буй эдийн засгийн ирээдүйн өгөөж нь банканд орж ирэх нь магадлалтай болсон үед л биет бус хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө.

Тусад нь авсан биет бус хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө өртгөөр нь бүртгэдэг. Анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойших тайлант үед, биет бус хөрөнгийг хуримтлагдсан хорогдуулалт болон үнэ цэн бууралтын алдагдлыг хассан бүртгэнэ.

Биет бус хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа нь тодорхой эсвэл тодорхой бус эсэхийг үнэлнэ. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийг эдийн засгийн үр ашигтай хугацааны туршид нь хорогдуулна. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулах хугацаа болон аргыг хамгийн багадаа тайлант жил бүрийн эцэст хянаж үздэг. Хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа эсвэл хүлээгдэж буй ирээдүйн үр өгөөжийн хэв загварт орсон өөрчлөлтийг хорогдуулалтын хугацаа эсвэл аргын аль тохиромжтойг нь өөрчлөх замаар бүртгэлд тусгах ба уг өөрчлөлтийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ.

Хязгаарлагдмал хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулалтын зардлыг ашиг, алдагдлын тайланд биет бус хөрөнгийн үүрэгтэй нь нийцсэн зардлын бүлэгт хүлээн зөвшөөрнө. Биет бус хөрөнгийн өртгийг 3-10 жилийн ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргыг ашиглан, үлдэх өртөг хүртэл нь хорогдуулна.

**Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө**

Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг анх шууд холбогдон гарсан аливаа зардлыг шингээсэн өртгөөр хүлээн зөвшөөрнө. Анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараа бодит үнэ цэнийн аргаар тайлант өдрөөрх зах зээлийн үнэлгээгээр толилуулна. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн аливаа олз ба гарзыг холбогдох татварын нөлөөг тооцсон дүнгээр тайланд үед ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. Бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо Олон улсын үнэлгээний стандартын хорооноос зөвлөсөн үнэлгээний загварыг мөрдсөн хараат бус мэргэшсэн үнэлгээчний жилийн үнэлгээний тайланг үндэслэнэ.

Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөхийг борлуулсан үед (жишээ нь худалдан авагч тал тухайн хөрөнгийг бүрэн ашиглах эрхийг авсан өдрөөр) эсвэл ашиглалтаас бүрэн гарсан болон тухайн хөрөнгийг борлуулснаар хүртэх эдийн засгийн өгөөж байхгүй болсон үед данснаас хасна. Тухайн хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг данснаас хасахдаа бусад хувьсах хүчин зүйлүүд болох гол санхүүгийн бүрэлдэхүүн оршиж байгаа эсэх, мөнгөн бус шинжтэй давуу талууд болон худалдан авагч талд өгөх өглөг(зарим тохиолдолд) зэргийн нөлөөг авч үзнэ.

Хөрөнгийн зориулалтад өөрчлөлт орсон тохиолдолд зөвхөн хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөөс/-д шилжүүлдэг. Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг банкны ашиглалтад буй үндсэн хөрөнгө рүү шилжүүлэх тохиолдолд ашиглалтад өөрчлөлт орсон өдрөөрх бодит үнэ цэнээр хөрөнгийн өртгийг тооцож дараагийн хэмжилтүүдийг хийнэ. Үндсэн хөрөнгөөс хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөд шилжвэл, Банк нь тухайн өдрөөр дагаж мөрдөж буй Үндсэн хөрөнгийн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын дагуу хүлээн зөвшөөрнө.



**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө**

Банк нь эргэлийн бус хөрөнгийн дансны үнэ нь тухайн хөрөнгийг ашигласнаар бус борлуулснаар орж ирэх мөнгөн урсгалаас нөхөгдөхөөр байгаа тохиолдолд борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө руу шилжүүлдэг. Борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг түүний дансны үнэ ба бодит үнэ цэнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүнгийн аль багаар хэмжинэ. Борлуулалтын зардал нь тухайн хөрөнгийг борлуулахтай шууд холбогдон гарсан зардлаас холбогдох санхүүгийн болон орлогын албан татварын зардлыг хассан дүнтэй тэнцүү байна.

Хөрөнгийг зөвхөн тухайн нөхцөлд богино хугацаанд борлуулах боломжтой буюу өндөр магадлалтай байгаа тохиолдолд борлуулах зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөөр ангилна. Шаардагдах борлуулалтын үйл ажиллагаа нь борлуулалтад мэдэгдэхүйц өөрчлөлт бий болгох эсвэл борлуулалтыг зогсоох нөлөөгүй байх шаардлагатай. Удирдлагаас тухайн хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө рүү ангилах шийдвэр гаргаснаас хойш нэг жилийн хугацаанд борлуулалтыг бүрэн хийж дуусгахаар төлөвлөнө.

**Санхүүгийн бус хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт**

Хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орсон байж болох шинж тэмдэг байгаа эсэхийг Банк тайлант хугацаа тутамд шалгаж үздэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрсэн эсвэл жилд нэг удаа хийдэг хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын тестийг хийх шаардлагатай үед Банк нь хөрөнгөөс цуглуулан авах боломжтой дүнг тооцоолно. Цуглуулан авах дүн нь хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн бодит үнэ цэн (борлуулалтын зардлыг хасаж тооцсон) ба ашиглалтын үнэ цэн хоёрын аль өндөр нь байна. Хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн дансны дүн нь цуглуулан авах дүнгээс илүү байгаа үед хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзэн цуглуулан авах дүн хүртэл нь бууруулж бүртгэнэ. Ашиглалтын үнийг үнэлэхдээ, тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалыг мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэн ба хөрөнгөд харгалзах эрсдэлүүдийн талаарх өнөөгийн зах зээлийн үнэлгээнүүдийг тусгасан татварын өмнөх хөнгөлөлтийн хувь хэмжээгээр бууруулан өнөөгийн үнэ цэнийг олно. Борлуулалтын зардлыг хассаны дараах бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо тохиромжтой үнэлгээний загварыг ашиглан тооцоолно. Үнэлгээний үржүүлэгч, нийтэд хувьцаагаа зардаг охин компанийн хөрөнгийн бирж дээрх хувьцааны үнэ эсвэл бодит үнэ цэнийн бусад үзүүлэлтүүдээр эдгээр тооцооллыг хэмжиж болно.

Гүүдвиллээс бусад хөрөнгүүд дээр, тайлагналын өдөр бүр өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал арилсан эсвэл буурсан эсэх талаар ямар нэгэн шинж тэмдэг байгаа эсэх талаар үнэлгээг хийдэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрвэл Банк нь тухайн хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн нөхөн төлөгдөх дүнг ойролцоогоор тооцож үзнэ. Хамгийн сүүлд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрснөөс хойш хөрөнгийн цуглуулан авах дүнг тодорхойлоход ашигласан тооцооллуудад өөрчлөлт гарсан тохиолдолд л өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтыг буцаана. Буцаалт нь хязгаартай байх ба ингэснээр хөрөнгийн бүртгэлийн дүн нь цуглуулан авах дүн ба өмнөх жилүүдэд хөрөнгийн үнэ цэнийн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөөгүй байсан бол байх ёстой байсан бүртгэлийн цэвэр дүнгээс (элэгдлийг хассан цэвэр дүнгээс) хэтрэхгүй байна. Ийм буцаалтуудыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

**Ажилтнуудын тэтгэмж***Богино хугацаат тэтгэмж*

Цалин ба түүнтэй холбогдох бусад зардлуудыг Банкны ажилтнуудаас холбогдох үйлчилгээг үзүүлсэн тухайн жилд нь зардалд тусгана.

Ажилтнуудад ээлжийн амралт зэрэг богино хугацааны чөлөөтэй үед нөхөн олговрыг ажилласан жилийг нь харгалзан олгодог бөгөөд өвчтэй байх хугацааны нөхөн олговрыг цаг тухайд нь олгодог.

*Заавал төлөгдөх даатгалын шимтгэлүүд*

Монгол улсын холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниуд нь Монгол улсын эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын санд шимтгэл төлнө. Эдгээр шимтгэлийг гарсан хугацаанд нь ашиг, алдагдлын тайланд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

**Нөөц**

Банканд өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд үүссэн өнөөгийн үүрэг (хуулийн эсвэл ёс зүйн) байгаа энэхүү үүргээ биелүүлэхэд эдийн засгийн өгөөж агуулсан баялгийг зарцуулах нь тодорхой болсон ба үүргийн дүнг бодитойгоор ойролцоолон тооцоолох боломжтой үед нөөцийг хүлээн зөвшөөрнө. Аливаа нэг нөөцтэй холбоотой зардлыг ашиг, алдагдлаар аливаа нөхөн төлбөрийг хассан цэвэр дүнгээр нь толилуулна.

**2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)****Сегментийн тайлан**

Банкыг бүрэлдүүлэгч аль нэг үйл ажиллагааны сегмент нь бизнесийн үйл ажиллагааны хүрээнд бусад бүрэлдэхүүн хэсгүүдээс орлого олох, зардал хүлээх зэрэг орлого зарлагын гүйлгээг тогтмол хийдэг. Банкны үйл ажиллагаа хариуцсан шийдвэр гаргагч албан тушаалтан нь бүх үйл ажиллагааны сегментийн үр дүнг тогтмол хянаж, сегментүүдэд шаардлагатай нөөцүүдийг хуваарилах, боломжит санхүүгийн үзүүлэлтүүдийг ашиглан гүйцэтгэлийг нь үнэлэх үүрэгтэй ажилладаг.

**Татвар***Тайлант хугацааны орлогын албан татвар*

Одоогийн болон өмнөх тайлант хугацааны өнөөгийн албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг татварын байгууллагаас буцаан авахаар хүлээж байгаа эсвэл татварын байгууллагад төлөх дүнгээр хэмжинэ. Энэ дүнг тооцоолоход хэрэглэсэн татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд нь санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан.

*Хойшлуулсан татвар*

Хойшлуулсан орлогын албан татварыг тайлагналын өдрийн байдлаарх хөрөнгө, өр төлбөрийн татварын суурь, тэдгээрийн санхүүгийн бүртгэлийн дүн хоёрын хооронд түр зөрүүний дүнгээс тайлан тэнцлийн аргыг хэрэглэн тооцдог. Дараахаас бусад бүх түр зөрүүнүүд дээр хойшлуулсан орлогын албан татварын өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Хэрэв хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө нь бизнесийн нэгдлийн үеийн бус гүйлгээнээс үүссэн ба гүйлгээ хийгдэх үед нягтлан бодох бүртгэлийн ашиг ба татвар ногдох ашгийн аль алинд нөлөө үзүүлэхгүй хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бол;
- Охин компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт, хамтарсан компани дахь ашиг сонирхолтой холбоотой татвар ногдох түр зөрүүнүүдийн хувьд, үүссэн түр зөрүү нь ойрын ирээдүйд арилах ба түр зөрүүг ашиглаж болох татвар ногдох ашиг олох магадлал байгаа бол.

Хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр хянаж үздэг ба энэхүү хөрөнгийг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн ашиглахад хангалттай хэмжээний татвар ногдох орлого орж ирэх магадлал буурах үед уг бүртгэлийн дүнг бууруулна. Үл хүлээн зөвшөөрсөн хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр дахин үнэлж үздэг ба хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг ашиглахыг зөвшөөрсөн татвар ногдох орлого ирээдүйд орж ирэх магадлалтай болсон үед хүлээн зөвшөөрнө.

Хөрөнгийг олж авах эсвэл өр төлбөрийг барагдуулах тэр тайлант хугацаанд хэрэглэгдэнэ гэж хүлээж байгаа (тайлант жилийн эцсийн өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд дээр үндэслэн) татварын хувь хэмжээгээр хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө, өр төлбөрийг хэмжинэ.

Өөрийн хөрөнгөнд шууд хүлээн зөвшөөрсөн зүйлүүдтэй холбоотой тайлант жилийн болон хойшлуулсан татваруудыг мөн өөрийн хөрөнгөнд хүлээн зөвшөөрөх ба ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөхгүй.

Нэг татвар төлөгч, нэг татварын байгууллагад хамаарах хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнах хуулиар олгогдсон эрхтэй бол хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнаж болно.

**Эздийн өмч***Энгийн хувьцаа*

Энгийн хувьцааг өөрийн хөрөнгөөр ангилсан. Шинэ хувьцаа гаргахтай шууд холбоотой нэмэгдэл зардлыг хувьцаа гаргасан орлогоос татварыг хассаны дараах байдлаар өөрийн хөрөнгийг хорогдуулах байдлаар толилуулна.

*Нэмж төлөгдсөн капитал*

Нэмж төлөгдсөн капитал нь хувьцааны нэрлэсэн үнээс илүү гарсан дүнгээрх нийлүүлсэн хувь юм. Нэмж төлөгдсөн капитал нь мөн хувьцаа эзэмшигчдийн нэмэлтээр оруулсан хөрөнгөнөөс үүсч болно.

*Хуримтлагдсан ашиг*

Хуримтлагдсан ашиг нь зарласан ногдол ашгаар буурдаг хуримтлагдсан ашиг, алдагдлыг илэрхийлнэ. Үүнд мөн нягтлан бодох бүртгэлийн өөрчлөлтийн нөлөө, өмнөх тайлант үеийн залруулга багтана.

## **2.5 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын хураангуй (үргэлжлэл)**

### **Эздийн өмч (үргэлжлэл)**

#### *Дахин үнэлгээний нөөц*

Банкны барилга болон газар дахин үнэлсэнээс үүссэн нэмэгдлийг хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц дансанд бүртгэдэг.

#### *Тусгай зориулалттай нөөц*

Тусгай зориулалттай нөөц нь зээлийн болон хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын санг Монголбанкны журам болон СТОУС-ын дагуу тооцоолоход үүссэн зөрүүг илэрхийлдэг. Энэхүү нөөц нь өмчийн бусад хэсэгт бүртгэгдсэн бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилагдана.

#### *Бодит үнэ цэнийн нөөц*

Бодит үнэ цэнийн нөөц нь БҮЦӨБДО-д ангилагдсан өрийн хэрэглүүрийн бодит үнийн хуримтлагдсан цэвэр өөрчлөлт, хүлээгдэж буй алдагдалыг хассан дүнгээр, өмчийн хэрэглүүрийн бодит үнийн хуримтлагдсан цэвэр өөрчлөлтөөс бүрдэнэ.

### **Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг**

Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашгийг тайлант хугацааны туршид гаргасан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

Хорогдуулсан нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашиг дээр аливаа татварын нөлөөллийг оруулсан хөрвөгч давуу эрхтэй хувьцаа болон хөрвөгч бонд (хорогдуулагч үнэт цаас)-ын хүүг нэмж, уг дүнгээ хэрвээ хорогдуулагч үнэт цааснуудыг бүгдийг нь хөрвүүлсэн тохиолдолд нэмж гаргах байсан энгийн хувьцааны тоог оруулсан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

### **Холбоотой талын ажил гүйлгээ**

Холбоотой талууд гэдэгт Банктай дараах байдлаар холбогдсон аж ахуй нэгж болон хувь хүн орно. Үүнд:

Банктай дараах байдлаар холбогдсон хувь хүн эсвэл тухайн хувь хүний ойрын төрөл садан:

- Банканд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон;
- Банканд томоохон нөлөөлөлтэй эсвэл
- Банкны эсвэл Банкны толгой компанийн гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.

Дараах нөхцлүүдийн аль нэг нь биелсэн тохиолдолд аж ахуй нэгж нь Банканд хамааралтай болно. Үүнд:

- Аж ахуйн нэгж болон Банк нь нэг ижил группийн гишүүд байх (толгой компани, охин компани болон нөгөө охин компани тус бүр нь бусадтайгаа холбоотой).
- Нэг аж ахуйн нэгж нь нөгөө аж ахуйн нэгжийн хараат компани эсвэл хамтын хэлэлцээрт компани (эсвэл нөгөө аж ахуйн нэгж нь гишүүн болох Банкны хараат компани эсвэл хамтарсан хэлэлцээрт компани).
- Аль аль аж ахуйн нэгж нь нэг ижил гуравдагч этгээдийн хамтарсан хэлэлцээрт компаниуд.
- Нэг аж ахуйн нэгж нь гуравдагч аж ахуйн нэгжийн хамтарсан хэлэлцээрт компани бөгөөд нөгөө этгээд нь гуравдагч аж ахуй нэгжийн хараат компани.
- Аж ахуйн нэгж нь Банкны эсвэл Банктай холбоотой аж ахуйн нэгжийн ажиллагсдыг урамшуулах зорилгоор ажил эрхлэлтийн дараах тэтгэмж олгодог. Хэрвээ Банк нь уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлдэг бол дэмжлэг хүртэж буй ажиллагсад нь мөн Банктай холбоотой тал болно.
- Аж ахуйн нэгж нь Банкны эсвэл Банктай холбоотой аж ахуйн нэгжийн ажиллагсдыг урамшуулах зорилгоор ажил эрхлэлтийн дараах тэтгэмж олгодог. Хэрвээ Банк нь уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлдэг бол дэмжлэг хүртэж буй ажиллагсад нь мөн Банктай холбоотой тал болно.
- Аж ахуйн нэгжийг Банканд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон хувь хүн дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоодог.
- Банканд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон хувь хүн нь аж ахуйн нэгжид томоохон нөлөөлөлтэй эсвэл уг аж ахуйн нэгжийн (эсвэл аж ахуйн нэгжийн толгой компанийн) гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.
- Аж ахуйн нэгж нь эсвэл Банкны аль нэг гишүүн нь Банк эсвэл Банкны толгой компанид гол удирдах албан тушаалтай.

Холбоотой талуудтай хийсэн материаллаг бүх гүйлгээ болон дансдын үлдэгдлийн мэдээллүүдийг санхүүгийн тайланд хавсаргасан бөгөөд Тодруулга 35-д задаргааг толилуулсан.

**3. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд**

Санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх ажил нь санхүүгийн тайлангийн өдрийн байдлаар орлого, зардал, хөрөнгө ба өр төлбөр дээр үнэлэмж, ойролцоолсон тооцоолол, төсөөлөл хийх ба тэдгээрийн дагалдах тодруулгууд болон болзошгүй өр төлбөр тодруулга зэргийг хамардаг ба эдгээр нь зарим тохиолдолд удирдлагаас гаргасан үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөлөл дээр үндэслэдэг. Эдгээр төсөөлөл болон тооцооллын үр дүн нь ирээдүйн тайлант жилүүдэд хөрөнгө ба өр төлбөрийн дансны үнэд материаллаг залруулгууд хийх шаардлага буюу тодорхойгүй байдал үүсгэж болдог. Банк нь нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх явцдаа дараагийн тайлант жилүүд дэх хөрөнгө ба өр төлбөрийн дансны үнэд материаллаг залруулга үүсгэж болзошгүй тодорхой эрсдэл бүхий дараах гол тооцооллууд болон ирээдүйн төсөөлөл, үнэлэмжүүдийг ашигласан.

Банк хянах боломжгүй бусад хүчин зүйлүүд ирээдүйд үүссэнээс шалтгаалан банкны одоогийн тодорхойлсон байгаа ирээдүйн төсөөлөл болон нөхцөл байдлыг өөрчлөхөд хүргэж болзошгүй. Санхүүгийн байдлын тайланд орсон мэдэгдэхүйц нөлөөтэй зүйлсийг тэдгээрт ашигласан удирдлагын үнэлэмж ба/эсвэл тооцооллууд нь хоорондоо хэрхэн нийцэж байгааг доор тусгав.

**Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт**

Бүх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтыг тооцоход Банкны удирдлагын үнэлэмж шаардагддаг. Ялангуяа ирээдүйн мөнгөн урсгалын дүн болон хугацаа, барьцаа хөрөнгийн үнэлгээг тодорхойлох шаардлагатай байдаг. Эдгээр тооцоолол нь хэд хэдэн хүчин зүйлээс шалтгаалан өөрчлөгдөх бөгөөд эдгээрийн өөрчлөлт нь өөр өөр түвшний үнэ цэнийн бууралтын сан байгуулахад хүргэдэг.

Банкны зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын (ЗҮЦХА) тооцоолол нь хувьсах өгөгдөл болон тэдгээрийн харилцан хамаарлыг сонгоход ашигласан олон төсөөллүүдээс бүрдсэн цогц загварын үр дүн юм. ЗҮЦХА загварын элементүүд нь доорх нягтлан бодох бүртгэлийн үнэлэмж болон тооцооллыг шингээсэн байна:

- Тус тусын үнэлгээ бүрт ашиглах чанаргүйдлийн магадлалыг (ЧМ) тодорхойлдог Банкны зээлийн дотоод үнэлгээний загвар
- Банкны санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээгээр ихэссэн байна гэж үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүд болон санхүүгийн хөрөнгүүдийн нөөц санг нийт хугацааны ЗҮЦХА болон чанарын үнэлгээ ашиглан тооцно
- ЗҮЦХА нь бүлгийн үнэлгээгээр тооцоологддог бол санхүүгийн хөрөнгийн сегментчилэл
- Өгөгдлүүдийн сонголт болон томъёонуудыг ашиглан ЗҮЦХА загварын хөгжүүлэлт
- Макро эдийн засгийн өгөгдлүүдийн харилцан холбоо хамаарлыг тодорхойлох болон эдгээрийн чанаргүйдлийн магадлал (ЧМ), чанаргүйдэлд өртөх дүн (ЧӨД), алдагдалд хүргэх чанаргүйдэлд (АХЧ) үзүүлэх нөлөө зэрэг
- ЗҮЦХА загварт ирээдүйг чиглэсэн макро эдийн засгийн хувилбаруудаас сонгох, тэдгээрийн жигнэсэн дундаж магадлалыг тодорхойлох, эдийн засгийн өгөгдлүүдийг гаргах

Банк нь бодит алдагдал хүлээсэн дүн дээрээ үндэслэн өөрийн загварыг жил бүр үнэлэж, шаардлагатай бол залруулж байх журамтай.

**Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэн**

Санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэгдсэн үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг хэмжилтийн өдрөөрх идэвхтэй зах зээл дээрх үнээр хэмжиж чадахгүй бол бодит үнэ цэнийг дискаунтлагдсан мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийн үнэлгээний аргыг ашиглан хэмжиж болно. Энэхүү үнэлгээний загварт ашигласан орцуудыг ажиглаж болохуйц идэвхтэй зах зээлийн мэдээллээс олж авсан ба тэдгээр нь нийцтэй биш тохиолдолд бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо тодорхой түвшний үнэлэмжийг авч ашигласан. Ашигласан төсөөллүүдийн өөрчлөлтүүд нь тайлагнасан үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнд нөлөөлж болно. Дэлгэрэнгүй толилуулгыг Тодруулга 34-өөс харна уу.

**Хөрөнгийн дахин үнэлгээ**

Банк хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг (ХОЗҮХХ) бодит үнэ цэнээр бүртгэж бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөг. Түүнээс гадна, Банк газар болон барилга байгууламжийг дахин үнэлэгдсэн дүнгээр хэмждэг бөгөөд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрдөг. ХОЗҮХХ, газар болон барилга байгууламжийн бодит үнэ цэн нь итгэмжлэгдсэн хараат бус үнэлгээчний хийсэн үнэлгээнд үндэслэдэг. Хөрөнгүүдийг шаардлагатай тохируулга (хөрөнгийн шинж чанар, байршил, барилгын элэгдэл гэх зэрэг хүчин зүйлсийг харгалзан) хийсэн ижил төстэй барилгын үнэ болон орлогын хандлагын аргыг ашиглан зах зээлийн мэдээлэлд суурилан үнэлсэн. 2024 оны 12 сарын 31-ний байдлаарх ХОЗҮХХ, 2021 оны 12 сарын 31-ний байдлаарх газар, барилга байгууламжийн бодит үнэ цэн нь хараат бус мэргэшсэн үнэлгээчдийн үнэлгээн дээр үндэслэсэн байна.

Энэхүү үнэлгээ нь Тодруулга 34-д дурдсаны дагуу удирдлага болон үнэлгээчний хөрөнгийн үнэлэмжийг шаарддаг.

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 3. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд (үргэлжлэл)

#### 20%-с доош саналын эрх эзэмшдэг аж ахуйн нэгжид Банкны мэдэгдэхүйц нөлөөллийг тодорхойлох нь

Банк нь хэдийгээр Монголын Ипотекийн Корпораци "МИК"-ийн саналын эрхийн 20%-с доош хувийг эзэмшдэг ч МИК-д мэдэгдэхүйц нөлөөтэй гэж үзэж байна. Учир нь Банк нь МИК-ийн 10%-г эзэмшдэг (бодитоор 13.58%) томоохон хувьцаа эзэмшигчдийн нэг бөгөөд бусад хувьцаа эзэмшигчид 10%-с доош хувийг эзэмшдэг. Үүнээс гадна, Банкны холбоотой этгэдүүд ойролцоогоор МИК-ийн 37.38% (бодитоор 50.78%)-ийг эзэмшиж байгаа нь Банкны саналын эрх нь холбоотой этгэдүүдийн хамтаар бусад хувьцаа эзэмшигчдийн саналын эрхээс их байгаа юм. Түүнчлэн, Банк нь жил бүр тогтмол МИК-тэй томоохон ажил гүйлгээнүүдийг хийдэг. Хэдийгээр эдгээр гүйлгээнүүд нь бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны хүрээнд хийгддэг боловч хэмжээ болон үнийн дүнгийн хувьд материаллаг юм.

#### 4. Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<i>Үр ашигт хүүний аргаар тооцсон хүүний орлого</i>		
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	746,005,561	502,863,241
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр	200,625,130	122,654,748
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	53,800,126	39,322,246
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	31,390,192	37,570,628
Урвуу репо хэлцэл	798,388	303,052
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэглүүр	22,147	19,219,201
	<b>1,032,641,544</b>	<b>721,933,116</b>
<i>Бусад хүү болон түүнтэй адилтгах орлого</i>		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	33,424,147	31,745,201
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	19,930,983	11,034,082
	<b>53,355,130</b>	<b>42,779,283</b>

#### 5. Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	524,718,809	375,598,199
Зээлээр авсан санхүүжилт	61,057,810	78,350,667
Репо хэлцэл	4,627,135	10,962,353
Гаргасан бонд	4,200,696	–
МИК-д үүрэгтэй худалдсан зээлийн багцын өглөг (Тодруулга 17)	3,513,169	–
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	2,558,585	2,086,910
Түрээсийн өглөг (Тодруулга 22)	1,802,903	2,050,311
	<b>602,479,107</b>	<b>469,048,440</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 6. Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<i>Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлсэн даруй хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого:</i>		
Картын үйлчилгээ	45,869,285	39,441,990
Гуйвуулгын үйлчилгээ	21,330,572	18,975,795
Зээлийн үйлчилгээ	10,790,682	9,789,095
Гар утас болон цахим банкны үйлчилгээ	9,831,325	7,581,552
Бусад	6,219,725	3,556,703
	<b>94,041,589</b>	<b>79,345,135</b>
<i>Үйлчилгээ үзүүлсэн хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого:</i>		
Санхүүгийн баталгаа	18,956,006	12,084,388
Картын үйлчилгээ	3,987,160	3,089,117
	<b>22,943,166</b>	<b>15,173,505</b>
<b>Нийт шимтгэл, хураамжийн орлого</b>	<b>116,984,755</b>	<b>94,518,640</b>
<i>Шимтгэл, хураамжийн зардал</i>		
Картын үйлчилгээний шимтгэл	35,385,841	27,875,380
Бусад	4,975,200	5,283,671
	<b>40,361,041</b>	<b>33,159,051</b>
<b>Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого</b>	<b>76,623,714</b>	<b>61,359,589</b>

### 7. Арилжааны болон үйл ажиллагааны бусад орлого/(зардал)

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Ханшийн тэгшитгэлийн олз, цэвэр	32,676,512	43,851,423
Үнэт металлын арилжааны олз, цэвэр	18,510,635	1,630,146
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн хэрэгжээгүй олз/(гарз)	13,881,202	(2,719,591)
Бусад авлагын үнэ цэнийн өөрчлөлт	7,630,492	–
ХОЗҮХХ-ийн үнэлгээний олз (Тодруулга 19)	3,053,461	2,873,791
Өмчлөх бусад хөрөнгө борлуулсны олз/(гарз), цэвэр	1,061,392	2,097,115
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга (Тодруулга 29)	748,866	203,242
БҮЦӨБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнийн олз/(гарз)	620,874	(69,385)
БҮЦӨАА -д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалт борлуулсны олз (Тодруулга 14)	300,000	–
Ногдол ашгийн орлого (Тодруулга 14)	221,276	194,694
Борлуулах зорилготой хөрөнгө борлуулсны олз, цэвэр	158,782	–
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны олз/(гарз), цэвэр	(5,306,473)	21,290
Своп хэлцлийн хүүний цэвэр зардал	(4,524,781)	(7,137,392)
Бонд буцаан худалдан авсны гарз (Тодруулга 28)	(2,246,097)	–
БҮЦӨАА-д бүртгэх өмчийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	–	1,700,000
ХОЗҮХХ борлуулсны олз	–	385,314
Бусад авлагын бүтцийн өөрчлөлтөөс үүссэн гарз	–	(8,311,181)
Бусад	21,152,523	19,971,022
	<b>87,938,664</b>	<b>54,690,488</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 8. Хүлээгдэж буй үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын зардал

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Тодруулга 17)	16,564,682	11,761,534
Бусад хөрөнгө (Тодруулга 18)	5,962,840	20,194,888
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр (Тодруулга 14)	2,589,426	334,357
Монголбанкинд байршуулсан мөнгө (Тодруулга 12)	160,376	138,967
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө (Тодруулга 13)	4,202	35,986
Тэнцлийн гадуурх зээлийн үүрэг (Тодруулга 32)	(2,632,953)	3,116,152
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэглүүр (Тодруулга 14)	(15,515)	(162,837)
	<b>22,633,058</b>	<b>35,419,047</b>

### 9. Үйл ажиллагааны зардал

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Ажилтнуудын цалин, хөлс ба урамшуулал	103,242,976	88,706,960
Даатгал	18,837,531	16,126,922
Зар сурталчилгаа, олон нийтийн харилцаа	18,248,858	14,280,646
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 21)	17,364,478	14,180,303
Мэдээллийн технологийн ашиглалт	8,742,276	6,651,094
Техникийн туслалцаа ба гадаадын банкны гуйвуулгын хураамж	7,908,945	5,431,175
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 22)	7,386,391	6,782,507
Мэргэжлийн үйлчилгээний төлбөр	5,990,902	6,977,664
Бичиг хэрэг, хангамжийн хэрэгсэл	4,207,310	4,064,581
Харилцаа холбооны үйлчилгээ	3,935,631	3,376,244
Засвар, үйлчилгээ	3,576,900	1,040,921
Хүлээн авалт, үзвэр үйлчилгээ	3,203,291	507,053
Бэлэн мөнгөний зохицуулалт	2,125,830	461,967
Ашиглалтын зардал	1,843,831	1,701,473
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 21)	1,403,605	110,214
Томилолт	1,353,238	1,530,279
Биет бус хөрөнгийн хорогдуулалт (Тодруулга 23)	1,092,379	920,110
Түрээс	1,074,150	773,674
Тээвэр	593,274	506,333
Сургалт	365,836	646,280
Харуул хамгаалалт	293,672	1,263,146
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 23)	967	1,809
Борлуулах зориулалттай хөрөнгө борлуулсны гарз	-	8,831
Бусад	19,416,774	7,710,160
	<b>232,209,045</b>	<b>183,760,346</b>

Мэргэжлийн үйлчилгээний төлбөрт аудитын төлбөр болох 980,469 мянган төгрөг (2023 онд: 902,340 мянган төгрөг) багтсан болно.

### 10. Орлогын албан татвар

#### 10.1 Орлогын албан татварын зардал

2024 болон 2023 онуудын 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх орлогын албан татварын зардал:

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>Орлогын албан татвар:</b>		
Тайлант үеийн орлогын албан татварын зардал	85,569,338	45,160,560
<b>Хойшлуулсан татвар:</b>		
Татварын түр зөрүү (Тодруулга 10.2)	4,000,906	427,154
	<b>89,570,244</b>	<b>45,587,714</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 10. Орлогын албан татвар (үргэлжлэл)

#### 10.1 Орлогын албан татварын зардал (үргэлжлэл)

Банк нь санхүүгийн тайланд орлогын дүнг орлогын албан татварын хуульд заасан чөлөөлөгдөх эсвэл үл чөлөөлөгдөх зүйлүүдээр залруулсан дүнг үндэслэн орлогын албан татварын зардлыг тооцдог. Банк нь Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжын дагуу 6 тэрбум (2023 онд: 6 тэрбум) төгрөг хүртэлх татвар ногдох орлогоос 10% (2023 онд: 10%), 6 тэрбум (2023 онд: 6 тэрбум)-аас илүү гарсан дүнгээс 25% (2023 онд: 25%) орлогын албан татвар төлдөг. Засгийн Газрын бондын хүүний орлого нь хуулийн дагуу татвар ногдохгүй орлого болно.

Банк нь татварын өмнөх ашгаас хуулиар тогтоосон хувь хэмжээгээр тооцож гаргасан орлогын татварын зардлыг Банкинд хүчин төгөлдөр үйлчлэх орлогын татварын хувь хэмжээгээр тооцож гаргасан орлогын татварын зардалд 2024 болон 2023 онуудын 12 дугаар сарын 31-нээр хэрхэн тохируулсныг дараах байдлаар үзүүлэв. Үүнд:

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Татварын өмнөх ашиг	388,205,863	196,806,181
Татварын хувь хэмжээ болох 25%-иар тооцсон орлогын татварын зардал (2023 онд: 25%)	97,051,466	49,201,545
Татвар ногдох орлогоос хасагдахгүй зардлын нөлөө	8,461,841	8,153,101
Тусгай хувь хэмжээгээр татвар ногдох орлогын нөлөө	1,476,229	941,635
Татварын хувь хэмжээний зөрүү	(5,756,255)	(4,315,919)
Татвар ногдохгүй орлогын нөлөө	(799,235)	(1,410,671)
Татвараас чөлөөлөгдөх орлогын нөлөө	(5,858,602)	(6,774,069)
Татварын хөнгөлөлтийн нөлөө	(5,005,200)	(207,908)
Тайлант жилийн татварын зардал	<b>89,570,244</b>	<b>45,587,714</b>

2024 онд ногдох үр ашигт татварын хувь хэмжээ нь 23.07% (2023: 23.16%).

#### 10.2 Хойшлогдсон татварын өр төлбөр

	2024 оны 1 сарын 1- нээр мян.төг	Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	2024 оны 12 сарын 31- нээр мян.төг
<b>Хойшлуулсан татварын (хөрөнгө) /өр төлбөр</b>				
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээ	3,818,137	2,287,234	–	6,105,371
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээ	3,058,458	–	3,470,301	6,528,759
Хараат компанийн ашгийн хувь	(530,605)	–	530,605	–
Түрээсийн өглөг ба Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	46,872	–	–	46,872
	<b>6,392,862</b>	<b>2,287,234</b>	<b>4,000,906</b>	<b>12,681,002</b>



## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 10. Орлогын албан татвар (үргэлжлэл)

#### 10.2 Хойшлогдсон татварын өр төлбөр (үргэлжлэл)

	2023 оны 1 сарын 1- нээр мян.төг	Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	2023 оны 12 сарын 31- нээр мян.төг
<b>Хойшлуулсан татварын (хөрөнгө) /өр төлбөр</b>				
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээ	254,219	3,563,918	–	3,818,137
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн дахин үнэлгээ	3,058,458	–	–	3,058,458
Хараат компанийн ашгийн хувь Түрээсийн өглөг ба Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	(957,759)	–	427,154	(530,605)
	46,872	–	–	46,872
	<b>2,401,790</b>	<b>3,563,918</b>	<b>427,154</b>	<b>6,392,862</b>

### 11. Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Доорх хүснэгтээр нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд ашигласан орлого болон хувьцааны мэдээллийг үзүүлэв:

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд ногдох ашиг – үндсэн болон хорогдуулсан	298,635,619	151,218,467
Нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд хэрэглэгдэх энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоо	50,600,927	49,690,110

#### Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг

Тухайн тайлангийн хугацаанд Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн:	Төгрөг	Төгрөг
Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашиг		
Нэгж хувьцаанд ногдох хорогдуулсан ашиг	5,902	3,043
Энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд ногдох ашиг – үндсэн болон хорогдуулсан	5,902	3,043

Нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг тухайн жилийн цэвэр ашгийг тухайн жилд эргэлтэнд байгаа энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд хуваан тооцоолсон ба тайлангийн дараах үеийн хувьцааны өөрчлөлтийн нөлөөгөөр тохируулсан (Тодруулга 30-ийг харна уу)

### 12. Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Бэлэн мөнгө	64,286,885	68,202,441
Монголбанк дахь харилцах	2,756,935,248	1,049,656,108
Монголбанк дахь хадгаламж	273,891,188	1,191,259,381
<b>Дансны үнэ</b>	<b>3,095,113,321</b>	<b>2,309,117,930</b>
Хасах нь: Монголбанкинд байршуулсан мөнгөний үнэ цэнийн бууралтын сан	(548,160)	(387,784)
<b>Цэвэр дансны үнэ</b>	<b>3,094,565,161</b>	<b>2,308,730,146</b>

Монголбанк-аас тавигддаг шаардлагын дагуу Монголбанкинд харилцан данс байршуулдаг. Монголбанкинд байршуулах бэлэн мөнгөний заавал байлгах нөөцийн үлдэгдэл нь хоёр долоо хоногийн туршид харилцагчдын харилцах, хадгаламжын дундаж үлдэгдлийн төгрөгийн 11.0% (2023 онд: 8.0%) ба гадаад валютын 16.0% (2023 онд: 18.0%)-иас тус тус багагүй байдаг.

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 12. Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө (үргэлжлэл)

2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны заавал байлгах шаардлагатай 14 хоногийн дундаж нөөцийн хэмжээ төгрөгөөр 653,611,546 мян.төг (2023 онд: 323,409,967 мян.төг) ба гадаад валютаар 537,712,745 мян.төг (2023 онд: 738,326,513 мян.төг) байсан.

#### Монголбанкинд байршуулсан мөнгөний үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд жилийн эцсийн ангилал болон Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем дээр үндэслэсэн бэлэн мөнгө ороогүйгээр зээлийн чанар, зээлийн эрсдэлийн хамгийн их хэмжээг харуулав. Доор харуулсан дүнгүүд үнэ цэнийн бууралтын дүнг оруулаагүй дүнгээр илэрхийлэгдсэн. 2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-ны байдлаар хөрөнгүүд нь В- үнэлгээтэй ба Шатлал 1-д ангилагдсан. Банкны дотоод үнэлгээний систем болон ЗҮЦХА-ын тооцооллыг тусгай эсвэл бүлгийн үнэлгээгээр тооцох зэрэг бодлого журмыг тодруулга 33-д дэлгэрэнгүй тусгасан болно:

	12 сар ЧМ шатлал	Нийт	
		Чанаргүйдэлд өртөх дүн Шатлал 1 мян.төг	ЗҮЦХА Шатлал 1 мян.төг
2024 оны 12 сарын 31	2.481%	3,030,826,436	(548,160)
2023 оны 12 сарын 31	2.447%	2,240,915,489	(387,784)

2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-ний ЗҮЦХА-ын сангийн өөрчлөлтийн дүнг дараах байдлаар харуулав:

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
1 сарын 1-нээр	387,784	248,817
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 8)	160,376	138,967
12 сарын 31-нээр	<b>548,160</b>	<b>387,784</b>

#### Нэмэлт мөнгөн урсгалын мэдээлэл

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө (Тодруулга 12)	3,095,113,321	2,309,117,930
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө (Тодруулга 13)	1,396,784,669	1,651,839,858
Монголбанкны үнэт цаас - 3 сараас доош хугацаатай (Тодруулга 14)	1,837,294,011	1,363,375,430
<b>Нийт мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө</b>	<b>6,329,192,001</b>	<b>5,324,333,218</b>
Хасах нь: Банкны өдөр тутмын үйл ажиллагаанд ашигладаггүй Монголбанкинд байршуулсан заавал байлгах нөөц	(1,191,324,291)	(1,061,736,480)
Хасах нь: Гадаадын банканд байршуулсан барьцаа	(104,373,133)	(3,644,263)
Хасах нь: Барьцаанд байршуулсан Монголбанкны үнэт цаас - 3 сараас доош хугацаатай	(20,300,191)	(46,255,897)
<b>Цэвэр мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө</b>	<b>5,013,194,386</b>	<b>4,212,696,578</b>

### 13. Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллага дахь харилцах	605,033,198	860,814,839
Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллага дахь харилцах	881,051	5,085,812
Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хадгаламж	342,228,576	488,141,631
Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хадгаламж	344,268,711	294,153,313
Гадаадын банканд байршуулсан барьцааны данс	104,373,133	3,644,263
<b>Дансны дүн</b>	<b>1,396,784,669</b>	<b>1,651,839,858</b>
Хасах нь: үнэ цэнийн бууралтын сан	(45,685)	(41,483)
<b>Цэвэр үлдэгдэл</b>	<b>1,396,738,984</b>	<b>1,651,798,375</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 13. Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө (үргэлжлэл)

#### Бусад банк санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем болон жилийн эцсийн үеийн шатлалын ангилал дээр үндэслэн зээлийн чанарын болон зээлийн эрсдэлийн дээд хэмжээг харуулав. Доор харуулсан дүнгүүд үнэ цэнийн бууралтын дүнг оруулаагүй дүнгээр илэрхийлэгдсэн. Банкны дотоод үнэлгээний систем болон ЗҮЦХА-ын тооцооллыг тусгай эсвэл бүлгийн үнэлгээгээр тооцох зэрэг бодлого журмыг тодруулга 33-д дэлгэрэнгүй тусгасан болно.

	12 сар ЧМ шатлал	Нийт	
		Чанаргүйдэлд өртөх дүн Шатлал 1 мян.төг	ЗҮЦХА Шатлал 1 мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
<b>Дотоодын үнэлгээ</b>			
A- to AA+ үнэлгээ	0.025% - 0.08%	938,894,009	1,237
BBB- to BBB+	0.255%	7,802,859	31
B- to BB+	0.814% - 2.605%	440,707,971	43,163
Үнэлэгдээгүй	8.33%	9,379,830	1,254
		<b>1,396,784,669</b>	<b>45,685</b>
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
<b>Дотоодын үнэлгээ</b>			
A- to AA+ үнэлгээ	0.011%-0.043%	1,344,103,021	3,437
BBB- to BBB+	0.173%	1,618,714	4
B- to BB+	0.687%-2.735%	300,956,089	37,127
Үнэлэгдээгүй	10.89%	5,162,034	915
		<b>1,651,839,858</b>	<b>41,483</b>

Дараах байдлаар 2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-ний ЗҮЦХА-н сангийн өөрчлөлтийн шинжилгээ болон холбогдох дүнг харуулав:

	2024 Шатлал 1 мян.төг	2023 Шатлал 1 мян.төг
<b>1 сарын 1-ний байдлаар дансны дүн</b>	<b>1,651,839,858</b>	<b>767,073,137</b>
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	83,022,870,997	57,190,702,069
Төлөгдсөн	(83,275,066,201)	(56,296,422,836)
Гадаад валютын тохируулга	(2,859,985)	(9,512,512)
<b>12 сарын 31-ний байдлаар дансны дүн</b>	<b>1,396,784,669</b>	<b>1,651,839,858</b>
<b>1 сарын 1-ний байдлаар ЗҮЦХА</b>	<b>41,483</b>	<b>5,497</b>
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	45,938	32
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн хөрөнгө (данснаас хассаныг оруулахгүй)	(40,001)	(2,323)
ЗҮЦХА-ын тооцоонд ашигласан дүнд оруулсан өөрчлөлтүүд	(1,735)	38,277
Тайлант жилд цэвэр байгуулсан (Тодруулга 8)	4,202	35,986
<b>12 сарын 31-ний байдлаар ЗҮЦХА</b>	<b>45,685</b>	<b>41,483</b>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

**14. Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт**

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</b>		
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас (а)	1,837,294,011	1,363,375,430
Биржид бүртгэлтэй Засгийн газрын ам.долларын бонд (б)	492,330,245	105,989,124
Биржид бүртгэлтэй Засгийн газрын төгрөгийн бонд (в)	150,454,795	–
Биржид бүртгэлтэй Ногоон бонд (г)	10,418,175	–
Биржид бүртгэлтэй бонд-МИК (д)	–	41,170,073
	<b>2,490,497,226</b>	<b>1,510,534,627</b>
<b>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</b>		
Биржид бүртгэлтэй өмчийн хэрэглүүр (е)	47,094,211	38,804,358
Биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэглүүр (ё)	3,538,351	3,168,023
	<b>50,632,562</b>	<b>41,972,381</b>
<b>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</b>		
Биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэглүүр (ж)	–	1,700,000
	–	<b>1,700,000</b>
<b>Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</b>		
Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас - Давуу эрхтэй транч (з)	–	1,311,976
	–	<b>1,311,976</b>
<b>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө</b>		
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас (и)	362,556,440	360,010,446
Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас - Энгийн эрхтэй транч (з)	292,792	2,399,558
	<b>362,849,232</b>	<b>362,410,004</b>
	<b>2,903,979,020</b>	<b>1,917,928,988</b>

- (а) Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаасыг нэрлэсэн үнээр эсвэл урамшуулал, хорогдуулалттай үнээр худалдаж авч болно.
- (б) Бирж дээр бүртгэлтэй Засгийн газрын ам.долларын бондод гадаадын хөрөнгийн бирж дээр нээлттэй арилжаалагддаг Засгийн газрын бондууд багтана.
- (в) Бирж дээр бүртгэлтэй Засгийн газрын төгрөгийн бондод дотоодын хөрөнгийн бирж дээр нээлттэй арилжаалагддаг Засгийн газрын бондууд багтана.
- (г) Бирж дээр бүртгэлтэй дотоодын хөрөнгийн бирж дээр нээлттэй арилжаалагддаг Ногоон бонд юм.
- (д) Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй бонд нь гадаадын хөрөнгийн бирж дээр нээлттэй арилжаалагддаг Монголын Ипотекийн Корпораци ОССК (“МИК ОССК”)-ийн бонд бөгөөд 2024 онд хугацаа нь дууссан.
- (е) Бирж дээр бүртгэлтэй өмчийн үнэт цаас нь Виза компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт юм. Тайлант жилийн туршид Банк нь Виза компаниас 221,276 мянган төгрөгийн ногдол ашиг (2023: 194,694 мянган төгрөг) хүлээн авсан. (Тодруулга 7-г харна уу)
- (ё) Бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаасны ангилалд хаалттай хувьцаат компанид оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалтууд багтана. Банк нь эдгээр компаниудад хяналтын бус ашиг сонирхолтой байдаг. Эдгээр хөрөнгө оруулалтуудыг Банк стратегийн шинж чанартай гэж үзэн эргэлт буцалтгүйгээр бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэхээр ангилжээ.
- (ж) Банк тайлант жилд Монголиан нэшнл рийр ийрт корп ХХК-д бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаасаа борлуулж, 300 сая төгрөгийн ашиг хүлээн зөвшөөрсөн. (Тодруулга 7-г үзнэ үү)
- (з) Зээлээр баталгаажсан үнэт цаас (“ЗБҮЦ”) нь Үнэт Цаасны Санхүүжилтийн Корпораци (“ҮЦСК”)-ийн 100% эзэмшлийн Тусгай Зориулалттай компаниудаас гаргасан хүүтэй, урт хугацаат энгийн болон давуу эрхтэй транчаас бүрдэнэ. Банк нь тогтмол хүүтэй буцаан худалдан авах гэрээгээр санхүүжүүлсэн бизнесийн зээлүүдийг ТЗК-д шилжүүлж, оронд нь ЗБҮЦ-ыг хүлээн авсан.
- (и) Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас (“ИЗББ”) нь Монголын Ипотекийн Корпораци ОССК (“МИК ОССК”)-аас гаргасан хүүтэй, урт хугацаат энгийн болон давуу эрхтэй бондноос бүрдэнэ (Тодруулга 17-г харна уу).

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 14. Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)

#### Санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем болон жилийн эцсийн шатлалын ангилал дээр үндэслэсэн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг зээлийн эрсдэл ба ЗҮЦХА-ын хамт харуулав. 2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-нээр өрийн хэрэглүүрүүдийн дотоод зээлийн үнэлгээ нь В- ээс В+ ба шатлал 1-д ангилагдсан. Банкны дотоод үнэлгээний систем, үнэ цэнийн бууралтын хэмжилтийн талаархи мэдээллийг Тодруулга 33-д тайлбарласан.

	2024		2023	
	Бодит үнэ цэн/Нийт дансны үнэ мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг	Бодит үнэ цэн/Нийт дансны үнэ мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг
<b>БУЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</b>				
1 сарын 1-нээр	1,510,534,627	1,051,793	1,079,812,762	717,436
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	22,683,500,912	3,641,219	9,232,252,460	935,714
Төлөгдсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(21,704,810,075)	(1,051,793)	(8,819,778,863)	(608,578)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	859,083	–	5,751,514	7,221
Валютын ханшийн тохируулга	412,679	–	12,496,754	–
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 8)	–	2,589,426	–	334,357
12 сарын 31-нээр	<b>2,490,497,226</b>	<b>3,641,219</b>	<b>1,510,534,627</b>	<b>1,051,793</b>
<b>Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</b>				
1 сарын 1-нээр	1,327,491	15,515	250,731,568	178,352
Шинээр худалдаж авсан хөрөнгө	–	–	2,823,891	15,515
Төлөгдсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,327,491)	(15,515)	(252,227,968)	(178,352)
Тайлант жилд байгуулсан/(буцаалт) (Тодруулга 8)	–	(15,515)	–	(162,837)
12 сарын 31-нээр	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>1,327,491</b>	<b>15,515</b>

### 15. Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт

2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банк нь МИК-ийн 10.00% (2023 онд: 10.00%) (МИК-ийн халаасны хувьцааг авч үзвэл 13.58% (2023 онд: 13.58%))-г эзэмшдэг (Тодруулга 3-ыг харна уу).

МИК-ийн үндсэн үйл ажиллагаа нь Монгол улсад ИЗББ гарган, түүгээр барьцаалан эсвэл олон улсын зах зээл дээр гаргасан бондын санхүүжилтээр орон сууцны зээлийн багц худалдан авах юм. МИК нь МХБ-д бүртгэлтэй хувьцаат компани юм. Банк нь 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар МИК-ийн 2,070,932 ширхэг (2023 онд: 2,070,932 ширхэг) хувьцааг эзэмшиж байгаа ба МХБ дээрхи МИК-ийн нэгж хувьцааны хаалтын ханш 16,570 төгрөг (2023 онд: 22,000 төгрөг) байсан.

Энэхүү Банкны санхүүгийн тайлан гарах өдрийн байдлаар МИК нь 2024 оны 12-р сарын 31-ээр дуусгавар болсон жилийн аудитлагдсан санхүүгийн тайлангаа гаргасан байсан. Банкны МИК дахь хөрөнгө оруулалтыг МИК-ийн 2024 болон 2023 онуудын 12-р сарын 31-ний өдрийн аудитлагдсан санхүүгийн тайланд үндэслэн эздийн өмчийн аргаар бүртгэв.

	Мян.төг
<b>2023 оны 1 сарын 1-нээр</b>	924,685
Хараат компанийн тайлант жилийн ашгийн Банканд ногдох хувь	3,817,834
Өмнөх жилийн ашгийн Банканд ногдох хувийн залруулга	453,704
Нийт ашгийн Банканд ногдох хувь	4,271,538
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр болон 2024 оны 1 сарын 1-нээр</b>	<b>5,196,223</b>
Хараат компанийн тайлант жилийн ашгийн Банканд ногдох хувь	(5,031,979)
<b>2024 оны 12 сарын 31- нээр</b>	<b>164,244</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 15. Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)

Банкны МИК-д оруулсан хөрөнгө оруулалтын хураангуй санхүүгийн мэдээллийг дараах хүснэгтэд үзүүлэв:

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>Хараат компани: МИК</b>		
Нийт хөрөнгө	5,107,401,668	5,180,166,368
Нийт өр төлбөр	<u>(5,106,192,211)</u>	<u>(5,141,902,576)</u>
Эздийн өмч	1,209,457	38,263,792
Эздийн өмч дэхь Банкны эзэмшлийн хувь 13.58% (2023: 13.58%)	<u><b>164,244</b></u>	<u><b>5,196,223</b></u>
Тухайн жилийн цэвэр хүүний орлого	51,027,270	83,224,706
Тухайн жилийн нийт бусад дэлгэрэнгүй орлого	<u>(37,054,335)</u>	<u>28,113,656</u>

### 16. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр

Доорх хүснэгтэд хөрөнгө болон өр төлбөрт бүртгэгдсэн үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг нэрлэсэн үнийн хамтаар харууллаа. Нэрлэсэн үнэ нь үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн суурь болж буй хөрөнгө, жишиг ханш эсхүл индекс байх бөгөөд үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнийн өөрчлөлтийг хэмжих суурь болно. Нэрлэсэн үнэ нь тайлант жилийн эцсийн байдлаарх гүйлгээний дүнг харуулах бөгөөд энэ нь зах зээлийн эрсдэл эсхүл зээлийн эрсдэлийг тодорхойлох үзүүлэлт болж чадахгүй юм.

	Нэрлэсэн үнэ мян.төг	Бодит үнэ цэнэ	
		Хөрөнгө мян.төг	Өр төлбөр мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
<i>Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр</i>			
Монголбанктай хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (а)	1,126,233,035	11,492,365	9,808,999
МИК-тэй хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (б)	620,993,151	4,165,860	1,821,143
Бусадтай хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (в)	62,351,320	2,764,817	–
Үнэт металлын своп хэлцэл (г)	227,990,889	70,298,397	58,928,045
Форвард хэлцэл	35,604,803	62,692	71,931
	<u><b>2,073,173,198</b></u>	<u><b>88,784,131</b></u>	<u><b>70,630,118</b></u>
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
<i>Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр</i>			
МИК-тэй хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (б)	515,730,880	1,135,791	152,977,717
Монголбанктай хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (а)	726,552,450	167,518,868	6,132,032
Бусадтай хийсэн валют, хүүний своп хэлцэл (в)	62,351,320	3,533,918	–
	<u><b>1,304,634,650</b></u>	<u><b>172,188,577</b></u>	<u><b>159,109,749</b></u>

Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд анхны хөрөнгө оруулалт бага байх буюу эсхүл огт шаардахгүй. Хэдий тийм боловч эдгээр санхүүгийн хэрэглүүр нь ихэвчлэн хөшүүргийн зэргийг өндөрсгөх бөгөөд нилээн тогтворгүй байна. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн хэлцлийн хөрөнгө, түвшин, индексийн үнэлгээний жижиг хэмжээний өөрчлөлт нь банкны ашиг, алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлж болзошгүй.

Банк нь үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүрийн гэрээний эрсдэлд өртөх дүнг банкны зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын хүрээнд тодорхойлдог. Банкны эрсдэлийн удирдлагын стратеги ба түүний хэрэгжүүлэлтийн талаар Тодруулга 33-д толилуулав.

(а) Банк нь Монголбанктай валют, хүүний своп хэлцэл хийсэн. Банк нь анх Монголбанкинд америк долларын санхүүжилт төлж, спот ханшаар тооцон төгрөгийн санхүүжилт хүлээн авсан. Монголбанктай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд SOFR дээр тодорхой хэмжээний ашиг нэмсэн хүүг хүлээн авах ба төгрөгийн санхүүжилтэд төв банкны бодлогын хүүтэй тэнцүү хувиар тооцсон хүү төлнө. Гэрээний хугацаа дуусгавар болоход талууд анхны гүйлгээний валютын ханшаар үндсэн төлбөрийг солилцоно.

**16. Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр (үргэлжлэл)**

(б) Банк нь 2024 оны 2 дугаар сарын 23 болон 2024 оны 4 дүгээр сарын 15-нд МИК-тэй валют, хүүний своп хэлцэл (үүсмэл санхүүгийн өр төлбөр) хийсэн ба мөн өдөр Монголбанктай эсрэг позицийн хэлцэл (үүсмэл санхүүгийн хөрөнгө) хийсэн буюу Банк нь зуучлагчын байр суурьнаас хэлцэлд орсон. Банк нь анх МИК-ээс америк долларын санхүүжилт хүлээн авч спот ханшаар тооцон төгрөг төлсөн ба мөн Монголбанкинд америк долларын санхүүжилт шилжүүлж, спот ханшаар тооцон төгрөгийн санхүүжилт хүлээн авсан. Монголбанктай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд SOFR дээр тодорхой хэмжээний ашиг нэмсэн хүүг хүлээн авч төгрөгийн санхүүжилтэд төв банкны бодлогын хүүгээр хүү төлсөн. Нөгөөтэйгүүр МИК-тэй байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд Монголбанкнаас авсан хүүтэй ижил хувиар хүү төлж, төв банкны бодлогын хүү дээр 0.1%-ийг нэмсэнтэй тэнцэх хүү хүлээн авна. Банк нь энэхүү хоёр гэрээ дуусах өдрөөрх ханшийн зөрүүгээр санхүүжилтийг барагдуулж мөн төлбөрийг хүлээн авна.

(в) Банк нь 2023 оны 8 дугаар сарын 14 болон 2023 оны 10 дугаар сарын 2-ний өдөр Дижитал Концепт ХХК-тай валют, хүүний своп хэлцэл (үүсмэл санхүүгийн өр төлбөр) хийсэн ба мөн өдөр Монголбанктай эсрэг позицийн хэлцэл (үүсмэл санхүүгийн хөрөнгө) хийсэн буюу Банк нь зуучлагчын байр суурьнаас хэлцэлд орсон. Банк нь анх Дижитал Концепт ХХК-аас америк долларын санхүүжилт хүлээн авч спот ханшаар тооцон төгрөг төлсөн ба мөн Монголбанкинд америк долларын санхүүжилт шилжүүлж, спот ханшаар тооцон төгрөгийн санхүүжилт хүлээн авсан. Монголбанктай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд SOFR дээр тодорхой хэмжээний ашиг нэмсэн хүүг хүлээн авч төгрөгийн санхүүжилтэд төв банкны бодлогын хүүгээр хүү төлсөн. Нөгөөтэйгүүр Дижитал Концепт ХХК-тай байгуулсан гэрээний хугацаанд, Банк нь америк долларын санхүүжилтэд Монголбанкнаас авсан хүүтэй ижил хувиар хүү төлж, төв банкны репо хүү дээр 1%-ийг нэмсэнтэй тэнцэх хүү хүлээн авна. Банк нь энэхүү хоёр гэрээ дуусах өдрөөрх ханшийн зөрүүгээр санхүүжилтийг барагдуулж мөн төлбөрийг хүлээн авна.

(г) 2024 оны 3-р сарын 14-ний өдөр тус банк нь "Бороо Гоулд" ХХК болон таваарын арилжааны санхүүгийн байгууллагатай форвард хэлцэл байгуулсан. Энэхүү гэрээ нь 2024 оны 3 дугаар сарын 14-ний өдрөөс 2025 оны 6 дугаар сарын 30-ны өдрийг хүртэл хүчин төгөлдөр үйлчилж байна. Банк нь таваарын арилжааны санхүүгийн байгууллагатай хийсэн арилжаатай холбогдуулан гадаадын банкинд байршуулахдаа 28.7 сая ам.доллар буюу 98 тэрбум төгрөгийн мөнгөн хадгаламж байршуулсан. (Тодруулга 13-ыг харна уу).

**17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа**

	<b>2024</b>	<b>2023</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
Байгууллагын зээл	3,334,506,297	3,346,336,133
Иргэдийн зээл	1,881,283,420	1,128,045,255
Жижиг, дунд байгууллага (“ЖДБ”)-ын зээл	824,036,260	598,955,743
Гүйцэтгэх удирдлага, захирал, ажилтнуудад олгосон зээл	24,622,453	23,475,898
<b>Харилцагчдад олгосон нийт зээл ба урьдчилгаа</b>	<b>6,064,448,430</b>	<b>5,096,813,029</b>
Үнэ цэнийн бууралтын сан	(308,214,875)	(411,987,392)
<b>Харилцагчдад олгосон цэвэр зээл ба урьдчилгаа</b>	<b>5,756,233,555</b>	<b>4,684,825,637</b>
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	423,335,998	248,631,585
<b>Нийт харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа</b>	<b>6,179,569,553</b>	<b>4,933,457,222</b>

**Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрч шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгүүд**

*Орон сууцны зээлийн багцын борлуулалт*

Банк нь тайлант жилд тогтмол хүүтэй орон сууцны барьцаат зээлийн багцаас орж ирэх мөнгөн урсгалыг хүлээн авах эрхийг МИК-ийн тусгай зориулалтын компаниудад худалдаж, оронд нь ИЗББ-ыг худалдан авсан. Банк нь 104,590,932 мянган төгрөгийн (2023 онд: 279,126,790 мянган төгрөг) зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрч энгийн болон давуу эрхтэй ИЗББ-ыг санхүүгийн хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 14-ийг харна уу). Банк нь шилжүүлсэн хөрөнгүүдийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх байдлаар үргэлжлүүлэн оролцож байгаа бөгөөд улирал тутам үйлчилгээний үнийн дүнгийн 2.5%-ийг үйлчилгээний хөлс болгон авдаг. 2024 онд хүлээн зөвшөөрсөн үйлчилгээний нийт төлбөр хураамж 5,449 сая төгрөг (2023 онд: 5,205 сая төгрөг) байсан ба энэ нь шимтгэлийн орлогод багтсан.

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

#### Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

2024 оны 12 дугаар 31-нээр Банк нь 423,336 сая төгрөгийн (2023 онд: 248,632 сая төгрөг) МИК-д худалдах ипотекийн зээлийн багцыг эзэмшиж байсан. Эдгээр харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгөд ангилсан.

#### Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрөөгүй шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгүүд

Түүнчлэн, Банк нь МИК-д үл хөдлөх хөрөнгөөр барьцаалсан зээлийн багцаас орж ирэх ирээдүйн мөнгөн урсгалыг үүрэг хүлээх нөхцөлтэйгөөр худалдсан. Банк нь 2024 онд нийт 50,667 сая төгрөгийн (2023 онд: байхгүй) дүнтэй орон сууцны зээлийг МИК руу худалдсан ба оронд нь 12%-ийн хүүтэй санхүүжилт хүлээн авсан. Эдгээр гүйлгээний дагуу зарагдсан зээлийн бүх эрсдэл ба өгөөжийг банк бүрэн хариуцна. Тиймээс уг хөрөнгө нь данснаас үл хүлээн зөвшөөрөх шаардлагыг хангаагүй. 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар үл хүлээн зөвшөөрөлтийг хангаагүй хөрөнгө 44,418 сая төгрөг байсан. (2023 онд: байхгүй). (Тодруулга 29-ийг харна уу)

#### Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоодын зээлийн үнэлгээний систем, жилийн эцсийн ангилал дээр тулгуурлаж зээлийн чанарыг багц болон сангийн хөдөлгөөнөөр илэрхийлж харуулсан болно. Үүнд үнэ цэнийн бууралтын санг оруулаагүй бодит хэмжээг тусгасан. Банкны дотоод үнэлгээний системийн талаар болон ЗҮЦХА-ыг тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр хэрхэн үнэлэхийг тодруулга 33-д дэлгэрэнгүй тайлбарласан.

2024 оны 12 сарын 31-нээр	Байгууллагын зээл мян.төг	ЖДБ-ын зээл мян.төг	Иргэдийн зээл мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>3,346,336,133</b>	<b>599,615,465</b>	<b>1,150,861,431</b>	<b>5,096,813,029</b>
Шинээр олгосон	1,507,835,539	492,286,444	1,439,890,580	3,440,012,563
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,396,875,752)	(251,101,989)	(695,064,953)	(2,343,042,694)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(14,387,775)	(702,094)	9,537,608	(5,552,261)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	15,189,645	(15,189,645)	–	–
Данснаас хассан	(121,671,012)	(29,903)	(136,431)	(121,837,346)
Валютын ханшийн тохируулга	(1,920,481)	(32,134)	7,754	(1,944,861)
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>3,334,506,297</b>	<b>824,846,144</b>	<b>1,905,095,989</b>	<b>6,064,448,430</b>
<b>2024 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>359,678,015</b>	<b>36,171,813</b>	<b>16,137,564</b>	<b>411,987,392</b>
Шинээр олгосон	41,314,235	4,281,687	5,641,829	51,237,751
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(76,679,779)	(11,819,363)	(6,381,776)	(94,880,918)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	8,610,636	356,759	1,202,999	10,170,394
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	40,281,273	6,459,969	3,296,213	50,037,455
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	179,416	(179,416)	–	–
Тайлант хугацааны цэвэр зардал (Тодруулга 8)	13,705,781	(900,364)	3,759,265	16,564,682
Данснаас хассан	(121,671,012)	(29,903)	(136,431)	(121,837,346)
Валютын ханшийн тохируулга	1,459,188	40,578	381	1,500,147
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>253,171,972</b>	<b>35,282,124</b>	<b>19,760,779</b>	<b>308,214,875</b>



**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

**17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)**

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

2023 оны 12 сарын 31-нээр	Байгууллагын		Иргэдийн зээл мян.төг	Нийт мян.төг
	зээл мян.төг	ЖДБ-ын зээл мян.төг		
<b>2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>3,238,302,119</b>	<b>420,167,378</b>	<b>628,521,161</b>	<b>4,286,990,658</b>
Шинээр олгосон	1,225,001,918	368,596,902	913,846,138	2,507,444,958
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,014,257,559)	(183,611,608)	(391,952,628)	(1,589,821,795)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(11,718,519)	(1,372,942)	488,148	(12,603,313)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	4,145,829	(4,145,829)	–	–
Данснаас хассан	(78,326,253)	(14,247)	(16,456)	(78,356,956)
Валютын ханшийн тохируулга	(16,811,402)	(4,189)	(24,932)	(16,840,523)
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>3,346,336,133</b>	<b>599,615,465</b>	<b>1,150,861,431</b>	<b>5,096,813,029</b>
<b>2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>429,176,309</b>	<b>33,990,825</b>	<b>17,517,692</b>	<b>480,684,826</b>
Шинээр олгосон	31,557,019	5,312,242	2,847,530	39,716,791
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(29,181,950)	(9,156,939)	(5,413,433)	(43,752,322)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	6,940,724	239,847	270,390	7,450,961
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	1,532,900	5,866,785	946,419	8,346,104
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	66,847	(66,847)	–	–
Тайлант хугацааны цэвэр зардал (Тодруулга 8)	10,915,540	2,195,088	(1,349,094)	11,761,534
Данснаас хассан	(78,326,253)	(14,247)	(16,456)	(78,356,956)
Валютын ханшийн тохируулга	(2,087,581)	147	(14,578)	(2,102,012)
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>359,678,015</b>	<b>36,171,813</b>	<b>16,137,564</b>	<b>411,987,392</b>
	<b>Байгууллагын</b>	<b>ЖДБ-ын зээл</b>	<b>Иргэдийн зээл</b>	<b>Нийт</b>
	<b>зээл</b>	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	2,696,367,463	779,988,555	1,853,791,196	5,330,147,214
Анхаарал хандуулах	424,250,947	1,091,510	22,498,246	447,840,703
Хэвийн бус	78,491,924	16,000,384	13,829,626	108,321,934
Эргэлзээтэй	377,025	1,514,920	4,819,774	6,711,719
Муу	135,018,938	26,250,775	10,157,147	171,426,860
Нийт	<b>3,334,506,297</b>	<b>824,846,144</b>	<b>1,905,095,989</b>	<b>6,064,448,430</b>
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	2,386,451,751	554,897,185	1,127,526,777	4,068,875,713
Анхаарал хандуулах	391,754,945	4,121,198	5,528,808	401,404,951
Хэвийн бус	132,326,310	12,540,207	4,684,732	149,551,249
Эргэлзээтэй	123,447,377	2,474,805	1,296,954	127,219,136
Муу	312,355,750	25,582,070	11,824,160	349,761,980
Нийт	<b>3,346,336,133</b>	<b>599,615,465</b>	<b>1,150,861,431</b>	<b>5,096,813,029</b>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)**

**Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)**

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны дансны үнэ болон СТОУС 9-н дагуу санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн чанарын дагуу харгалзах ЗҮЦХА сангийн өөрчлөлтүүдийг харуулвал:

<i>Бизнесийн зээл</i>	<b>Шатлал 1 мян.төг</b>	<b>Шатлал 2 мян.төг</b>	<b>Шатлал 3 мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>2024 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>2,072,288,198</b>	<b>705,918,498</b>	<b>568,129,437</b>	<b>3,346,336,133</b>
Шинээр олгосон	1,507,835,539	–	–	1,507,835,539
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,108,087,134)	(68,615,535)	(220,173,083)	(1,396,875,752)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	8,975,662	1,247,414	(24,610,851)	(14,387,775)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	15,189,645	–	–	15,189,645
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	37,582,819	(37,582,819)	–	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(41,353,945)	57,524,803	(16,170,858)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(40,984)	(28,300,482)	28,341,466	–
Данснаас хассан	–	–	(121,671,012)	(121,671,012)
Валютын ханшийн тохируулга	(2,453,417)	490,148	42,788	(1,920,481)
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>2,489,936,383</b>	<b>630,682,027</b>	<b>213,887,887</b>	<b>3,334,506,297</b>
<b>2024 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>43,034,486</b>	<b>96,236,367</b>	<b>220,407,162</b>	<b>359,678,015</b>
Шинээр олгосон	41,314,235	–	–	41,314,235
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(35,836,750)	(20,932,585)	(19,910,444)	(76,679,779)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(193,695)	9,301,125	(496,794)	8,610,636
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	930,180	(930,171)	(9)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(1,601,110)	2,308,355	(707,245)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(520)	(2,641,291)	2,641,811	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(26,224,921)	48,509,632	17,996,562	40,281,273
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	178,459	957	–	179,416
Данснаас хассан	–	–	(121,671,012)	(121,671,012)
Валютын ханшийн тохируулга	(50,843)	68,261	1,441,770	1,459,188
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>21,549,521</b>	<b>131,920,650</b>	<b>99,701,801</b>	<b>253,171,972</b>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)**

*Бизнесийн зээл (үргэлжлэл)*

	<b>Шатлал 1 мян.төг</b>	<b>Шатлал 2 мян.төг</b>	<b>Шатлал 3 мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>1,388,205,286</b>	<b>1,065,059,888</b>	<b>785,036,945</b>	<b>3,238,302,119</b>
Шинээр олгосон	1,225,001,918	–	–	1,225,001,918
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(856,280,160)	(50,136,183)	(107,841,216)	(1,014,257,559)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(5,858,253)	13,286,446	(19,146,712)	(11,718,519)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	4,027,653	118,176	–	4,145,829
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	402,146,665	(373,017,891)	(29,128,774)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(61,146,722)	64,599,609	(3,452,887)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(10,980,676)	(6,480,932)	17,461,608	–
Данснаас хассан	–	(4,476,807)	(73,849,446)	(78,326,253)
Валютын ханшийн тохируулга	(12,827,513)	(3,033,808)	(950,081)	(16,811,402)
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>2,072,288,198</b>	<b>705,918,498</b>	<b>568,129,437</b>	<b>3,346,336,133</b>
<b>2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>31,516,591</b>	<b>104,711,557</b>	<b>292,948,161</b>	<b>429,176,309</b>
Шинээр олгосон	31,557,019	–	–	31,557,019
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(29,233,793)	(1,026,656)	1,078,499	(29,181,950)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(315,829)	3,137,456	4,119,097	6,940,724
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	21,296,491	(16,681,391)	(4,615,100)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(2,115,175)	3,484,764	(1,369,589)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(278,292)	(524,263)	802,555	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(8,762,601)	8,090,161	2,205,340	1,532,900
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	55,902	10,945	–	66,847
Данснаас хассан	–	(4,476,807)	(73,849,446)	(78,326,253)
Валютын ханшийн тохируулга	(685,827)	(489,399)	(912,355)	(2,087,581)
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>43,034,486</b>	<b>96,236,367</b>	<b>220,407,162</b>	<b>359,678,015</b>

2024 болон 2023 онуудын 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	<b>Шатлал 1 мян.төг</b>	<b>Шатлал 2 мян.төг</b>	<b>Шатлал 3 мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	2,489,936,383	206,431,080	–	2,696,367,463
Анхаарал хандуулах	–	424,250,947	–	424,250,947
Хэвийн бус	–	–	78,491,924	78,491,924
Эргэлзээтэй	–	–	377,025	377,025
Муу	–	–	135,018,938	135,018,938
<b>Нийт</b>	<b>2,489,936,383</b>	<b>630,682,027</b>	<b>213,887,887</b>	<b>3,334,506,297</b>
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	2,072,288,198	314,163,553	–	2,386,451,751
Анхаарал хандуулах	–	391,754,945	–	391,754,945
Хэвийн бус	–	–	132,326,310	132,326,310
Эргэлзээтэй	–	–	123,447,377	123,447,377
Муу	–	–	312,355,750	312,355,750
<b>Нийт</b>	<b>2,072,288,198</b>	<b>705,918,498</b>	<b>568,129,437</b>	<b>3,346,336,133</b>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)**

*Жижиг, дунд байгууллагын зээл*

	<b>Шатлал 1 мян.төг</b>	<b>Шатлал 2 мян.төг</b>	<b>Шатлал 3 мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>2024 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>538,704,781</b>	<b>20,313,602</b>	<b>40,597,082</b>	<b>599,615,465</b>
Шинээр олгосон	492,286,444	–	–	492,286,444
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(233,652,370)	(4,198,273)	(13,251,346)	(251,101,989)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(816,505)	180,421	(66,010)	(702,094)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	(15,189,645)	–	–	(15,189,645)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	5,832,021	(4,241,667)	(1,590,354)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(16,582,599)	16,582,599	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(9,245,992)	(8,860,618)	18,106,610	–
Данснаас хассан	–	–	(29,903)	(29,903)
Валютын ханшийн тохируулга	(9,494)	(22,640)	–	(32,134)
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>761,326,641</b>	<b>19,753,424</b>	<b>43,766,079</b>	<b>824,846,144</b>
<b>2024 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>6,109,688</b>	<b>1,437,858</b>	<b>28,624,267</b>	<b>36,171,813</b>
Шинээр олгосон	4,281,687	–	–	4,281,687
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(3,283,859)	(279,318)	(8,256,186)	(11,819,363)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(63,470)	26,998	393,231	356,759
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	1,400,441	(179,761)	(1,220,680)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(220,589)	220,589	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(259,283)	(850,505)	1,109,788	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(2,445,959)	861,412	8,044,516	6,459,969
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	(178,459)	(957)	–	(179,416)
Данснаас хассан	–	–	(29,903)	(29,903)
Валютын ханшийн тохируулга	40,578	–	–	40,578
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>5,380,775</b>	<b>1,236,316</b>	<b>28,665,033</b>	<b>35,282,124</b>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)**

**Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)**

*Жижиг, дунд байгууллагын зээл (үргэлжлэл)*

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>354,463,706</b>	<b>20,071,784</b>	<b>45,631,888</b>	<b>420,167,378</b>
Шинээр олгосон	368,596,902	–	–	368,596,902
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(170,908,911)	(2,821,350)	(9,881,347)	(183,611,608)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(1,555,711)	155,604	27,165	(1,372,942)
Сегментийн өөрчлөлтийн нөлөө	(4,027,653)	(118,176)	–	(4,145,829)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	9,331,861	(8,857,971)	(473,890)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(12,433,364)	12,888,288	(454,924)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(4,751,975)	(1,010,462)	5,762,437	–
Данснаас хассан	–	–	(14,247)	(14,247)
Валютын ханшийн тохируулга	(10,074)	5,885	–	(4,189)
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>538,704,781</b>	<b>20,313,602</b>	<b>40,597,082</b>	<b>599,615,465</b>

<b>2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>6,240,269</b>	<b>1,161,930</b>	<b>26,588,626</b>	<b>33,990,825</b>
Шинээр олгосон	5,312,242	–	–	5,312,242
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(3,697,638)	(535,342)	(4,923,959)	(9,156,939)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(77,365)	13,200	304,012	239,847
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	746,073	(517,921)	(228,152)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(435,641)	552,709	(117,068)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(134,858)	(70,251)	205,109	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,787,538)	844,377	6,809,946	5,866,785
Сегментийн өөрчлөлтийн ЗҮЦХА-д үзүүлэх нөлөө	(55,902)	(10,945)	–	(66,847)
Данснаас хассан	–	–	(14,247)	(14,247)
Валютын ханшийн тохируулга	46	101	–	147
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>6,109,688</b>	<b>1,437,858</b>	<b>28,624,267</b>	<b>36,171,813</b>

2023 болон 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	761,326,641	18,661,914	–	779,988,555
Анхаарал хандуулах	–	1,091,510	–	1,091,510
Хэвийн бус	–	–	16,000,384	16,000,384
Эргэлзээтэй	–	–	1,514,920	1,514,920
Муу	–	–	26,250,775	26,250,775
<b>Нийт</b>	<b>761,326,641</b>	<b>19,753,424</b>	<b>43,766,079</b>	<b>824,846,144</b>

<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	538,704,781	16,192,404	–	554,897,185
Анхаарал хандуулах	–	4,121,198	–	4,121,198
Хэвийн бус	–	–	12,540,207	12,540,207
Эргэлзээтэй	–	–	2,474,805	2,474,805
Муу	–	–	25,582,070	25,582,070
<b>Нийт</b>	<b>538,704,781</b>	<b>20,313,602</b>	<b>40,597,082</b>	<b>599,615,465</b>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)**

**Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)**

<i>Иргэдийн зээл</i>	<b>Шатлал 1 мян.төг</b>	<b>Шатлал 2 мян.төг</b>	<b>Шатлал 3 мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>2024 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>1,113,951,815</b>	<b>19,103,770</b>	<b>17,805,846</b>	<b>1,150,861,431</b>
Шинээр олгосон	1,439,890,580	–	–	1,439,890,580
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(676,473,390)	(10,932,175)	(7,659,388)	(695,064,953)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(546,096)	57,110	10,026,594	9,537,608
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	7,226,349	(5,705,234)	(1,521,115)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(13,943,584)	14,450,195	(506,611)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(26,530,458)	15,819,370	10,711,088	–
Данснаас хассан	(77,816)	(8,271)	(50,344)	(136,431)
Валютын ханшийн тохируулга	6,210	1,067	477	7,754
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>1,843,503,610</b>	<b>32,785,832</b>	<b>28,806,547</b>	<b>1,905,095,989</b>
<b>2024 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>2,898,856</b>	<b>790,369</b>	<b>12,448,339</b>	<b>16,137,564</b>
Шинээр олгосон	5,641,829	–	–	5,641,829
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(4,646,559)	(243,257)	(1,491,960)	(6,381,776)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(54,182)	(5,337)	1,262,518	1,202,999
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	863,124	(215,922)	(647,202)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(84,654)	230,743	(146,089)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(39,130)	542,689	(503,559)	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(422,603)	78,029	3,640,787	3,296,213
Данснаас хассан	(77,816)	(8,271)	(50,344)	(136,431)
Валютын ханшийн тохируулга	(91)	2	470	381
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>4,078,774</b>	<b>1,169,045</b>	<b>14,512,960</b>	<b>19,760,779</b>
<b>2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>591,488,998</b>	<b>15,401,768</b>	<b>21,630,395</b>	<b>628,521,161</b>
Шинээр олгосон	913,846,138	–	–	913,846,138
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(384,111,529)	(2,487,112)	(5,353,987)	(391,952,628)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	144,467	107,194	236,487	488,148
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	6,133,846	(5,477,567)	(656,279)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(10,998,286)	13,110,071	(2,111,785)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(2,531,755)	(1,548,764)	4,080,519	–
Данснаас хассан	–	–	(16,456)	(16,456)
Валютын ханшийн тохируулга	(20,064)	(1,820)	(3,048)	(24,932)
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>1,113,951,815</b>	<b>19,103,770</b>	<b>17,805,846</b>	<b>1,150,861,431</b>
<b>2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>2,648,028</b>	<b>761,536</b>	<b>14,108,128</b>	<b>17,517,692</b>
Шинээр олгосон	2,847,530	–	–	2,847,530
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(2,030,201)	(110,358)	(3,272,874)	(5,413,433)
Хуримтлагдсан хүүний цэвэр хөдөлгөөн	(75,323)	(32,340)	378,053	270,390
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	634,930	(294,591)	(340,339)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(114,698)	1,117,402	(1,002,704)	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(31,493)	(107,687)	139,180	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(969,942)	(541,186)	2,457,547	946,419
Данснаас хассан	–	–	(16,456)	(16,456)
Валютын ханшийн тохируулга	(9,975)	(2,407)	(2,196)	(14,578)
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>2,898,856</b>	<b>790,369</b>	<b>12,448,339</b>	<b>16,137,564</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 17. Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (үргэлжлэл)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

*Иргэдийн зээл (үргэлжлэл)*

2023 болон 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	1,843,503,610	10,287,586	–	1,853,791,196
Анхаарал хандуулах	–	22,498,246	–	22,498,246
Хэвийн бус	–	–	13,829,626	13,829,626
Эргэлзээтэй	–	–	4,819,774	4,819,774
Муу	–	–	10,157,147	10,157,147
<b>Нийт</b>	<b>1,843,503,610</b>	<b>32,785,832</b>	<b>28,806,547</b>	<b>1,905,095,989</b>
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	1,113,951,815	13,574,962	–	1,127,526,777
Анхаарал хандуулах	–	5,528,808	–	5,528,808
Хэвийн бус	–	–	4,684,732	4,684,732
Эргэлзээтэй	–	–	1,296,954	1,296,954
Муу	–	–	11,824,160	11,824,160
<b>Нийт</b>	<b>1,113,951,815</b>	<b>19,103,770</b>	<b>17,805,846</b>	<b>1,150,861,431</b>

### Монголиан Коппер Корпорейшн ХХК-д олгосон зээлийн үнэ цэнийн бууралт

Тайлант өдрийн байдлаар, Банкны Монголиан Коппер Корпорейшн ХХК (“МКК”)–д олгосон зээлийн үлдэгдэл 181.8 тэрбум төгрөг (2023 онд: 182.8 тэрбум төгрөг) байсан. Зээлийн эргэн төлөгдөх байдал нь МКК ба Монгол улсын Засгийн газрын хооронд хэлэлцэгдэж буй Эрдэнэт Үйлдвэр ХХК-ийн 49%-ийн өмчлөлийн асуудал хир нааштай шийдэгдэхээс ихээхэн хамаарна. 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар, Банк нь МКК-д олгосон зээлд 31.02 тэрбум төгрөг (2023 онд: 28.3 тэрбум төгрөг)-ийн үнэ цэнийн бууралтын санг байгуулсан.

### 18. Бусад хөрөнгө

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Урьдчилж төлсөн зардал ба урьдчилгаа	35,930,641	29,855,704
Төлбөр тооцооны үйлчилгээний авлага	9,475,546	29,370,837
Хэрэглээний болон бусад хангамжын материал	14,513,521	5,151,016
Хойшлуулсан ажилтнуудын зээл	1,547,185	1,743,267
Үнэт метал	163,162	24,703,649
Бусад авлага	142,950,850	170,800,519
Хасах нь: Бусад авлагын үнэ цэнийн бууралтын сан	(38,720,423)	(36,678,145)
	<b>165,860,482</b>	<b>224,946,847</b>
Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө	414,145,046	306,207,932
Үнэ цэнийн бууралтын сан	(24,694,879)	(21,916,317)
Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө, үнэ цэнийн бууралт хассан цэвэр дүн	<b>389,450,167</b>	<b>284,291,615</b>
<b>Нийт бусад хөрөнгө</b>	<b>555,310,649</b>	<b>509,238,462</b>

Урьдчилж төлсөн зардал ба урьдчилгаанд олон улсын төлбөрийн картын байгууллагад байршуулсан барьцаа төлбөр болох 14,329 сая.төг (2023 онд: 12,773 сая.төг) багтсан.

Төлбөр тооцооны авлага нь ихэвчлэн бэлэн мөнгө, төлбөр тооцооны үйлчилгээтэй хамааралтай. Холбогдох төлбөр нь дараа ажлын өдөрт бүрэн төлөгддөг.

Хойшлуулсан ажилтнуудын зээлд Банкны ажилтнууддаа хөнгөлөлттэй хүүгээр олгосон зээлийн бодит үнэ цэнийн тохируулгын дүн багтсан. СТОУС-ын дагуу ажилтнуудад олгосон хөнгөлөлттэй зээлийг анх олгоход тохируулах бодит үнэ цэн нь цалингийн урьдчилсан төлбөрт хамаарах ба зээлийн хугацаанд хорогдуулдаг.

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 18. Бусад хөрөнгө (үргэлжлэл)

Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгөд Банкны хугацаа хэтэрсэн зээлийн төлбөрт хүлээн авсан үл хөдлөх хөрөнгүүд багтана. Банк нь эдгээр хөрөнгүүдийг ирээдүйд зарж борлуулах төлөвлөгөөтэй.

Бусад авлагад Банкны бусад этгээдэд олгосон хүүгүй эсвэл бага хүүтэй авлага багтах бөгөөд Банк эдгээрээс анхны өдрийн алдагдал, авлагын хугацааг сунгахад бүтцийн өөрчлөлтийн алдагдлыг тус тус хүлээн зөвшөөрсөн ба 2-р шатлалд ангилсан байна. 2024 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар авлагатай холбоотой хүлээн зөвшөөрсөн нийт алдагдал 0 мянган төгрөг (2023 онд: 8,311,181 мянган төгрөг) (Тодруулга 7-г харна уу).

Доорх хүснэгтээр бусад хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн хөдөлгөөнийг үзүүлэв:

Үнэ цэнийн бууралтын сан	Бусад авлага мян.төг	Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024</b>			
1 сарын 1-нээр	36,678,145	21,916,317	58,594,462
Тайлант жилийн нэмэгдэл	42,214,137	2,778,562	44,992,699
Буцаалт	(39,029,859)	–	(39,029,859)
Тайлант жилийн цэвэр зардал (Тодруулга 8)	3,184,278	2,778,562	5,962,840
Данснаас хассан	(1,142,000)	–	(1,142,000)
<b>12 сарын 31-нээр</b>	<b>38,720,423</b>	<b>24,694,879</b>	<b>63,415,302</b>
<b>2023</b>			
1 сарын 1-нээр	38,884,014	–	38,884,014
Тайлант жилийн нэмэгдэл	8,287,286	21,916,317	30,203,603
Буцаалт	(10,008,715)	–	(10,008,715)
Тайлант жилийн цэвэр зардал (Тодруулга 8)	(1,721,429)	21,916,317	20,194,888
Данснаас хассан	(484,440)	–	(484,440)
<b>12 сарын 31-нээр</b>	<b>36,678,145</b>	<b>21,916,317</b>	<b>58,594,462</b>

Доорх хүснэгтэд банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем болон жилийн эцсийн шатлалын ангилалд үндэслэн кредитийн чанар болон бусад авлагын эрсдэлд өртөх дээд хэмжээг харуулав. Харуулсан дүн нь үнэ цэнийн бууралтын нийт дүн юм. Банкны дотоод үнэлгээний системийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тайлбар 33-т оруулсан.

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	43,830,519	–	–	43,830,519
Анхаарал хандуулах	–	76,281,573	–	76,281,573
Хэвийн бус	–	–	18,701	18,701
Эргэлзээтэй	–	–	32,229	32,229
Муу	–	–	22,787,828	22,787,828
Нийт	<b>43,830,519</b>	<b>76,281,573</b>	<b>22,838,758</b>	<b>142,950,850</b>
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	52,792,595	587,308	–	53,379,903
Анхаарал хандуулах	–	93,691,571	–	93,691,571
Хэвийн бус	–	–	10,548	10,548
Эргэлзээтэй	–	–	4,213	4,213
Муу	–	–	23,714,284	23,714,284
Нийт	<b>52,792,595</b>	<b>94,278,879</b>	<b>23,729,045</b>	<b>170,800,519</b>



# ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

## 19. Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
1 сарын 1-нээр	53,256,860	79,997,754
Үндсэн хөрөнгө данснаас шилжүүлсэн (Тодруулга 21)	16,874,948	–
Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгөөс шилжүүлсэн (Тодруулга 18)	3,502,814	–
Борлуулсан	–	(29,614,685)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт (Тодруулга 7, 30)	7,114,919	2,873,791
<b>12 сарын 31-нээр</b>	<b>80,749,541</b>	<b>53,256,860</b>

## 20. Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Барилга байгууламж ба үл хөдлөх хөрөнгө	94,987,026	8,162,951
Тээврийн хэрэгсэл	393,989	96,179
	<b>95,381,015</b>	<b>8,259,130</b>

Удирдлагын зүгээс эдгээр барилга байгууламж, үл хөдлөх хөрөнгө болон тээврийн хэрэгслийг одоогийн нөхцөл байдалд нь богино хугацаанд борлуулах боломжтой гэж үнэлсэн. Борлуулалтын ажил эхэлсэн байгаа ба эдгээр хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийн ангилалд бүртгэснээс хойш 1 жилийн хугацаанд борлуулна гэж төлөвлөж байна. Тайлангийн өдрийн байдлаар тухайн хөрөнгүүдийг худалдан авах боломжит худалдан авагчдыг тодорхойлон, борлуулалтын хэлцэлийн үйл явц дуусах шатанд байна.

## 21. Үндсэн хөрөнгө

	Барилга байгууламж ба газар мян.төг	Оффисын тоног төхөөрөмж ба тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Компьютер ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>					
<b>Өртөг/дахин үнэлгээгээр</b>					
2024 оны 1 сарын 1-нээр	226,755,875	18,175,013	65,677,084	320,640,709	631,248,681
Нэмэгдсэн	5,794,186	40,108	20,511,628	2,229,051	28,574,973
Борлуулсан	(11,299,955)	(390,943)	–	–	(11,690,898)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	(1,081,351)	(434,262)	(4,541,231)	–	(6,056,844)
Дахин ангилсан		1,544,449	(1,544,449)	–	–
ХОЗҮХХ-рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 19)	(17,715,601)	–	–	–	(17,715,601)
БЗЭБХ-рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 20)	(1,265,299)	–	–	–	(1,265,299)
2024 оны 12 сарын 31-нээр	<b>201,187,855</b>	<b>18,934,365</b>	<b>80,103,032</b>	<b>322,869,760</b>	<b>623,095,012</b>
<b>Хуримтлагдсан элэгдэл</b>					
2024 оны 1 сарын 1-нээр	10,730,951	11,082,877	41,460,270	–	63,274,098
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	5,229,221	2,291,874	9,843,383	–	17,364,478
Борлуулсан	(141,709)	(325,975)	–	–	(467,684)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	–	(418,413)	(4,234,826)	–	(4,653,239)
ХОЗҮХХ-рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 19)	(840,653)	–	–	–	(840,653)
БЗЭБХ-рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 20)	(103,946)	–	–	–	(103,946)
2024 оны 12 сарын 31-нээр	<b>14,873,864</b>	<b>12,630,363</b>	<b>47,068,827</b>	<b>–</b>	<b>74,573,054</b>
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээрх дансны цэвэр дүн</b>	<b>186,313,991</b>	<b>6,304,002</b>	<b>33,034,205</b>	<b>322,869,760</b>	<b>548,521,958</b>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

**21. Үндсэн хөрөнгө (үргэлжлэл)**

	Барилга байгууламж ба газар мян.төг	Оффисын тоног төхөөрөмж ба тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Компьютер ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>					
<b>Өртөг/дахин үнэлгээгээр</b>					
2023 оны 1 сарын 1-нээр	230,776,304	17,450,498	71,553,865	202,686,413	522,467,080
Нэмэгдсэн	–	315,850	20,132,393	117,954,296	138,402,539
Борлуулсан	(4,020,429)	(143,122)	(887,987)	–	(5,051,538)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	–	(110,081)	(1,618,732)	–	(1,728,813)
Дахин ангилсан	–	661,868	(661,868)	–	–
Биет бус хөрөнгө рүү шилжүүлсэн	–	–	(22,840,587)	–	(22,840,587)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	<u>226,755,875</u>	<u>18,175,013</u>	<u>65,677,084</u>	<u>320,640,709</u>	<u>631,248,681</u>
<b>Хуримтлагдсан элэгдэл</b>					
2023 оны 1 сарын 1-нээр	5,467,103	9,800,889	36,573,945	–	51,841,937
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	5,365,425	1,528,431	7,286,447	–	14,180,303
Борлуулсан	(101,577)	(139,979)	(887,987)	–	(1,129,543)
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	–	(106,464)	(1,512,135)	–	(1,618,599)
2023 оны 12 сарын 31-нээр	<u>10,730,951</u>	<u>11,082,877</u>	<u>41,460,270</u>	<u>–</u>	<u>63,274,098</u>
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээрх дансны цэвэр дүн</b>	<b><u>216,024,924</u></b>	<b><u>7,092,136</u></b>	<b><u>24,216,814</u></b>	<b><u>320,640,709</u></b>	<b><u>567,974,583</u></b>

Дуусаагүй барилгын дансанд банкны шинэ оффисын дуусаагүй барилга орсон. Банкны шинэ төв оффисын барилгыг барьж гүйцэтгэх гэрээг Банк Риверстөүнтэй байгуулсан (Тодруулга 32-г харна уу). Барилгыг 2026 онд барьж дуусгахаар төлөвлөж байна.

Барилга байгууламжийг бодит үнэ цэнээр хэмждэг. 2024 оны 12 дугаар сарын 31-нээр дахин үнэлэгдсэн барилга байгууламж ба газар нь түүхэн өртгөөрөө санхүүгийн тайланд тайлагнагдсан бол дансны цэвэр дүн нь 132,684 сая.төг (2023 онд: 138,526 сая.төг) байна. 2021 онд Банк өөрийн эзэмшлийн газар, барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийг тогтоохдоо хараат бус мэргэшсэн үнэлгээчнээр үнэлгээ хийлгүүлсэн. Зах зээлийн харьцуулах үнэлгээний аргыг бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашигласан. Бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашигласан үнэлгээний аргуудыг түүнд ашигласан гол мэдээлэл ба бодит үнэ цэнийн шатлалын дэлгэрэнгүйг Тодруулга 34-т толилуулсан болно.

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 22. Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөг

Банк нь өөрийн үйл ажиллагаанд ашигладаг салбаруудын оффисын талбайг түрээслэх гэрээтэй. Эдгээр түрээсүүд нь дунджаар дөрвөн жилийн түрээсийн хугацаатай байдаг. Банкны түрээсийн гэрээний дагуу хүлэсэн үүрэг нь түрээслүүлэгчийн өмчлөх эрхээр баталгаажсан болно. Банк нь 12 сар болон түүнээс бага хугацаагаар оффисын талбай, авто машины зогсоол, АТМ-ийн талбайг түрээслэдэг. Банкны хувьд “богино хугацаат түрээс” гэсэн түрээсийн чөлөөлөлтийг эдгээр хөрөнгийн хувьд ашигласан.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өглөгийн дансны дүн ба тайлант жилийн хөдөлгөөнийг дор харуулав:

	Ашиглах эрхтэй хөрөнгө мян.төг	Түрээсийн өглөг мян.төг
<b>2023 оны 1 сарын 1-нээр</b>	15,449,135	(15,869,783)
Нэмэгдсэн	2,937,257	(2,562,951)
Түрээсийн өөрчлөлт	2,020,078	(2,020,078)
Цуцлагдсан түрээс	(384,089)	402,054
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	(6,782,507)	–
Хүүгийн зардал (Тодруулга 5)	–	(2,050,311)
Түрээсийн төлбөр	–	8,230,591
<b>2023 оны 12 сарын 31 ба 2024 оны 1 сарын 1-нээр</b>	<b>13,239,874</b>	<b>(13,870,478)</b>
Нэмэгдсэн	643,803	(282,280)
Түрээсийн өөрчлөлт	2,581,034	(2,581,034)
Цуцлагдсан түрээс	(92,680)	104,435
Тайлант жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 9)	(7,386,391)	–
Хүүгийн зардал (Тодруулга 5)	–	(1,802,903)
Түрээсийн төлбөр	–	8,887,577
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>8,985,640</b>	<b>(9,544,683)</b>

2024 оны 12 сарын 31-ний байдлаар Банкны богино хугацаат түрээсийн зардал 1,074,150 мянган төгрөг (2023 онд: 779,986 мянган төгрөг) байв. Үйл ажиллагааны зардалд Ашиглалтын зардлаар хүлээн зөвшөөрсөн зардалд индекс эсвэл хүүний хувиас үл хамаарах хувьсах түрээсийн төлбөр болох 673,573 мянган төгрөг (2023 онд: 1,372,004 мянган төгрөг) багтсан. Түрээсийн өглөгийн хугацааны шинжилгээг Тодруулга 36-д тусгасан болно

### 23. Биет бус хөрөнгө

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>Өртгөөр</b>		
1 сарын 1-нээр	40,955,934	16,153,277
Нэмэгдсэн	23,404,029	24,808,663
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	(40,356)	(6,006)
12 сарын 31-нээр	64,319,607	40,955,934
<b>Хуримтлагдсан хорогдуулалт</b>		
1 сарын 1-нээр	15,647,829	14,731,916
Тайлант жилийн хорогдуулга (Тодруулга 9)	1,092,379	920,110
Данснаас хассан (Тодруулга 9)	(39,389)	(4,197)
12 сарын 31-нээр	16,700,819	15,647,829
<b>Дансны цэвэр дүн</b>	<b>47,618,788</b>	<b>25,308,105</b>

Банк 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар бодит хэрэглээнд ороогүй 21,658 сая төгрөгийн (2023 онд: 24,050 сая төгрөг) шинэ үндсэн систем болох Теменосыг капиталжуулсан.

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

**24. Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж**

	<b>2024</b>	<b>2023</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
Банк санхүүгийн байгууллагын харилцах	23,232,611	23,869,685
Банк санхүүгийн байгууллагын хугацаатай хадгаламж	355,628,395	294,542,326
	<b>378,861,006</b>	<b>318,412,011</b>

2024 оны 12 сарын 31-ний байдлаарх Банк, санхүүгийн байгууллагын хугацаат хадгаламжинд жилийн 1.5 – 12.2% хүүтэй, 3 сарын хугацаатай төгрөгийн, ам.доларын болон еврогийн хадгаламжууд багтсан (2023 онд: жилийн 4 - 12% хүүтэй, 3 сарын хугацаатай төгрөгийн хадгаламжуудаас бүрдсэн).

**25. Репо хэлцэл**

	<b>2024</b>	<b>2023</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны хөтөлбөр	25,675,412	51,285,052

Банк нь Монголбанктай урт хугацаат урвуу репо хэлцэл хийж, 2024 оны 12 сарын 31-ний байдлаар хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй 22 тэрбум төгрөгийн (2023 онд: 46 тэрбум төгрөг) Монголбанкны үнэт цаасыг борлуулсан. Гэрээнүүд нь жилийн 6 - 10.5% хүүтэй бөгөөд хамгийн сүүлийн гэрээ нь 2025 оны 5 сард дуусгавар болно.

**26. Харилцагчдын харилцах, хадгаламж**

	<b>2024</b>	<b>2023</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>Засгийн газар</b>		
- Харилцах данс	1,055,737,336	1,523,591,116
- Хугацаат хадгаламж	862,019,275	237,000,800
- Баталгааны эх үүсвэр	1,477,605	12,425,170
<b>Хувийн сектор</b>		
- Харилцах данс	2,302,439,462	2,203,683,611
- Хугацаат хадгаламж	907,341,930	825,152,216
- Баталгааны эх үүсвэр	54,278,267	41,639,920
- Бусад	21,850,687	2,268,947
<b>Иргэд</b>		
- Хугацаат хадгаламж	3,804,997,072	3,137,438,603
- Харилцах данс	680,252,212	598,304,524
- Хугацаагүй хадгаламж	646,866,029	504,902,567
- Бусад	550,896	409,938
	<b>10,337,810,771</b>	<b>9,086,817,412</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 27. Зээлээр авсан санхүүжилт

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагаас татсан эх үүсвэр</b>		
АНУ-ын Олон Улсын Хөгжлийн Санхүүжилтийн Байгууллага	167,613,877	–
Каргилл олон улсын трейд Пте Лтд	75,245,499	73,213,903
Олон Улсын Эдийн Засгийн Хамтын Ажиллагааны Банк	56,323,884	96,462,147
Олон улсын Хөрөнгө оруулалтын Банк	37,982,769	53,027,104
БНХАУ-ын Хөгжлийн Банк	32,254,075	49,995,866
БНХАУ-ын Үйлдвэр Худалдааны банк Лимитед	31,572,026	12,286,676
Краун Агентс Банк	30,927,378	31,843,486
ОХУ-ын Экзим Банк	25,670,923	34,219,794
Атлантик Форфайт Ирингс ЭйЖи	24,994,584	21,717,365
Коммерзбанк ЭйЖи	17,689,956	4,966,402
Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны агентлаг	17,885,220	15,755,391
Азийн Хөгжлийн Банк	15,266,306	20,213,797
Германы Төв Хоршооллын банк	11,860,986	527,455
Эрстэ Групп Банк	3,218,581	12,040,023
Олон Улсын Хөгжлийн Ассоциаци	1,002,054	1,081,888
БНХАУ-ын Трейд Солюшнс	932,483	1,275,202
Сумитомо Мицуй Банкны Корпораци	763,758	14,224,611
KfW төсөл	224,203	797,728
Дэлхийн Банк	15,191	83,796
Кроудкредит Эстони ӨүЮү	–	955,460
Хуйшан банк	–	17,306,108
<b>Засгийн газраас санхүүжсэн эх үүсвэр</b>		
Монголбанк – Өдрийн зээл	800,378,326	–
Монголбанк, Сангийн яам - Орон сууцны ипотекийн зээлийн хөтөлбөр	306,950,437	187,069,081
Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр	3,336,598	3,336,598
ЖДҮ Хөгжлийн Сан	1,150,000	–
Сангийн Яам	878,251	847,159
Монголбанк - Шатахууны төсөл	–	219,420,737
	<b>1,664,137,365</b>	<b>872,667,777</b>

БНХАУ-ын Хөгжлийн Банкнаас авсан 24.2 сая юань (2023 онд: 37.3сая юань), 5.8 сая ам.долларын (2023 онд: 8.9 сая ам.доллар) болон Германы Төв Хоршооллын Банкнаас авсан 3 сая ам.доллар (2023 онд: байхгүй) үлдэгдэлтэй эх үүсвэрээс бусад зээлээр авсан санхүүжилтүүд нь барьцаагүй байна. БНХАУ-ын Хөгжлийн Банк болон Германы Төв Хоршооллын Банкнаас авсан эх үүсвэрт Тодруулга 13-д толилуулсан гадаадын банканд байшуулсан барьцааны дансанд багтсан 1 сая ам.долларын (3.6 тэрбум төгрөг) болон 694 мянган ам.долларын (2.4 тэрбум төгрөг) бэлэн мөнгө барьцаалсан.

Зээлийн гэрээнүүдийн ихэнх нь санхүүгийн тодорхой шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангасан байхыг Банкнаас шаарддаг ба тус нөхцөлүүдийг дараах төрлүүдэд ангилан үзүүлж болно:

- Өөрийн хөрөнгийн харьцаа (эрсдэлээр жигнэсэн өөрийн хөрөнгийн харьцаа, 1 дүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө болон нийт хөрөнгийн харьцаа)
- Санхүүгийн эрсдэлийн холбогдох харьцаа үзүүлэлтүүд (гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа, нийт гадаад валютын нээлттэй позиц, нэгж гадаад валютын арилжааны эрсдэлийн харьцаа, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа);
- Зээлтэй холбоотой харьцаа үзүүлэлтүүд (хамгийн том нэг зээлдэгч болон өөрийн хөрөнгийн харьцаа, холбоотой талын зээлийн харьцаа, нийт томоохон нөлөөллийн харьцаа)
- Бусад харьцаа үзүүлэлтүүд (нийт хөрөнгөд эзлэх эргэлтийн бус хөрөнгийн харьцаа, нийт зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн харьцаа гэх мэт).

Шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангаагүй тохиолдолд, Банкны зээлдэгчтэй хийх хэлэлцээрийн үр дүнгээс шалтгаалан тухайн санхүүжилт нь шууд төлөгдөх ангилалд шилжих магадлалтай болдог. Тиймээс Банк Монгол банкны зохистой харьцааны үзүүлэлтүүд болон бусад зээлийн шалгуур үзүүлэлтүүдийн биелэлтийг сар болгон хянан ажилладаг (Тодруулга 37-г харна уу).

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 28. Банкны гаргасан бонд

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Гадаадын зах зээлд гаргасан бонд	670,569,956	–

Банк нь 2024 оны 10 дугаар сарын 23-нд ногоон зээлийн санхүүжилтэд зориулан 50 сая ам.долларын бонд гаргасан бөгөөд 2024 оны 12 дугаар сарын 23-нд үндсэн үйл ажиллагааны санхүүжилтэд зориулан 200 сая ам.долларын бонд гаргасан. Эдгээр бондууд нь Виеннагийн хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй. Эдгээр бондууд нь хагас жил тутамд төлөгддөг 9% болон 8.5% хүүтэй бөгөөд төлбөрийн хугацаа нь тус тус 5 жил болон 3 жил байна.

Банк нь тайлант хугацаанд гаргасан давуу эрхтэй баталгаагүй 200 сая ам.долларын бондын хэсгийг 50 сая ам.доллаар буцаан худалдан авч, өөрийн гаргасан бондыг буцаан худалдан авахтай холбоотойгоор 2,246,097 мянган төгрөгийн алдагдал хүлээсэн. (Тодруулга 7-г харна уу)

2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар давуу эрхтэй бондын үлдэгдэл дүн 150 сая ам.доллар (670,569,956 мянган төгрөг) байсан.

### 29. Бусад өр төлбөр

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
МИК-д үүрэгтэй худалдсан зээлийн багцын өглөг (Тодруулга 17)	52,787,550	–
Хойшлогдсон клирингийн төлбөр тооцоо	37,544,195	115,757,845
Гуравдагч талд өгөх өглөг	26,167,129	31,601,877
Орлогын албан татвараас бусад татварын өглөг	6,241,458	5,674,019
Тэнцлийн гадуурх үүргийн нөөц (Тодруулга 32)	5,424,585	8,057,538
Гэрээний өглөг (хойшлуулсан хураамж, шимтгэл)	3,312,575	3,284,475
Хойшлогдсон орлого	2,878,920	4,625,493
Хойшлогдсан нөхцөлт хандив	359,404	795,459
Компьютерийн түрээсийн өглөг	–	14,226
Бусад	2,537,527	2,923,964
	<b>137,253,343</b>	<b>172,734,896</b>

Хойшлогдсон клирингийн төлбөр тооцоо нь бэлэн мөнгө болон төлбөр тооцоотой хамааралтай байдаг. Холбогдох төлбөр нь дараа ажлын өдөрт бүрэн төлөгддөг.

Хойшлогдсон орлого нь өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийн борлуулалтаас хэсэгчлэн хүлээн авсан төлбөртэй холбоотой.

Өмнөх оны эцэст байсан бүх хойшлуулсан хураамж, шимтгэлийг тухайн жилийн орлого гэж хүлээн зөвшөөрсөн.

#### Хойшлогдсон нөхцөлт хандив

Банк нь НҮБ-ын Төслийн Үйлчилгээний Алба (“НҮБТҮА”)–тай Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн (“УАНС”) бэлэн байдал, бэлтгэлийг дэмжих хөтөлбөр болох “Монгол улсад тогтвортой, ногоон санхүүгийн практикийг өргөжүүлэх” хөтөлбөрийг дэмжих зорилгоор нөхцөлт хандивын гэрээг 2022 онд байгуулж нийт 291,772 ам.долларыг хүлээн авсан. 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар нөхцөлт хандивын үлдэгдэл дүн 11,931 ам доллар (2023 онд: 53,270 ам.доллар) байна.

Банк нь 2023 онд НҮБТҮА-тай УАНС-ийн бэлэн байдал, бэлтгэлийг дэмжих хөтөлбөр болох “Монгол улсад тогтвортой, ногоон санхүүгийн практикийг өргөжүүлэх” хөтөлбөрийг дэмжих зорилгоор нөхцөлт хандивын гэрээг байгуулсан. Бэлэн байдлыг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд Монголын өмнөд хэсгийн Өмнөговь аймгийн Ханбогд суманд чиглэсэн 200,860 ам.долларын төслийн санхүүжилт батлагдсан. 2024 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Банк гэрээнд гарын үсэг зурснаар буцалтгүй тусламжийн эхний хэсэг болох 180,000 ам.доллар нь хорогдож дууссан. Банк 2024 онд буцалтгүй тусламжийн хоёр дугаар хэсгийг хүлээн авсан бөгөөд 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний үлдэгдэл дүн нь 89,970 ам.доллар байсан. Тайлант жилийн нийт хорогдуулалт нь 748,866 мянган төгрөг (2023 онд: 203,242 мянган төгрөг) байна (Тодруулга 7-г харна уу).

# ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

## 30. Энгийн хувьцаа, нэмж төлөгдсөн капитал ба бусад нөөц

### Энгийн хувьцаа ба нэмж төлөгдсөн капитал

	Гаргасан энгийн хувьцааны тоо		Энгийн хувьцаа		Нэмж төлөгдсөн капитал	
	2024	2023	2024 мян.төг	2023 мян.төг	2024 мян.төг	2023 мян.төг
1 сарын 1-нээр	50,600,927	48,070,880	340,852,905	323,810,329	64,069,779	664
Нэмж гаргасан хувьцаа	–	2,530,047	–	17,042,650	–	64,069,041
Шилжүүлэг	–	–	–	(74)	–	74
<b>12 сарын 31-нээр</b>	<b>50,600,927</b>	<b>50,600,927</b>	<b>340,852,905</b>	<b>340,852,905</b>	<b>64,069,779</b>	<b>64,069,779</b>

Банк 2023 оны 5 дугаар сарын 12-нд МХБ-д бүртгэлтэй нээлттэй хувьцаат компани болсон. Банк анхдагч зах зээлд нэмэлтээр 2,530,047 ширхэг хувьцааг нэгжийн 33,000 төгрөгийн үнээр олон нийтэд санал болгосон бөгөөд анхдагч зах зээлд олон нийтэд хувьцаа гаргахтай холбоотой гүйлгээний зардлыг хасч тооцсоноор нийт 81,611,691 мянган төгрөгийн цэвэр мөнгөн орлогыг татан төвлөрүүлсэн. Ингэснээр энгийн хувьцааны хэмжээг 17,042,650 мянган төгрөгөөр, нэмэгдэж төлөгдсөн капиталын хэмжээг 64,069,041 мянган төгрөгөөр тус тус нэмэгдүүлсэн.

2024 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Банкны гаргахыг зөвшөөрсөн нийт 55,000,000 ширхэг хувьцаанаас нийт 50,600,927 ширхэг хувьцааг гаргасан байна. Гаргасан бүх хувьцааг бүрэн төлсөн.

2024 ба 2023 онуудын 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны хувьцаа эзэмшигчид, тэдгээрийн эзэмшлийн хувь дараах байдалтай байна:

	2024	2023
Глобулл Инвестмент ба Девелопмент ПТЕ Лтд	60.80%	60.80%
ТиДиБи Капитал ХХК	29.69%	29.69%
ЖиЭс Монголиа Инвестмент Лимитед (Голдман Сакс)	3.12%	3.12%
Бусад хувьцаа эзэмшигчид	6.39%	6.39%
	<b>100.00%</b>	<b>100.00%</b>

### Ногдол ашиг

2024 оны 4-р сарын 5 болон 2024 оны 7-р сарын 16-ны өдөр Банк хувьцаа эзэмшигчдийнхээ эзэмшилд хувь тэнцүүлэн 104,541,514 мянган төгрөгийн (2023 онд: 59,992,458 мянган төгрөг) ногдол ашиг зарласан. 2024 оны 4-р сарын 23 болон 2024 оны 9-р сарын 23-ны өдрүүдэд Монголбанк ногдол ашиг олгохыг зөвшөөрсөн бөгөөд 2024 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар 412,245 мянган төгрөгийн ногдол ашигийг хараахан олгоогүй байгаа бөгөөд энэ нь бусад өглөгийн дүнд багтсан. (Тодруулга 29-г харна уу)

### Бусад нөөц

	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	БҮЦӨБДО дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	Тусгай зориулалттай нөөц мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 1 сарын 1-нээр</b>	143,479,413	35,415,035	134,778,728	313,673,176
БҮЦӨБДО-д бүртгэх хэрэглүүрийн бодит бус гарз	–	9,148,937	–	9,148,937
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр (Тодруулга 10.2)	–	(2,287,234)	–	(2,287,234)
Борлуулалтаас үүссэн дахин үнэлгээний нөөцийн ашиг, алдагдлын тайлан руу хэрэгжилт	(4,176,217)	–	–	(4,176,217)
ХОЗҮХХ-рүү шилжүүлсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдэл (Тодруулга 19)	4,061,458	–	–	4,061,458
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн ЗҮЦХА-ын зардлын цэвэр өөрчлөлт	–	2,589,426	–	2,589,426
Тусгай зориулалттай нөөцийн хөдөлгөөн	–	–	(5,380,016)	(5,380,016)
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>143,364,654</b>	<b>44,866,164</b>	<b>129,398,712</b>	<b>317,629,530</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 30. Энгийн хувьцаа, нэмж төлөгдсөн капитал ба бусад нөөц (үргэлжлэл)

#### Бусад нөөц (үргэлжлэл)

	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	БҮЦӨБДО дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	Тусгай зориулалт- тай нөөц мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 1 сарын 1-нээр</b>	145,651,452	3,005,413	110,252,115	258,908,980
БҮЦӨБДО-д бүртгэх хэрэглүүрийн бодит бус гарз	–	35,639,183	–	35,639,183
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр (Тодруулга 10.2)	–	(3,563,918)	–	(3,563,918)
Борлуулалтаас үүссэн дахин үнэлгээний нөөцийн ашиг, алдагдлын тайлан руу хэрэгжилт	(2,172,039)	–	–	(2,172,039)
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрийн ЗҮЦХА-ын зардлын цэвэр өөрчлөлт	–	334,357	–	334,357
Тусгай зориулалттай нөөцийн хөдөлгөөн	–	–	24,526,613	24,526,613
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>143,479,413</b>	<b>35,415,035</b>	<b>134,778,728</b>	<b>313,673,176</b>

### 31. Сегментийн тайлан

Сегментийн мэдээллийг Банкны бизнесийн сегментэд үндэслэн тайлагнадаг. Банкны удирдлагын болон дотоод тайлагналын бүтэц зохион байгуулалтад суурилан сегментийн тайлангийн бүтэц болон үйл ажиллагааны сегментийг толилуулдаг. Үйл ажиллагааны сегментүүд нь хөрөнгө ба санхүүжилтийн өртгийг оновчтой хуваарилах зорилгоор сунгасан гарын зарчмаар тодорхойлсон хүүний төлбөрийг Хөрөнгө зохицуулалтын газарт төлж эсвэл хүлээн авах гүйлгээ хийдэг. Сегментийн хөрөнгийн нэмэгдэл нь гудвиллээс бусад үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийг худалдан авахад гарсан нийт өртгийн дүнтэй тэнцүү байна.

#### Үйл ажиллагааны сегментүүд

Банкны үйл ажиллагааны сегмент нь дараах үндсэн сегментүүдээс бүрдэнэ:

*Байгууллагын банк:* Байгууллагын харилцагчдын харилцахын үлдэгдэл, зээл, хадгаламж болон бусад гүйлгээнүүдээс бүрдэнэ. Банк нь байгууллагын банкны харилцагчдын ангилалд 3 тэрбум төгрөгөөс дээш зээлийн үлдэгдэлтэй эсвэл жилийн борлуулалтын орлогын хэмжээ нь 6 тэрбум төгрөгөөс дээш харилцагчид (эсвэл санхүүгийн тайланг нь авах боломжгүй харилцагчдын хувьд Банканд хадгалуулсан харилцах дансаар гүйлгээ хийсэн хоёр жилийн дундаж нийт орлого 4 тэрбумаас дээш) болон Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийг оруулдаг.

*Жижиг, Дунд Байгууллагын банк:* Жижиг, дунд байгууллагын харилцагчдын харилцахын үлдэгдэл, зээл, хадгаламж болон бусад гүйлгээнүүдээс бүрдэнэ. Уг ангилалд Банканд 3 тэрбум төгрөг хүртэл зээлийн үлдэгдэлтэй, санхүүгийн тайлангаар жилийн 6 тэрбум төгрөг хүртэлхи борлуулалтын орлоготой харилцагчийг хамруулах (эсвэл санхүүгийн тайланг нь авах боломжгүй харилцагчдын хувьд Банканд хадгалуулсан харилцах дансаар гүйлгээ хийсэн хоёр жилийн дундаж нийт орлого 4 тэрбумаас доош) ба бизнесийн шинж чанартай бүтээгдэхүүн болон үйлчилгээ авч буй иргэдийг оруулна.

*Иргэдийн банк:* Жижиг, дунд байгууллагын банкны харилцагчдын шалгуур үзүүлэлтэд орсон бүтээгдэхүүн үйлчилгээнээс бусад бизнесийн бус зориулалттай бүтээгдэхүүн үйлчилгээ авч буй иргэдийг уг ангилалд хамруулна. Иргэдийн орон сууцны зээл, хэрэглээний зээл, хадгаламж, иргэдтэй хийж буй бусад гүйлгээ болон дижитал банк зэрэг орно. Банк цалин, тогтмол орлоготой үйлчлүүлэгчдээ иргэдийн сегментэд ангилдаг. Иргэдийн банк нь орлого, хадгаламж, хөрөнгийн түвшингээс хамааран Премиер, Ви Ай Пи, Комфорт, Классик гэсэн дэд сегментээс бүрдэнэ.

*Олон улсын байгууллагын банк:* Олон улсын санхүүгийн зах зээлд бонд гаргах, санхүүгийн байгууллагаас санхүүжилт авах, уг зах зээл дээр арилжаа хийх үйл ажиллагааг хариуцдаг.



## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

### Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

#### 31. Сегментийн тайлан (үргэлжлэл)

*Бусад:* Банкны байр болон аж ахуйн нэгжийн тодорхой зардлыг зохицуулдаг төв оффисын үйл ажиллагаа, төвлөрсөн дундын үйлчилгээний үйл ажиллагааг багтаасан болно. Түүнчлэн зээл авах, бонд гаргах, эрсдэлийн удирдлагын зорилгоор үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл ашиглах, богино хугацаат хадгаламж хийх, Монголбанк, Засгийн Газрын болон компанийн бонд зэрэг түргэн хөрвөх хөрөнгөнд хөрөнгө оруулалт хийх зэргээр Банкны санхүүжилт, эрсдэлийг төвлөрсөн удирдлагаар хангах үүргүүд багтдаг.

Банк нь зөвхөн Монгол улсад үндсэн үйл ажиллагаа эрхэлдэг тул нэмэлтээр газарзүйн сегментийн талаар нэмэлт мэдээлэл тайлагнадаггүй. Банкны нэг харилцагчтай эсвэл гэрээний талтай хийсэн гүйлгээний орлого нь 2024 эсвэл 2023 оны нийт орлогын 10%-иас ихгүй байсан.

#### 2024 оны 12 сарын 31-нээр

	Байгууллагын банк мян.төг	Жижиг дунд байгууллагын банк мян.төг	Иргэдийн банк мян.төг	Олон улсын байгууллагын банк мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
<b>Сегментийн үр дүн</b>						
Гадаад орлого						
Хүүгийн орлого	371,554,525	115,918,655	253,068,774	–	345,454,720	1,085,996,674
Хүүгийн зардал	(146,412,553)	(52,399,810)	(357,004,235)	(35,820,784)	(10,841,725)	(602,479,107)
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	11,619,433	25,749,524	50,811,868	224,250	28,579,680	116,984,755
Хураамж ба шимтгэлийн зардал	(1,700)	–	(17,564)	–	(40,341,777)	(40,361,041)
Арилжааны болон бусад үйл ажиллагааны орлого/(зардал), цэвэр	30,468,941	1,531,850	2,123,475	–	53,814,398	87,938,664
Сегмент хоорондын орлого/(зардал)	(105,871,414)	(293,041)	216,942,204	40,051,404	(150,829,153)	–
Нийт сегментийн орлого/(зардал)	161,357,232	90,507,178	165,924,522	4,454,870	225,836,143	648,079,945
Үйл ажиллагааны зардал	14,007,185	5,513,987	15,148,573	4,461,493	193,077,807	232,209,045
Хараат компанийн алдагдлын Банканд ногдох хувь	–	–	–	–	5,031,979	5,031,979
Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийн сангийн зардал	10,195,913	(9,854,385)	(5,763,209)	–	28,054,739	22,633,058
Татварын өмнөх ашиг/(алдагдал)	137,154,134	94,847,576	156,539,158	(6,623)	(328,382)	388,205,863
Орлогын албан татварын зардал	–	–	–	–	89,570,244	89,570,244
Тайлант жилийн цэвэр ашиг/(алдагдал)	<b>137,154,134</b>	<b>94,847,576</b>	<b>156,539,158</b>	<b>(6,623)</b>	<b>(89,898,626)</b>	<b>298,635,619</b>
<b>Сегментийн хөрөнгө</b>	<b>3,572,318,639</b>	<b>805,954,776</b>	<b>2,209,097,713</b>	<b>4,835,324</b>	<b>8,408,162,232</b>	<b>15,000,368,684</b>
<b>Сегментийн өр төлбөр</b>	<b>3,909,215,149</b>	<b>1,611,769,118</b>	<b>4,979,780,354</b>	<b>1,377,796,639</b>	<b>1,505,821,837</b>	<b>13,384,383,097</b>
Элэгдэл ба хорогдуулга	36,365	28,395	34,588	44,414	25,699,486	25,843,248
Хөрөнгийн нэмэгдэл*	–	–	–	–	51,979,002	51,979,002

ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

31. Сегментийн тайлан (үргэлжлэл)

2023 оны 12 сарын 31-нээр

	Байгууллагын банк мян.төг	Жижиг дунд байгууллагын банк мян.төг	Иргэдийн банк мян.төг	Олон улсын байгууллагын банк мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
<b>Сегментийн үр дүн</b>						
Гадаад орлого						
Хүүгийн орлого	282,741,360	74,395,401	139,039,750	–	268,535,888	764,712,399
Хүүгийн зардал	(111,191,503)	(35,372,318)	(266,434,935)	(42,648,072)	(13,401,612)	(469,048,440)
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	36,942,324	20,289,902	24,604,037	215,356	12,467,021	94,518,640
Хураамж ба шимтгэлийн зардал	(2,261)	–	–	–	(33,156,790)	(33,159,051)
Арилжааны болон бусад үйл ажиллагааны орлого/(зардал), цэвэр	(13,829,991)	2,255,837	979,817	–	65,284,825	54,690,488
Сегмент хоорондын орлого/(зардал)	(142,088,083)	2,292,186	207,598,120	49,966,660	(117,768,883)	–
Нийт сегментийн орлого/(зардал)	52,571,846	63,861,008	105,786,789	7,533,944	181,960,449	411,714,036
Үйл ажиллагааны зардал	13,767,489	4,057,485	9,793,448	3,065,786	153,076,138	183,760,346
Хараат компанийн алдагдлын Банканд ногдох хувь	–	–	–	–	4,271,538	4,271,538
Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийн сангийн зардал	24,169,806	4,375,414	1,503,397	–	5,370,430	35,419,047
Татварын өмнөх ашиг/(алдагдал)	14,634,551	55,428,109	94,489,944	4,468,158	27,785,419	196,806,181
Орлогын албан татварын зардал	–	–	–	–	45,587,714	45,587,714
Тайлант жилийн цэвэр ашиг/(алдагдал)	<b>14,634,551</b>	<b>55,428,109</b>	<b>94,489,944</b>	<b>4,468,158</b>	<b>(17,802,295)</b>	<b>151,218,467</b>
<b>Сегментийн хөрөнгө</b>	<b>3,314,253,597</b>	<b>573,122,136</b>	<b>1,336,492,445</b>	<b>206,360</b>	<b>6,942,502,007</b>	<b>12,166,576,545</b>
<b>Сегментийн өр төлбөр</b>	<b>4,095,233,216</b>	<b>1,169,744,290</b>	<b>4,135,160,702</b>	<b>447,828,712</b>	<b>910,230,730</b>	<b>10,758,197,650</b>
Элэгдэл ба хорогдуулга	48,382	35,664	6,826,928	41,070	14,930,876	21,882,920
Хөрөнгийн нэмэгдэл*	–	–	–	–	76,717,767	76,717,767

\*Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийн бэлэн мөнгөөрх нэмэгдэлийг илэрхийлнэ.

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 32. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгцээ, шаардлагыг хангахын тулд, Банк нь янз бүрийн буцалтгүй үүрэг болон болзошгүй өр төлбөр хүлээж байдаг. Хэдийгээр эдгээр үүргийг санхүүгийн байдлын тайланд тусгаагүй байж болох ч, эдгээр нь зээлийн эрсдэл, улмаар Банкны нийт эрсдэлийг бүрдүүлж байдаг (Тодруулга 32-ыг харна уу).

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив	646,648,741	522,557,915
Ашиглаагүй зээлийн шугам	635,742,427	455,919,038
	<b>1,282,391,168</b>	<b>978,476,953</b>

Доорхи хүснэгтээр тэнцлийн гадуурх хүлээж болзошгүй үүрэг дээрх үнэ цэнийн бууралтын сангийн хөдөлгөөнийг харуулав:

	Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив мян.төг	Ашиглаагүй зээлийн шугам мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>5,170,512</b>	<b>2,887,026</b>	<b>8,057,538</b>
Шинээр нэмэгдсэн	2,140,630	860,440	3,001,070
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(2,082,476)	(683,292)	(2,765,768)
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,448,619)	(1,419,636)	(2,868,255)
Тайлант жилийн эрсдэлийн сангийн зардал (Тодруулга 8)	(1,390,465)	(1,242,488)	(2,632,953)
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>3,780,047</b>	<b>1,644,538</b>	<b>5,424,585</b>
<b>2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>2,566,608</b>	<b>2,374,778</b>	<b>4,941,386</b>
Шинээр нэмэгдсэн	3,817,460	3,672,654	7,490,114
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,108,222)	(885,201)	(1,993,423)
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(105,334)	(2,275,205)	(2,380,539)
Тайлант жилийн эрсдэлийн сангийн зардал (Тодруулга 8)	2,603,904	512,248	3,116,152
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>5,170,512</b>	<b>2,887,026</b>	<b>8,057,538</b>

2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-ний дансны үлдэгдэл болон холбогдох ЗҮЦХА сангийн өөрчлөлтийн болон зээлийн чанарын шинжилгээг доорх хүснэгтэд харуулав:

Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>504,036,573</b>	<b>17,427,106</b>	<b>1,094,236</b>	<b>522,557,915</b>
Шинээр нэмэгдсэн	454,098,454	–	–	454,098,454
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(318,554,882)	(11,252,444)	(200,302)	(330,007,628)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	6,134,062	(6,174,662)	40,600	–
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>645,714,207</b>	<b>–</b>	<b>934,534</b>	<b>646,648,741</b>
<b>2024 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>4,582,687</b>	<b>43,772</b>	<b>544,053</b>	<b>5,170,512</b>
Шинээр нэмэгдсэн	2,140,630	–	–	2,140,630
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(2,024,559)	(23,373)	(34,544)	(2,082,476)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	19,321	(19,327)	6	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,657,699)	(1,072)	210,152	(1,448,619)
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>3,060,380</b>	<b>–</b>	<b>719,667</b>	<b>3,780,047</b>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**32. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг (үргэлжлэл)**

*Эх үүсвэргүй баталгаа болон аккредитив (үргэлжлэл)*

	<b>Шатлал 1 мян.төг</b>	<b>Шатлал 2 мян.төг</b>	<b>Шатлал 3 мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>308,769,629</b>	<b>11,809,226</b>	<b>918,662</b>	<b>321,497,517</b>
Шинээр нэмэгдсэн	429,013,252	–	–	429,013,252
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(226,282,340)	(1,586,389)	(84,125)	(227,952,854)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	1,875,880	(1,875,880)	–	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(9,339,848)	9,080,149	259,699	–
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>504,036,573</b>	<b>17,427,106</b>	<b>1,094,236</b>	<b>522,557,915</b>
<b>2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>3,522,506</b>	<b>(955,898)</b>	<b>–</b>	<b>2,566,608</b>
Шинээр нэмэгдсэн	3,817,460	–	–	3,817,460
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(1,085,518)	(21,561)	(1,143)	(1,108,222)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	27,080	(27,080)	–	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(188,441)	131,080	57,361	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,510,400)	917,231	487,835	(105,334)
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>4,582,687</b>	<b>43,772</b>	<b>544,053</b>	<b>5,170,512</b>

2024 болон 2023 онуудын 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	<b>Шатлал 1 мян.төг</b>	<b>Шатлал 2 мян.төг</b>	<b>Шатлал 3 мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	645,714,207	–	–	645,714,207
Анхаарал хандуулах	–	–	–	–
Хэвийн бус	–	–	934,534	934,534
<b>Нийт</b>	<b>645,714,207</b>	<b>–</b>	<b>934,534</b>	<b>646,648,741</b>
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	504,036,573	–	–	504,036,573
Анхаарал хандуулах	–	17,427,106	–	17,427,106
Хэвийн бус	–	–	1,094,236	1,094,236
<b>Нийт</b>	<b>504,036,573</b>	<b>17,427,106</b>	<b>1,094,236</b>	<b>522,557,915</b>

*Ашиглаагүй зээлийн шугам*

	<b>Шатлал 1 мян.төг</b>	<b>Шатлал 2 мян.төг</b>	<b>Шатлал 3 мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>2024 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>454,478,513</b>	<b>1,333,132</b>	<b>107,393</b>	<b>455,919,038</b>
Шинээр нэмэгдсэн	357,170,324	2,352,287	–	359,522,611
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(178,927,333)	(740,476)	(31,413)	(179,699,222)
Шилжилт/ Шатлал 1 рүү	2,395,055	(2,393,661)	(1,394)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(229,439)	229,439	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(1,068)	(24,881)	25,949	–
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>634,886,052</b>	<b>755,840</b>	<b>100,535</b>	<b>635,742,427</b>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

**32. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг (үргэлжлэл)**

*Ашиглаагүй зээлийн шугам (үргэлжлэл)*

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>2,829,379</b>	<b>53,570</b>	<b>4,077</b>	<b>2,887,026</b>
Шинээр нэмэгдсэн	833,632	26,808	–	860,440
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(672,140)	(7,076)	(4,076)	(683,292)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	5,190	(5,186)	(4)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(411)	411	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(438)	(20,000)	20,438	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(1,430,415)	(12,825)	23,604	(1,419,636)
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>1,564,797</b>	<b>35,702</b>	<b>44,039</b>	<b>1,644,538</b>

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 1 сарын 1-ээрх дансны дүн</b>	<b>243,344,806</b>	<b>4,817,058</b>	<b>85,520</b>	<b>248,247,384</b>
Шинээр нэмэгдсэн	313,013,943	637,122	70,298	313,721,363
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(101,885,134)	(4,091,946)	(72,629)	(106,049,709)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	464,972	(452,080)	(12,892)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(422,978)	422,978	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(37,096)	–	37,096	–
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>454,478,513</b>	<b>1,333,132</b>	<b>107,393</b>	<b>455,919,038</b>

<b>2023 оны 1-р сарын 1-ний өдрийн байдлаарх ЗҮЦХА-ын сан</b>	<b>2,340,987</b>	<b>33,782</b>	<b>9</b>	<b>2,374,778</b>
Шинээр нэмэгдсэн	3,611,247	57,331	4,076	3,672,654
Хугацаа дууссан эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн	(846,481)	(34,613)	(4,107)	(885,201)
Шилжилт/ Шатлал 1 руу	441	(438)	(3)	–
Шилжилт/ Шатлал 2 руу	(1,041)	1,041	–	–
Шилжилт/ Шатлал 3 руу	(4,069)	–	4,069	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилт болон тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөө	(2,271,705)	(3,533)	33	(2,275,205)
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>2,829,379</b>	<b>53,570</b>	<b>4,077</b>	<b>2,887,026</b>

2024 болон 2023 онуудын 12 дугаар сарын 31-ний байдлаарх дансны үнийг зээлийн чанараар харуулвал:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	634,886,052	–	–	634,886,052
Анхаарал хандуулах	–	755,840	–	755,840
Хэвийн бус	–	–	100,535	100,535
<b>Нийт</b>	<b>634,886,052</b>	<b>755,840</b>	<b>100,535</b>	<b>635,742,427</b>

<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
Хэвийн	454,478,513	–	–	454,478,513
Анхаарал хандуулах	–	1,333,132	–	1,333,132
Хэвийн бус	–	–	107,393	107,393
<b>Нийт</b>	<b>454,478,513</b>	<b>1,333,132</b>	<b>107,393</b>	<b>455,919,038</b>

2024 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Банк 83.4 сая ам.доллар (2023 онд: 74 сая ам. доллар) (Тодруулга 21) болон 2,920 сая төгрөгийн (2023 онд: 3,100 сая төгрөг) бусад гэрээний үүрэг хүлээсэн байна.

**32. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг (үргэлжлэл)****Болзошгүй өр төлбөр**

Аккредитив, баталгаа нь тусгай үйл явдал тохиолдоход харилцагчийн өмнөөс голдуу тендер, төлбөрийн баталгаатай холбоотойгоор төлбөр хийх үүргийг банканд ногдуулдаг. Баталгаа нь зээлийн эрсдэлтэй ижил эрсдэлийг агуулдаг.

**Үүрэг**

Үүрэг гэдэг нь Банкны зүгээс зээл олгох, зээлийн шугам нээх гэрээт үүргүүдийг хүлээснийг илэрхийлдэг. Ийм үүргүүд нь тогтсон дуусах хугацаа эсвэл цуцлах бусад төрлийн заалтуудтай байдаг. Зээл олгох үүрэг нь хэрэгжээгүй байтал тус үүргийнх нь хугацаа нь дууссан байж болох тул гэрээнд заасан дүн нь ирээдүйн мөнгөний шаардлагыг илэрхийлдэг гэсэн ойлголт биш юм.

**Ашиглаагүй зээлийн шугам**

Энэхүү хэрэгслийн гол зорилго нь харилцагчид шаардлагатай хэмжээний санхүүжилт бэлэн байгааг баталгаажуулах юм. Батлагдсан зээлийн шугамын эрхээс ашиглагдаагүй байгаа хэсэг нь зээлийг нэмэгдүүлэх үүргийг тодорхойлно. Зээлийг нэмэгдүүлэх үүргийн эрсдэл нь, ашиглаагүй зээлийн эрхийн хэмжээгээр Банк алдагдал хүлээх эрсдэл юм. Гэсэн хэдий ч, зээлийн эрхийг хэвийн байлгах тодорхой шалгуур үзүүлэлтүүдээс хамааран алдагдлын дүн нь нийт ашиглаагүй зээлийн эрхийн хэмжээнээс бага байх талтай байдаг.

**Шүүхийн нэхэмжлэл**

Бизнесийн онцлог шинж чанарын улмаас Банкны салбарт аливаа маргааныг шүүхийн үйл ажиллагааны дагуу шийдвэрлэх нь энгийн үзэгдэл байдаг. Банк нь шүүхийн нэхэмжлэлтэй хэрхэн ажиллах талаар тогтсон журамтай. Нэгэнт мэргэжлийн зөвлөгөө авсан, гарч болох хохирлын хэмжээг зохистойгоор тооцоолсон бол Банк нь тухайн нэхэмжлэлийн банкны санхүүгийн байдалд үзүүлж болох сөрөг нөлөөллөөс хамгаалан дансандаа залруулах бичилт хийдэг.

2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар дээр дурдсанаас бусад Банктай холбоотой ямар нэгэн томоохон шүүхийн хэрэг бүртгэгээгүй байна.

**Татварын тухай хууль тогтоомж**

Монгол Улсын татварын хууль тогтоомжид тайлбар, өөрчлөлт тодорхой хэмжээгээр орж байдаг. Банкны гүйлгээ, үйл ажиллагаанд хамааралтай ийм хууль тогтоомжийн талаарх удирдлагын тайлбарыг татварын алба үгүйсгэж болно.

Монголын татварын алба хууль тогтоомж, үнэлгээг тайлбарлахдаа илүү хатуу байр суурь баримталж байгаа бөгөөд урьд өмнө маргаан үүсгээгүй гүйлгээ, үйл ажиллагааг татварын алба няцааж болзошгүй юм. Үүний үр дүнд ихээхэн хэмжээний нэмэлт татвар, торгууль, хүүг тооцож болзошгүй. Санхүүгийн жилүүд татварын талаар хянах жилийн өмнөх таван жилийн хугацаанд эрх бүхий байгууллагуудаар хянуулахад нээлттэй хэвээр байна. Зарим тохиолдолд тойм нь илүү урт хугацааг хамарч болно.

Монгол Улсын үнэ шилжилтийн тухай хууль тогтоомж нь татварын албанд үнэ шилжилтийн тохируулга хийх, хянах боломжтой бүх гүйлгээ, түүний дотор дотоод шилжилтийн үнэтэй холбоотой нэмэлт татварын өр төлбөр ногдуулах боломжийг олгож байна. Гүйлгээний нөхцөл нь зах зээлийн нөхцлөөс гажсан тохиолдолд татварын алба татвар ногдуулах зүйлд тохируулга хийх, нэмэлт татвар, торгууль, хүүний торгууль ногдуулах эрхтэй. Одоогийн Монгол Улсын үнэ шилжилттэй холбоотой өөрчлөлтийн үр нөлөөг найдвартай үнэлэх боломжгүй хэдий ч байгууллагын санхүүгийн байдал, нийт үйл ажиллагаанд томоохон нөлөөтэй байх боломжтой.

Монгол Улсын татварын хууль тогтоомж нь тодорхой чиглэлээр, ялангуяа НӨАТ, суутганы албан татвар, аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, хувь хүний орлогын албан татвар болон бусад чиглэлээр эцсийн шийдвэрлэх зааварчилгаа өгдөггүй. Банк нь аль болох ойрхон хугацаанд татварын ерөнхий хэмжээг бууруулж болохуйц эргэлзээтэй хэсгүүдийг тодорхой болгохыг эрмэлздэг. Дээр дурдсанчлан сүүлийн үеийн захиргааны болон шүүхийн үйл ажиллагааны зохицуулалтын өөрчлөлт, шинэчлэлтийн үр дүнд нарийн хяналтын дагуу татварын ийм байр сууриуд бий болж болох юм. Эдгээр нь байгууллагын санхүүгийн байдал болон ерөнхий үйл ажиллагаанд чухал ач холбогдолтой буюу нөлөөтэй байх боломжтой хэдий ч Татварын албанаас бий болгож болох аливаа шийдвэр, хяналт шалгалтын үр нөлөөг найдвартай үнэлэх боломжгүй билээ.

Удирдлагын зүгээс татварын эрсдэлийн талаар тогтмол үнэлгээ, шинжилгээ хийдэг боловч одоогийн байдлаар хангалттай урьдчилан таамаглах боломжгүй ирээдүйн өөрчлөлтөөс болж нөхцөл байдал өөрчлөгдөж болох юм.

**33. Эрсдэлийн удирдлага****(1) Оршил**

Банкны үйл ажиллагааны салшгүй гол эрсдэлүүд бол зээлийн эрсдэл, хөрвөх чадварын эрсдэл, хүүний түвшний эрсдэл, валютын ханшийн эрсдэл, үйл ажиллагааны эрсдэлүүд байдаг. Банкны Зээлийн эрсдлийн газар ("ЗЭГ") нь банкны зээлийн эрсдэлийг удирдах үүрэгтэй бол Эрсдэлийн удирдлагын бодлого, зохицуулалтын газар нь зах зээл, хөрвөх чадварын эрсдэлийг удирдах, эрсдэлийн удирдлагын үйл ажиллагааг ерөнхийд нь дэмжих үүрэгтэй. Энэхүү тодруулгад Банкны хөрөнгө зохицуулалт, эрсдлийн удирдлага ба хяналтын үйл ажиллагаа, бодлого, зорилтууд болон дээр дурьдсан эрсдэлд өртөх байдлын талаарх мэдээллийг толилуулав.

**Төлөөлөн удирдах зөвлөл**

Төлөөлөн удирдах зөвлөл ("ТУЗ") нь Банкны эрсдэлийн удирдлагын оновчтой тогтолцоог бий болгохыг хариуцах ба эрсдэлийн удирдлагын бодлого болон Банкны ерөнхий эрсдэл хүлээх чадвар болон хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийг батлах үүрэгтэй.

**Дотоод аудит**

Банкны эрсдэлийн удирдлагын үйл явцад Дотоод аудитын газар жилд нэг удаа аудит хийх ба аудитын үед Банкны журмуудын зохистой байдал хийгээд Банканд дагаж мөрдөж байгаа байдлыг шалгадаг. Дотоод аудит нь журмын зохистой байдлыг шалгахаас гадна Банкны журмын мөрдөлт, хэрэгжүүлэлтийг хянадаг.

**Гүйцэтгэх удирдлагын хороо**

Гүйцэтгэх удирдлагын хороо нь Банкны Гүйцэтгэх удирдлагуудаас бүрдэх бөгөөд Банкны стратегийн асуудал, бизнесийн бодлого төлөвлөлт болон банкны үйл ажиллагааны тогтвортой хөгжлийн талаар хэлэлцэж шийдвэр гаргаж, захирлуудын харилцан уялдааг ханган ажилладаг.

**Актив пассивын удирдлагын хороо ("АПУХ")**

АПУХ нь санхүүжилтийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг төвлөрсөн удирдлагаар хангах, хөрвөх чадвар, гадаад валют, эргэн төлөгдөх хугацааны зөрүү болон хүүний эрсдэлийг тодорхой түвшинд хангаж ажиллах үүрэгтэй. АПУХ-ны зорилго нь Банкны санхүүгийн тайлангийн актив пассивын бүтцийг Банкний тогтвортой хөгжлийг хангах байдлаар тогтоох, актив пассивын ерөнхий удирдлагаар ашигт ажиллагаа болон хөрвөх чадварыг хангах болон удирдахад оршино.

**Эрсдэлийн удирдлагын хороо ("ЭУХ")**

Эрсдэлийн Удирдлагын хороо нь үндсэн зорилгынхоо хүрээнд эрсдэлийн удирдлагын бодлого, эрсдэл даах чадвар, ICAAP, ILAAP болон бусад эрсдэлийн удирдлагын арга хэрэгслийг баталж, хэрэгжилтэнд нь хяналт тавьж, шаардлагатай тохиолдолд өөрчлөлт оруулах санал, зөвлөмж гаргах үүрэгтэй.

**Зээлийн хороод**

Зээлийн хорооны бүтцийг Банкны бүх төрлийн зээлийн эрсдэлийг удирдахад дөхөм байхаар зохион байгуулсан. Зээлийн хяналт болон шийдвэр гаргалтанд дараах түвшний Зээлийн хороод оролцдог:

1. Зээлийн хороо нь 1.5 тэрбум төгрөгөөс дээш дүнтэй зээлийн өргөдлийг хэлэлцэн батлахаас гадна Банкны зээлийн үйл ажиллагааны заавар журмын өөрчлөлтийг батална.
2. Зээлийн дэд хороо нь 800 сая төгрөгөөс 1.5 тэрбум хүртэлх дүнтэй зээлийн өргөдлийг баталдаг.
3. Зээлийн зөвлөл нь салбар зээлийн хорооны батлах хязгаараас дээш 500 сая төгрөг хүртэлх зээлийн өргөдлийг баталдаг.
4. Салбарын зээлийн зөвлөл нь хэрэглээний зээл, бизнесийн бичил зээл, хялбар зээл болон авто машины зээлээс бусад салбарын захирлын хязгаараас дээш салбарын зээлийн зөвлөлийн хязгаар хүртэлх зээлийн өргөдлийг баталдаг.
5. Зээлийн зөвлөл нь 50 сая төгрөгөөс дээш дүнтэй хэрэглээний зээл болон 100 сая төгрөгөөс дээш дүнтэй бизнесийн бичил зээл, хялбар зээл болон авто машины зээлийн өргөдлийг баталдаг.
6. Салбарын зээлийн зөвлөл нь салбарын эрхийн хэмжээнд үндэслэн 100-300 сая төгрөгийн зээлийн өргөдлийг баталдаг.

Банкны эрсдэлийн удирдлагын бодлогыг Банканд тулгарч буй эрсдэлийг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийх, эрсдэлийн зохих хязгаарлалт, хяналтыг тогтоох, эрсдэл ба хязгаарлалтад нийцэж буй байдалд хяналт тавих зорилгоор тогтоодог. Зах зээлийн нөхцөл байдал, санал болгож буй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний өөрчлөлтийг тусгахын тулд эрсдэлийн удирдлагын бодлого, системийг тогтмол хянаж үздэг. Банк нь сургалт, стандарт, журмаараа дамжуулж ажилтнуудаа өөрсдийн үүрэг, хариуцлагаа ухамсарлаж байх сахилга баттай, үр дүнтэй хяналтын орчинг бий болгохыг зорьж байна.

**33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)****(1) Оршил (үргэлжлэл)****Эрсдэлийг хэмжих болон тайлагнах систем**

Банк нь статистик загваруудын тусламжтайгаар түүхэн алдагдлаас ойролцоолон тооцсон ердийн тохиолдолд хүлээж болзошгүй алдагдал болон гэнэтийн тохиолдолд учирч болзошгүй онцгой алдагдлыг давхар хэмжиж чадах системийг ашиглан эрсдэлийг хэмждэг. Эдгээр статистик загваруудыг түүхэн өгөгдлөөр тооцсон магадлалыг эдийн засгийн өнөөгийн орчинд нийцүүлэх байдлаар хэрэглэдэг.

Эрсдэлийг хянах, хянах гол хэрэгслүүдийн нэг бол эрсдэлийн аппетитын хязгаар юм. Банк нь үйл ажиллагааныхаа эрсдэлийн аппетитийг Монгол Улсын хууль тогтоомж, Монголбанкнаас баталсан зохистой байдлын шалгуур үзүүлэлт, түүнд тавих хяналт шалгалтын журам, Базелийн хорооноос гаргасан эрсдэлийн удирдлагын олон улсын зөвлөмж, түүнчлэн банкны өөрийн эрсдэлийн удирдлагын бодлого гэх мэт олон төрлийн хүчин зүйлсэд үндэслэн тодорхойлдог. Эдгээр бүх хүчин зүйлүүд нь банкны эрсдэлийн аппетитийг бий болгоход чиглэгддэг.

Эрсдэлийн аппетитийг тогтсоноор Банкны стратегийн зорилтуудыг амжилттай хэрэгжүүлэхэд саад учруулж болох гол эрсдэлүүдийг харгалзан стратегийн болон дунд хугацааны зорилгодоо хүрэхийн тулд тухайн жилд хүлээж авах эрсдэлийн түвшинг тодорхойлдог.

Эрсдэлд дүн шинжилгээ хийх, хянах, эрт илрүүлэх зорилгоор банкны бүх нэгжээс гаргасан тайлангуудыг шалгаж боловсруулдаг. Судалгааны үр дүнг ТУЗ, ТУЗЭУХ, АПУХ, ЭУХ, Зээлийн хороод болон бизнесийн хэлтэс тус бүрийн даргад танилцуулна. АПУХ болон ЭУХ аль аль нь улирал бүр эрсдэлийн иж бүрэн тайланг хүлээн авдаг бөгөөд энэ нь Банкны эрсдэлийг үнэлэх, дүгнэлт гаргахад шаардлагатай бүх мэдээллээр хангах зорилготой юм.

**Эрсдэлийг бууруулах**

Хүүгийн түвшний эрсдэл, гадаад валютын ханшийн өөрчлөлт, зээлийн эрсдэл болон ирээдүйн үйл ажиллагаанаас үүдэж болох болзошгүй эрсдэлийн хэмжээг мэдрэмжийн шинжилгээгээр тооцон, хянаж ажилладаг. Банк зээлийн эрсдэлийг бууруулах зорилгоор барьцаа хөрөнгө болон хувь хүний батлан даалт авдаг.

**Эрсдэлийн хэт төвлөрөл**

Эдийн засгийн нэг салбарын Банкны харилцагчдад олгосон зээл, Банкны тодорхой бүтээгдэхүүн үйлчилгээг цөөн тооны зээлдэгчид үзүүлэх зээлийн өндөр төвлөрөл нь зээлийн эрсдэлийг нэмэгдүүлж байна. Иймд Банк өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа Монголбанкнаас тогтоосон зээлийн төвлөрлийн хязгаарыг баримталж, зээлийн багцын оновчтой бүтцийг тодорхойлж, хэт төвлөрсөн бүтцийг төрөлжүүлэх бодлого, стратегийг баримтлан ажиллаж байна.

Эрсдэлийн хэт төвлөрлөөс зайлсхийх үүднээс Банк өөрийн бодлого, журамдаа олон төрлийн багцтай байх тодорхой удирдамжийг тусгасан байдаг.

Зээлийн төвлөрлийн эрсдэл болон Банкны эрсдэл даах чадварыг зохицуулах уялдаа холбоотой байдлыг хангах үүднээс зохицуулагч байгууллага нь “Банкны үйл ажиллагааны зохистой байдлыг тогтоох, хяналт тавих журам”-ын дагуу хязгаар тогтоодог. Үүнд:

- Нэг зээлдэгч болон түүний холбогдох этгээдэд олгох нийт зээлийн дүн болон зээлтэй адилтгах бусад хөрөнгийн нийлбэр дүн нь Банкны өөрийн хөрөнгийн 20%-аас хэтрэхгүй.
- Банк холбогдох этгээдэд олгосон зээлийн хэмжээ болон зээлтэй адилтгах бусад хөрөнгийн дүн нь Банкны өөрийн хөрөнгийн 5%-аас, тэдгээрийн нийлбэр дүн нь өөрийн хөрөнгийн 20%-аас тус тус хэтрэхгүй.

**(2) Зээлийн эрсдэл**

Банкны харилцагч гэрээний дагуух үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд Банканд үүсч болох алдагдлын эрсдэлийг зээлийн эрсдэл гэнэ. Банк нь зээлийн өргөдлүүдийг анхааралтай хянах, эрсдэлийн түвшинд тохируулсан хүүний хувь хэмжээг тогтоох, харилцагч талуудыг газарзүйн байршил, аж үйлдвэрийн салбараар ангилан зээлийн эрсдэлд өртөх түвшинд хязгаар тогтоох зэргээр зээлийн эрсдэлд хяналт тавьдаг.

Банк нь харилцагч талуудын зээлжих чадварт орж болзошгүй өөрчлөлт (барьцаа хөрөнгөө тогтмол шинэчлэх гэх мэт)-ийг эртнээс олж таних зорилгоор зээлийн чанарын хяналтын процессийг нэвтрүүлсэн. Зээлийн чанарын хяналтын процесс нь Банканд болзошгүй алдагдлыг тодорхойлох, засах арга хэмжээг эрт авах боломжийг бий болгодог.

Банк зээлийн үйл ажиллагааг сайжруулахын тулд зээлийн журам зааврыг тогтмол шалгаж, сайжруулж шинэчилдэг.

**Зээлтэй холбоотой болзошгүй үүргийн эрсдэл**

Банк нь харилцагчийн өмнөөс төлбөр төлөх магадлал бүхий баталгаа, аккредитивийг гаргадаг. Төлбөр төлөгдөх тохиолдолд баталгаа, аккредитивийн нөхцөлд тулгуурлан харилцагчаас эх үүсвэрийг төвлөрүүлнэ. Банканд зээлтэй нэгэн адил эрсдэл учруулах тул эдгээрийг зээлийн үйл ажиллагааны бодлого, журмаар зохицуулна.



### 33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

#### (2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

##### Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ

##### *Чанаргүйдэл, үнэ цэнийн бууралт ба сайжруулалтын тодорхойлолт*

Зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн төлбөрөө 90 болон түүнээс дээш хоногоор хугацаа хэтрүүлсэн эсвэл Банк зээлдэгчийн барьцаа хөрөнгийг борлуулах замаар эргэн төлөлтийг гүйцээх магадлалтай бүх тохиолдолд тухайн санхүүгийн хэрэглүүрийг үл төлөгдөх магадлалтай гэж үзэн хүлээгдэж буй алдагдлыг тооцдог.

##### *Чанаргүйдэл, үнэ цэнийн бууралт ба сайжруулалтын тодорхойлолт (үргэлжлэл)*

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэглүүрийг чанарын үнэлгээгээр үнэлж зээлийг “үнэ цэнийн бууралттай” гэж үзэх болон эргэн төлөгдөхгүй байх магадлалуудыг Банк авч үздэг. Энэ тохиолдолд Банк харилцагчийн санхүүгийн хэрэглүүрийг үл төлөгдөх магадлалтай эсэхийг нарийвчлан шинжилж хүлээгдэж буй алдагдлыг 2-р шатлал эсвэл 3-р шатлалын алинд нь тооцоологдохыг тодорхойлох замаар үнэлгээг хийнэ. Чанарын үнэлгээг хийхдээ дараах хүчин зүйлийг харгалзан үздэг. Үүнд:

- Зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлээс болж тус зээл нөхцөл өөрчлөлтөд орсон;
- Зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн төлбөрөө 90 болон түүнээс дээш хоногоор хугацаа хэтрүүлсэн
- Зээлдэгч нь эрсдэлд орох нөхцөл байдал үүссэн эсвэл ойрын хугацаанд эрсдэх магадлалтайг тодорхойлсон Банкны дотоод үнэлгээ
- Зээлдэгч нас барах аль эсхүл хөдөлмөрийн чадвараа алдах
- Зээлдэгчийн үйл ажиллагаа гэнэтийн хүчин зүйлээс эрсдэлд учирсан
- Зээлийн хугацаанд барьцаа хөрөнгийн үнэ цэн материаллаг хэмжээгээр буурах;
- Зээлдэгч (эсвэл зээлдэгчийн бүлэгт хамаарах аливаа хуулийн этгээд) нь дампуурлын талаархи өргөдөл мэдэгдэл гаргах.

Үл төлөгдөх магадлалд орох эсэх шалгууруудын хүчин зүйл нь дараалсан 6 сар үргэлжлэн илрээгүй бол санхүүгийн хэрэглүүрийг "үнэ цэн сайжирсан" гэж үзэн 3-р шатлалаас шилжүүлэх эсэхийг Банк өөрийн бодлогоор зохицуулна. Активын үнэ цэн сайжирч 1-р шатлал болон 2-р шатлалд ангилах эсэх шийдвэр нь тухайн зээлийн болон зээл олгох үеийн дотоод үнэлгээтэй харьцуулахад эрсдэл хэрхэн өссөн байгаагаас хамаарна.

##### *Банкны дотооддоо хэрэглэдэг үнэлгээний систем болон ЧМ-ын тооцоолол*

Банкны зээлийн эрсдэлийн газар нь дотоод үнэлгээний загварыг гаргадаг. Энэхүү загварууд нь чанарын болон тоон мэдээллийг агуулдаг бөгөөд зээлдэгчийн онцлог мэдээллээс гадна зээлдэгчийн зан төлөвт нөлөөлж болох гадны нэмэлт мэдээллийг ашигладаг. Практик боломжтой үед Банк нь олон улсын, тухайлбал Мүүдиз, Стандарт энд Пурс, Фитч үнэлгээний байгууллагуудын мэдээллийг ашигладаг. Аль шатлалд хөрөнгийг ангилахад дээрх эх сурвалжуудыг ашигладаг.

Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа төлбөрийн чанаргүйдлийн магадлалыг тооцоходоо түүхэн мэдээллүүд дээр үндэслэн тооцох бөгөөд холбогдох макро эдийн засгийн хүчин зүйлсийг ашиглан урьдчилан таамаглалын тохируулгыг хийнэ. ЧМ нь нөхцөлт ЧМ гэж тодорхойлогддог бөгөөд энэ нь өмнөх хугацаанд тухайн дансны хувьд хийгдсэн бүрэн ба хэсэгчилсэн төлөлтийг харгалзан үзэж ЧМ муруйг бий болгодог. Мөн түүнчлэн, Банк ЧМ муруйг янз бүрийн хугацааны хувьд тооцоолохын тулд банк “кохорт” дүн шинжилгээг ашигладаг.

Зээл болон урьдчилгаанаас бусад санхүүгийн хөрөнгийн хувьд ашигладаг ЧМ загвар нь үнэлгээний матриц дээр суурилсан бөгөөд энэ нь холбоотой талуудын олон улсын зээлийн үнэлгээний мэдээллээс гардаг. Энэхүү зээлийн үнэлгээний мэдээллүүд нь ирээдүйн мэдээллүүдийг агуулсан байдаг.

##### *Хөрөнгө зохицуулалт, арилжаа ба банк хоорондын харилцаа*

Банкны хөрөнгө зохицуулалт, арилжаа ба банк хоорондын харилцаа болон хамтрагч талуудад санхүүгийн байгууллагууд, банк, брокер-дилерүүд, хөрөнгийн биржүүд болон клеринг төвүүд багтана. Эдгээр харилцагч байгууллагын хувьд, Банкны Хөрөнгө зохицуулалтын газраас олон улсын үнэлгээний агентуудын (тухайлбал, Мүүдиз) нийтэд нээлттэй гадаад мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж дотооддоо үнэлгээ өгдөг.

**33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**

**(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)**

*Бизнесийн болон ЖДБ зээл*

Бизнесийн болон ЖДБ зээлийн эрсдэлийг үнэлэхдээ зээлдэгчдийг зээлийн эрсдлийг газрын шинжээчдийн хяналт дор зээлийн мэргэжилтнүүд үнэлдэг. Зээлийн эрсдлийн үнэлгээ нь харилцагчийн түүхэн, одоо, ирээдүйн нөхцөл байдлын мэдээллийг харгалзан үздэг. Үүнд:

- Харилцагчийн санхүүгийн төсөөлөл болон түүхэн мэдээлэл. Энэхүү санхүүгийн мэдээлэл нь харилцагчийн санхүүгийн гүйцэтгэлийн хэрэгжилт, хүлээгдэж буй үр дүн, төлбөрийн чадварын харьцаа, хөрвөх чадварын харьцаа болон бусад холбогдох санхүүгийн чадамжийг үнэлэх харьцаануудыг агуулна. Эдгээр үзүүлэлтүүдийн зарим нь үйлчлүүлэгчидтэй хийсэн гэрээнүүд дээр тулгуурласан байдаг тул илүү анхаарч авч үздэг.
- Харилцагчдын талаарх бусад эх сурвалжаас гаралтай нийтэд нээлттэй мэдээлэл.
- Макро-эдийн засгийн болон геополитикийн аливаа мэдээлэл
- Банкны гүйцэтгэлд хамаарах харилцагчийн менежментийн чанар, ур чадварын талаарх бодитой мэдээлэл

Үнэлгээний арга барилын нарийн төвөгтэй байдал нь зээлийн хэмжээ болон харилцагчийн цар хүрээнээс шалтгаалан өөр өөр байдаг. Зарим бизнесийн зээл нь жижиг бизнест зориулсан Банкны дотоод загвараар үнэлэгддэг.

*Хэрэглээний зээл*

Хэрэглээний зээлд иргэдийн бүх төрлийн хэрэглээний зээл, кредит карт болон орон сууцны зээлүүд багтдаг. Эдгээр зээлийн бүтээгдэхүүнүүд болон зарим жижиг бизнесийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээг зээлдэгчийн хугацаа хэтрэх магадлалыг тодорхойлох аргачлал бүхий программын загвараар үнэлдэг. Үүнд: хүн ам зүй, зээл хүсэгчийн зээлийн түүх, барьцаа хөрөнгө, одоогийн орлогын түвшин, дансны орлогын өөрчлөлт, өр төлбөрийн үлдэгдэл болон хүссэн зээлийн нөхцөл зэргийг харгалзан үздэг.

*Банкны дотоод үнэлгээ*

<u>Дотоод үнэлгээ</u>	<u>Дотоод үнэлгээний тайлбар</u>	<u>Олон улсын үнэлгээ</u>
Хэвийн	Маш сайн	A- to AA+ зэрэгтэй
Анхаарал хандуулах	Ахисан дунд үнэлгээ	BBB- to BBB+
Хэвийн бус	Дунд үнэлгээ	B- to BB+
Эргэлзээтэй	Доод үнэлгээ	Саа-С
Муу	Үнэ цэн буурсан	–
Үнэлэгдээгүй	Үнэлэгдээгүй	–
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэн буурсан	Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэн буурсан	–

**Чанаргүйдэлд өртөх дүн (“ЧӨД”)**

ЧӨД нь тайлант өдрөөс хойш эрсдэлд хүлээгдэж буй өөрчлөлтүүд, тухайлбал гэрээгээр эсвэл өөр хэлбэрээр төлөвлөгдсөнөөс үл хамааран үндсэн зээлийн болон хүүний эргэн төлөлт, хүлээгдэж буй хөрөнгийн зарцуулалт, хуримтлагдсан хүү зэрэг хүлээгдэж буй өөрчлөлтийг харгалзан тооцсон ирээдүйд санхүүгийн хэрэглүүр чанаргүйдэх үед өртөх хэмжээг хэлнэ. Санхүүгийн хөрөнгийн ЧӨД нь түүний үнэ цэнийн бууралтын тооцоонд хамаарах нийт дансны үнийг илэрхийлдэг бөгөөд энэ нь чанаргүйдэлд ойртох үед үйлчлүүлэгчийн өртөх дүнгээ нэмэгдүүлэх, мөн эрт урьдчилан төлөх боломжийн аль алиныг нь харгалзан үздэг. Зээлийн карт болон бусад зээлийн шугамын чанаргүйдэлд өртөх дүнг тодруулга 2.5-аас харна уу.

1-р шатлалд буй зээлийн ЧӨД-г тооцоолохдоо Банк нь 12 сар дотор үүсэж болох чанаргүйдэх үйл явдлыг 12 сарын ЗҮЦХА-г тооцоход авч үзнэ. 2-р шатлал болон 3-р шатлалуудад ЧӨД-г тодорхойлохдоо нийт хугацааны түүхэн чанаргүйдэх үйл явдлыг авч үзнэ.

12 сарын болон зээлийн хугацааны ЧӨД нь бүтээгдэхүүний төрлөөс хамааран хүлээгдэж буй төлбөрийг үндэслэн тодорхойлогддог:

- Хорогдуулсан болон нэг удаагийн эргэн төлөлттэй зээлийн, зээлдэгчийн 12 сарын хугацаанд эсвэл зээлийн хугацаанд нь төлөх гэрээний төлбөрт үндэслэнэ. Мөн түүнчлэн зээлдэгчийн хүлээгдэж буй илүү төлөлтийг тохируулж өгнө. Энэхүү тооцооллод эрт төлөлт/дахин санхүүжүүлэлтийн таамаглалыг мөн тусгаж өгнө.
- Зээлийн шугамын бүтээгдэхүүний хувьд ЧӨД-г тодорхойлохдоо лимитээс ашигласан дүн дээр чанаргүйдэх үед лимитээс үлдсэн дүн зээлд хөрвөх хүлээгдэж буй дүнг таамаглах "зээлд хөрвөх хүчин зүйл"-ийг нэмэх замаар урьдчилан таамаглаж байна. Эдгээр таамаглал нь бүтээгдэхүүний төрөл болон одоогийн хязгаарын ашиглалтаас хамаарч өөр өөр байдаг.

**33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)****(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)*****Алдагдалд хүргэх чанаргүйдэл***

АХЧ нь Банкны хүлээгдэж буй үл төлөгдөх зээлийн хэмжээг илэрхийлнэ. АХЧ нь харилцан тохиролцсон хэлбэр, нэхэмжлэлийн төрөл болон зэрэглэл, барьцаа хөрөнгө эсвэл бусад зээлийн дэмжлэг зэргээс шалтгаалан харилцан адилгүй байдаг. АХЧ нь зээл/авлага дефолт болох үед хүлээх алдагдлын нэгж хувиар илэрхийлэгдэнэ. АХЧ-ийг 12 сар эсвэл зээлийн хугацааны туршид тооцдог бөгөөд 12 сарын АХЧ нь дараагийн 12 сард дефолт болох тохиолдолд гарах алдагдлын хувийг тооцдог бөгөөд зээлийн хугацааны туршид АХЧ нь үлдэгдэл зээлийн хугацаанд гарах алдагдлын хувийг тооцдог.

АХЧ нь барьцааны үнэ болон төлөлтөөс хамааран цаг хугацаа өнгөрөх тусам өөрчлөгдөж байдаг. АХЧ -ийн коэффициентийн гол элементүүд нь:

- Цагийн хэмжээс (ЧӨД параметрийг баталгаатай, баталгагүй хэсэгт хуваах) ба
- Барьцаа хөрөнгийн үнэ цэн өөрчлөгдөхөд (үл хөдлөх хөрөнгө гэх мэт барьцааны тохиолдолд үнэ нь өөрчлөгдөхгүй хэвээр байх болно)

Санхүүгийн хэрэглүүрд барьцаа хөрөнгө байхгүй, үл төлөлтийн түүхэн өгөгдөл хангалттай байгаа тохиолдолд Банк шинжээчдийн дүгнэлтийг гаргадаг. Тайлангийн өдрөөрх нөхцөл байдал, өгөгдлийн бүрэн гүйцэд байдлаас хамааран Банк АХЧ-ийн коэффициентийн үе шатыг тодорхойлохын тулд түүхэн мэдээллийн хандлага эсвэл гадаад эх сурвалжаас авсан түүхэн өгөгдлийг ашигладаг.

***Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт***

Банк нь ЗҮЦХА-д хамаарах бүх хөрөнгийг тасралтгүй хянадаг. Тухайн нэг санхүүгийн хэрэглүүр эсвэл багц хэрэглүүр нь 12 сарын ЗҮЦХА эсвэл нийт хугацааны ЗҮЦХА-т хамаарах эсэхийг тодорхойлохын тулд Банк нь уг хөрөнгүүдийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц өсөлт гарсан эсэхийг үнэлдэг.

Анх хүлээн зөвшөөрөгдсөнөөс хойш санхүүгийн хэрэглүүрийг чанаргүйдэх эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг тодорхойлохдоо Банк нь зардал, хүчин чармайлт гаргахгүйгээр олж авсан үндэслэлтэй болон хамааралтай мэдээллийг авч үздэг. Үүнд Банкны түүхэн туршлага, шинжээчдийн зээлийн үнэлгээнд үндэслэсэн, хэтийн төлөвийг харуулсан тоон болон чанарын мэдээлэл, дүн шинжилгээ орно.

Банк нь гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өссөн тохиолдолд чанарын шинжилгээ хийдэг. Зарим тохиолдолд зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлтийн шалтгааныг чанаргүйдэл бус “Чанаргүйдлийн тодорхойлолт”-д дурьдагдсан үйл явдлуудтай холбож тайлбарладаг. Зээлийн ангиллын өөрчлөлтийг үл харгалзан 30 хоногоос дээш хугацаа хэтрэлтэй зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өссөн байна гэж үздэг.

Ижил төстэй бүлэг хөрөнгүүдийн ЗҮЦХА-г тооцохдоо, анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт гарсан эсэхийг шинжлэхдээ ижил арга, аргачлалуудыг ашигладаг.

***Бүлгийн үнэлгээгээр санхүүгийн хөрөнгүүдийг ангилах нь***

Доорх хүчин зүйлээс хамаарч “ЗҮЦХА зарчмуудын тойм” 2.5-т тайлбарласнаар Банк нь ЗҮЦХА -ын нөөцийг бүлгийн болон тусгай үнэлгээгээр тооцдог.

Банк нь ЗҮЦХА -ийг тусгай үнэлгээгээр тооцоолох хөрөнгийн ангилалд дараах зээлүүд орсон:

- Шатлал 3-т ангилагдсан, зээлийн өрийн үлдэгдэл 5.0 тэрбум төгрөгөөс их зээлдэгчдийн хувьд тусгайлсан үнэлгээг хийх
- Холбоотой зээлдэгчдийн доторх аль нэг зээлдэгч нь шатлал 3-т ангилагдсан бөгөөд тухайн холбоотой зээлдэгч нарын нийт зээлүүдийн өрийн үлдэгдэл (бүх үе шатууд дах зээлүүд орно) нь 5.0 тэрбум төгрөгөөс дээш дүнтэй байх
- Шатлал харгалзахгүйгээр томоохон бөгөөд онцгой шинж чанартай байгууллагын зээлийн багцын зээл

Банк нь ЗҮЦХА -ийг бүлгийн үнэлгээгээр тооцоолох үед тусгай үнэлгээнд ороогүй бүх зээлийг оруулна. Банк нь эдгээр зээлүүдийг зээлдэгчийн сегмент дээр үндэслэн доорх жижиг багцуудад ангилдаг.

- Байгууллагын зээл
- Жижиг, дунд байгууллага (“ЖДБ”)-ын зээл
- Иргэдийн зээл

**33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**

**(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)**

**ЗҮЦХА -ын загварын өгөгдөлд дүн шинжилгээ хийх нь – Ирээдүйн мэдээлэл**

Банк нь ЧМ болон ЗҮЦХА-г тооцоолохдоо ирээдүйг илтгэх мэдээллийг ашиглан ирээдүйн макро эдийн засгийн өөрчлөлт ЗҮЦХА-д хэрхэн нөлөөлж болохыг харгалзаж үздэг. Энгийн шугаман хамаарлын аргыг ашиглан ажиглагдахуйц чанаргүйдлийн/дефолтын хувь болон макро эдийн засгийн хүчин зүйл хоорондын харилцан хамаарлыг тооцдог. Ашигласан мэдээллийн багцад зээлийн бүтээгдэхүүн бүрд хамаарах ЧМ болон голлох макро хүчин зүйлүүдийн улирал бүрийн мэдээллүүд ордог. Макро эдийн засгийн хүчин зүйлийн мэдээллийг Үндэсний статистикийн хороо болон Монголбанкны мэдээллийн сангаас татдаг бол ЧМ хувь нь банкны дотоод мэдээллийн сангаас гаргасан түүхэн мэдээллийг ашигладаг. Банк нь 2024 онд Иргэдийн зээлийн хувьд бодлогын хүү болон зээлийн өсөлт, Байгууллагын болон ЖДБ зээлийн хувьд бодлогын хүү болон ДНБ-ийн өсөлтийг нэг жил нэг улирлын хоцрогдолтойгоор ашигласан ба эдгээр нь чанаргүйдэх магадлалтай хамгийн өндөр харилцан хамааралтай байсан (2023 онд: Иргэдийн зээлийн хувьд бодлогын хүү болон инфляцийн түвшинг, Байгууллагын болон ЖДБ зээлийн хувьд инфляцийн түвшин, ДНБ-ийн өсөлтийг нэг жил нэг улирлын хоцрогдолтойгоор).

Арга зүйн хувьд, эхлээд оновчтой макро эдийн засгийн хүчин зүйлүүдийг урьдчилан сонгохдоо шугаман хамаарлын шинжилгээ хийсэн. Дараа нь коэффициентуудыг энгийн регрессийн шинжилгээ ашиглан тооцоолсон. Тооцооллын үр дүнд гарсан коэффициентууд болон таамаглалуудаас ЧМ-д хамаарах ирээдүйн талаарх мэдээлэл хүчин зүйлүүдийг тохируулан авч үзсэн тул урьдчилсан чанаргүйдлийн хувь болон түүхэн дундаж чанаргүйдлийн хувийн харьцааг ЧМ болгон авч үзсэн. Эдгээр тохируулга нөлөөлөгч хүчин зүйлс болон тохируулсан ЧМ хувиуд нь ирээдүйн эдийн засгийн өсөлтийн талаар хамгийн бодитой төсөөлөл өгч чадна гэж үзсэн тул ЗҮЦХА загварын суурь төсөөлөл болно. Сайн болон муу төсөөллүүдийг тухайн загвараар таамагласан чанаргүйдлийн хувь дахь түүхэн тохируулагч хүчин зүйлүүдийг үндэслэн тооцсон ба тохируулагч хүчин зүйлийн тархалтыг тодорхой тоонуудаар хэмжсэн. Төсөөлөл бүрийн ЗҮЦХА-г тухайн төсөөлөлд хамаарах ЧМ хувьд үндэслэн тооцсон бол бодит ЗҮЦХА-г дээрх гурван төсөөллийн дараах пропорцоор жигнэсэн дунджаар авсан байна. Үүнд: эерэг болон сөрөг төсөөллийн 15%, суурь төсөөллийн 70%.

Тооцооллын 3 төсөөлөлд хамаарах тохируулгын коэффициентыг доорх хүснэгтээс харна уу:

	Байгууллагын зээл	ЖДБ-ын зээл	Иргэдийн зээл
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
Сөрөг төсөөлөл	2.0961	2.0961	1.8730
Суурь төсөөлөл	0.5192	0.5192	0.4225
Эерэг төсөөлөл	0.1163	0.1163	0.2349
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
Сөрөг төсөөлөл	2.2921	2.2921	1.7680
Суурь төсөөлөл	0.7850	0.7850	0.5053
Эерэг төсөөлөл	0.4222	0.4222	0.2669

**Бүтцийн өөрчлөлт орсон зээлийн тойм**

Эрсдэлийн удирдлагын үүднээс зээлд бүтцийн өөрчлөлт орсон бол Банкны Тусгай аквивын хэлтэс нь зээлийг эргэн төлөгдөх хүртэл хяналт тавьдаг.

Доорхи хүснэгтэд бүтэц өөрчлөгдсөн санхүүгийн хөрөнгийн нийт дансны дүн болон холбогдох ЗҮЦХА-г 2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-ээр тус бүр харуулав:

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<i>Бүтэц өөрчлөгдсөн зээлүүд:</i>		
Дансны нийт үнэ	120,153,646	52,614,502
Холбогдох ЗҮЦХА	(28,772,011)	(33,749,533)

**Эрсдэлийн төвлөрлийн шинжилгээ**

Банк дотооддоо хэрэглэдэг зээлийн үнэлгээний систем, шатлалыг ашиглан гаргасан зээлийн чанар болон зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнтэй холбоотой тодруулгуудыг 12, 13, 14 ба 17-р тодруулгаас харна уу.

Дараах хүснэгтэд Банкны харилцагчдад олгосон зээл, урьдчилгааг (Тодруулга 17) аж үйлдвэрийн салбараар нь ангилан, зээлийн барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн эсвэл зээлийн чанарыг сайжруулах бусад зүйлүүдийг авч үзэхээс өмнөх нийт дүнгээр нь үзүүлэв:

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

#### (2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

#### Эрсдэлийн төвлөрлийн шинжилгээ (үргэлжлэл)

	Нийт багцын хэмжээ			
	2024 мян.төг	%	2023 мян.төг	%
Худалдаа, үйлчилгээ	1,049,433,342	17%	939,847,708	18%
Орон сууц	980,662,839	15%	609,560,516	11%
Төлбөрийн карт	897,243,240	14%	528,421,873	10%
Уул уурхай, олборлолт	727,755,885	11%	594,847,744	11%
Үйлдвэрлэл	632,796,023	10%	586,842,868	11%
Барилга байгууламж	410,270,276	6%	376,491,765	7%
Санхүүгийн үйлчилгээ	370,447,384	6%	377,195,935	7%
Тээвэр, харилцаа холбоо	251,173,809	4%	259,503,316	5%
Зочид буудал, ресторан, аялал жуулчлал	157,707,649	2%	135,283,643	3%
Хадгаламж барьцаалсан	155,630,363	2%	118,298,002	2%
Түлшний импорт, худалдаа	98,754,286	2%	215,092,310	4%
Боловсрол	95,751,625	1%	72,855,274	1%
Эрүүл мэнд	64,329,812	1%	37,971,252	1%
Хөдөө аж ахуй	45,799,175	1%	71,627,403	1%
Цахилгаан, эрчим хүч ба дулаан	9,092,642	0%	11,654,177	0%
Бусад	540,936,078	8%	409,950,828	8%
	<b>6,487,784,428</b>	<b>100%</b>	<b>5,345,444,614</b>	<b>100%</b>

\*Бусад салбарын компаниудын хувьцааг л эзэмшдэг холдинг компанийг банкны салбарын кодчилолын дагуу санхүүгийн үйлчилгээ гэж ангилсан.

#### Зээлийн барьцаа хөрөнгө ба бусад сайжруулалтууд

Барьцаа хөрөнгийн төрөл болон үнэлгээний дүн нь зээлдэгчийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээ болон олгох зээлийн төрлөөс хамаарна. Барьцаанд авсан хөрөнгийн гол төрлүүдийг доор үзүүлэв. Үүнд:

- Байгууллагуудад олгосон зээл: Үл хөдлөх хөрөнгө, бараа материал, үйлдвэр ба тоног төхөөрөмж, машин механизм;
- Иргэдийн зээл: Тээврийн хэрэгсэл; орлого; үл хөдлөх хөрөнгө; орон сууцны үл хөдлөх хөрөнгө
- Жижиг, дунд үйлдвэрлэлд олгосон зээл: Үл хөдлөх хөрөнгө

Банк барьцаа хөрөнгийн зах зээлийн үнэ цэнийг тогтмол хянадаг ба гэрээний дагуу шаардлагатай үед нэмэлт барьцаа хөрөнгө гаргуулахыг шаардаж болно. Банк журмын дагуу өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийг зохион байгуулалттайгаар борлуулдаг. Хөрөнгө борлуулсанаас олсон орлогыг зээлийн үлдэгдэл төлбөрийг багасгах болон төлж дуусгахад зориулна. Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийг Банк нь өөрийн бизнесийн хэрэгцээнд ашигладаггүй.

Банк дотооддоо хэрэглэдэг зээлийн үнэлгээний систем ба жилийн эцсийн шатлалын ангиллыг ашиглан гаргасан зээлийн чанар болон зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнтэй холбоотой тодруулгуудыг 12, 13, 14 ба 17-р тодруулгаас харна уу. Санхүүгийн хэрэглүүрүүд нь бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгддэг санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд тодруулга 14-д, ирээдүйн үнэлгээний өөрчлөлтөөс үүдэн гарах зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнг бус харин одоогийн байгаа зээлийн эрсдэлийг харуулсан.

Банкны харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны барьцааг доор харуулав:

	Барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн		
	Нийт дансны дүн мян.төг	мян.төг	%
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
Байгууллагын зээл	3,334,506,297	8,933,241,960	268%
ЖДБ-ын зээл	824,846,144	1,884,480,206	228%
Иргэдийн зээл	1,905,095,989	2,459,326,960	129%
	<b>6,064,448,430</b>	<b>13,277,049,126</b>	

**33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**

**(2) Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)**

**Зээлийн барьцаа хөрөнгө ба бусад сайжруулалтууд (үргэлжлэл)**

	Нийт дансны дүн мян.төг	Барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн мян.төг	%
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
Байгууллагын зээл	3,346,336,133	8,664,934,415	259%
ЖДБ-ын зээл	599,615,465	1,648,591,251	275%
Иргэдийн зээл	1,150,861,431	1,817,582,235	158%
	<b>5,096,813,029</b>	<b>12,131,107,901</b>	

**Зээлийн төвлөрлийн харьцаа**

Банкны тухай хуульд заасны дагуу Банкнаас аливаа этгээд, түүнтэй холбогдох этгээд, харилцан хамаарал бүхий этгээдэд олгосон зээл, зээлтэй адилтган тооцох актив хөрөнгө, баталгаа, батлан даалт, бусад хэлцлийн нийлбэр дүн нь тухайн банкны өөрийн хөрөнгийн 20 хувиас хэтэрч болохгүй. Хувьцаа эзэмшигч, ТУЗ-ийн дарга болон гишүүн, гүйцэтгэх удирдлага, банкны ажилтан эсвэл түүнтэй холбоотой аливаа этгээдэд олгох зээл, түүнтэй адилтгах хөрөнгө, баталгааны дээд хэмжээ нь банкны өөрийн хөрөнгийн 5 хувиас нийт дүн нь Банкны өөрийн хөрөнгийн 20 хувиас хэтрэхгүй байх ёстой. 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар ямар нэгэн зөрчил байхгүй.

**(3) Төлбөрийн чадварын эрсдэл**

Санхүүгийн хэвийн болон хүндрэлтэй нөхцөлд төлбөр тооцооны үүргээ гүйцэтгэх боломжгүй байх эрсдэлийг төлбөрийн чадварын эрсдэл гэнэ. Уг эрсдэлийг хязгаарлахын тулд удирдлага нь үндсэн харилцах, хадгаламжийн эх үүсвэрээс гадна олон төрлийн эх үүсвэрийг төвлөрүүлэх ба өдөр тутам ирээдүйн мөнгөн урсгал болон төлбөрийн чадвараа хянадаг. Үүний тулд нэмэлт эх үүсвэр шаардагдсан үед ашиглагдах өндөр үнэлгээтэй барьцаа хөрөнгийн бэлэн байдал болон хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал зэргийн үнэлгээ хийхийг шаарддаг.

Харилцагч харилцахаас татан авалт хийх, хадгаламжийн хугацаа дуусаж бэлэн мөнгө авах болон Банк зээлдэгчид зээлийн олголт хийх тохиолдолд Банк нь хангалттай хэмжээний бэлэн мөнгөтэй байх шаардлагатай болдог. АПУХ нь бэлэн мөнгөний эдгээр гадагш мөнгөн урсгалыг нөхөх хамгийн бага мөнгөн урсгалын түвшин болон гэнэтийн эрэлтийн үед гарах зардлыг нөхөхөд бэлэн байх ёстой банк хоорондын болон бусад зээлийн хэрэгслийн доод түвшинд хязгаарлалт тогтоодог.

**Төлбөрийн чадварын эрсдэлд өртөх байдал**

Банкнаас төлбөрийн чадварын эрсдэлийг удирдахад ашигладаг гол хэмжүүр бол төлбөрийн чадвартай хөрөнгийг нийт өр төлбөртэй харьцуулах харьцаа бөгөөд энэ нь Монгол Улсын Банкны тухай хуульд заасан төлбөрийн чадварын харьцаатай нийцэж байгаа юм.

Энэ зорилгоор Банк төлбөрийн чадварын харьцааг дараах байдлаар тооцоолдог. Банкны төлбөрийн чадвартай хөрөнгийг тооцохдоо бэлэн мөнгө, бусад банк болон санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан харилцах, хадгаламж, Монголбанкны хөрөнгө оруулалтын үнэт цаасыг оруулна. Харин түргэн гүйцэтгэгдэх өр төлбөрийг тооцохдоо харилцагчаас төвлөрүүлсэн харилцах, хадгаламж, бусад банк болон санхүүгийн байгууллагуудаас байршуулсан харилцах, хадгаламж, гадаадын санхүүгийн байгууллагуудын зээл, татвар, гаргасан бонд зэрэг орно.

Тайлангийн өдрөөрх төлбөрийн чадварын харьцаа:

	2024	2023
12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	49.5%	49.7%

**Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ**

Дараах хүснэгтэд 2024 болон 2023 онуудын 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн өр төлбөр болон хөрөнгийн дуусгавар хугацааг тэдгээрийн гэрээний дагуу эргэн төлөх үүрэг дээр үндэслэн харууллаа. Мөн Банк дийлэнх харилцагчид нь гэрээт хугацаанаасаа өмнө зарлагын гүйлгээ хийхгүй байх гэсэн хүлээлт дээр үндэслэсэн бөгөөд харилцах, хадгаламжийн тодорхой хувийг хадгалах хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг тусгаагүй болно.

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**

**(3) Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)**

**Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ (үргэлжлэл)**

<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>Хугацаагүй мян.төг</b>	<b>3 сараас ихгүй мян.төг</b>	<b>3 сараас 6 сар мян.төг</b>	<b>6 сараас 1 жил мян.төг</b>	<b>1-ээс 5 жил мян.төг</b>	<b>5-аас дээш жил мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>							
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	2,821,222,133	274,128,477	–	–	–	–	3,095,350,610
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	710,287,382	686,822,009	–	–	–	–	1,397,109,391
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	–	1,884,433,045	17,626,200	35,853,708	850,068,759	1,015,375,875	3,803,357,587
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	20,965,874	15,537,676	30,895,142	79,479,349	–	146,878,041
- Гарсан гүйлгээ	–	(26,216,472)	(25,373,805)	(52,261,698)	(144,920,802)	–	(248,772,777)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	433,915,693	866,768,140	754,524,616	1,542,779,329	3,401,461,935	2,227,369,984	9,226,819,697
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	75,831,379	10,267,357	22,552,813	41,506,954	330,306,514	55,376,343	535,841,360
	<u>4,041,256,587</u>	<u>3,717,168,430</u>	<u>784,867,500</u>	<u>1,598,773,435</u>	<u>4,516,395,755</u>	<u>3,298,122,202</u>	<u>17,956,583,909</u>
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>							
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	23,232,611	345,283,487	3,589,115	–	7,318,679	–	379,423,892
Репо хэлцэл	–	18,102,153	8,065,875	–	–	–	26,168,028
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	4,773,809,898	1,550,996,135	938,996,354	2,154,474,148	1,401,185,353	28,854,324	10,848,316,212
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	22,124,396	21,371,730	44,090,204	107,629,960	–	195,216,290
- Гарсан гүйлгээ	–	(25,786,142)	(16,956,695)	(34,366,635)	(97,861,569)	–	(174,971,041)
Зээлээр авсан санхүүжилт	–	876,900,717	48,564,401	457,242,608	367,993,982	78,699,158	1,829,400,866
Банкны гаргасан бонд	–	–	29,927,188	29,927,188	838,344,318	–	898,198,694
Түрээсийн өглөг	–	–	–	5,417,926	–	–	5,417,926
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	–	74,606,415	–	72,703,534	–	8,057,538	155,367,487
Эх үүсвэргүй баталгаа ба аккредитив	646,648,741	–	–	–	–	–	646,648,741
Ашиглаагүй зээлийн шугам	635,742,427	–	–	–	–	–	635,742,427
	<u>6,079,433,677</u>	<u>2,862,227,161</u>	<u>1,033,557,968</u>	<u>2,729,488,973</u>	<u>2,624,610,723</u>	<u>115,611,020</u>	<u>15,444,929,522</u>
	<u>(2,038,177,090)</u>	<u>854,941,269</u>	<u>(248,690,468)</u>	<u>(1,130,715,538)</u>	<u>1,891,785,032</u>	<u>3,182,511,182</u>	<u>2,511,654,387</u>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**

**(3) Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)**

**Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ (үргэлжлэл)**

<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>Хугацаагүй мян.төг</b>	<b>3 сараас ихгүй мян.төг</b>	<b>3 сараас 6 сар мян.төг</b>	<b>6 сараас 1 жил мян.төг</b>	<b>1-ээс 5 жил мян.төг</b>	<b>5-аас дээш жил мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>							
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	1,117,858,549	1,193,856,976	–	–	–	–	2,311,715,525
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	869,544,915	783,230,812	–	–	–	–	1,652,775,727
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	–	1,224,738,338	247,269,570	107,443,178	186,940,736	956,661,854	2,723,053,676
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	39,750,576	3,646,159	4,473,604	11,755,341	–	59,625,680
- Гарсан гүйлгээ	–	(40,440,564)	(6,363,445)	(7,121,919)	(22,983,257)	–	(76,909,185)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	554,076,511	802,131,637	615,471,775	1,415,886,826	2,876,815,855	1,877,285,064	8,141,667,668
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	30,996,818	27,724,891	13,496,593	49,488,420	268,656,334	–	390,363,056
	<u>2,572,476,793</u>	<u>4,030,992,666</u>	<u>873,520,652</u>	<u>1,570,170,109</u>	<u>3,321,185,009</u>	<u>2,833,946,918</u>	<u>15,202,292,147</u>
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>							
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	23,863,949	294,709,383	–	–	–	–	318,573,332
Репо хэлцэл	–	–	–	35,363,068	19,680,137	–	55,043,205
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	4,962,670,005	1,308,989,787	836,125,118	1,628,943,151	573,473,246	18,825,467	9,329,026,774
Нийт хэрэгжсэн своп хэлцэл:							
- Орж ирсэн гүйлгээ	–	41,396,162	3,087,757	2,583,633	8,858,627	–	55,926,179
- Гарсан гүйлгээ	–	(46,489,388)	(4,861,811)	(4,400,466)	(16,465,645)	–	(72,217,310)
Зээлээр авсан санхүүжилт	–	159,310,715	83,352,194	536,071,195	131,063,322	25,411,246	935,208,672
Түрээсийн өглөг	–	2,089,904	1,979,903	3,841,872	7,888,740	–	15,800,419
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	–	166,628,192	–	–	5,558,789	547,914	172,734,895
Эх үүсвэргүй баталгаа ба аккредитив	522,557,915	–	–	–	–	–	522,557,915
Ашиглаагүй зээлийн шугам	455,919,038	–	–	–	–	–	455,919,038
	<u>5,965,010,907</u>	<u>1,926,634,755</u>	<u>919,683,161</u>	<u>2,202,402,453</u>	<u>730,057,216</u>	<u>44,784,627</u>	<u>11,788,573,119</u>
	<u>(3,392,534,114)</u>	<u>2,104,357,911</u>	<u>(46,162,509)</u>	<u>(632,232,344)</u>	<u>2,591,127,793</u>	<u>2,789,162,291</u>	<u>3,413,719,028</u>



**33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**

**(4) Зах зээлийн эрсдэл**

Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь зах зээлийн хүү, гадаад валютын ханш зэрэг зах зээлийн үнийн өөрчлөлт нь Банкны орлого эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнд нөлөөлөх эрсдэл юм. Зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын зорилго нь зах зээлийн эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөгдөх параметрийн хүрээнд удирдах, хянах, эрсдэлийн өгөөжийг оновчтой болгох явдал юм.

**Хүүний түвшний эрсдэл**

Хүүний эрсдэл гэдэг нь хүүний түвшний өөрчлөлт нь Банкны орлого эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэнд нөлөөлөх эрсдэл юм. Банкны зээлийн, санхүүжилтийн, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанууд нь хүүний эрсдэлийг бий болгодог. Хүүний түвшний өөрчлөлт нь Банкны хүүний цэвэр орлогод нэн даруй нөлөөлөх ба Банкны хөрөнгө, өр төлбөр, тэнцлийн гадуурх зүйлсийн эдийн засгийн үнэ цэнд нөлөөлдөг учир урт хугацаанд Банкны өөрийн хөрөнгөд нөлөөлж болно. Зээлийн хүүний эрсдэлийг Банкны удирдлагын тогтоосон хязгаарт багтаан түвшинг нэмэгдүүлэх эсвэл бууруулах замаар удирдана. Эдгээр хязгаарлалтууд нь хүүний маржин болон хүүний мэдрэмжийн хөрөнгө, өр төлбөрийн үнэ цэнд үзүүлэх нөлөөг хязгаарлаж өгдөг.

Зээлийн хүүний зөрүүний хязгаарын эрсдэлийн удирдлага нь Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн төрөл бүрийн стандарт, стандарт бус хүүний хувилбарт мэдрэмжийг хянах замаар нэмэгдүүлэх юм. Банкны зах зээлийн хүүний түвшин 100 пунктад өсөх, буурах мэдрэмжийн шинжилгээ (өгөөжийн муруй дахь тэгш хэмт хөдөлгөөнгүй, санхүүгийн байдлын тогтмол тайлантай гэж үзвэл) дараах байдалтай байна:

	Өсөлт (бууралт)	Цэвэр хүүний орлогын мэдрэмж мян.төг	Ашиг, алдагдалд тогтоосон эрсдэлийн хязгаар мян.төг	Өөрийн хөрөнгийн мэдрэмж мян.төг	Өөрийн хөрөнгөд тогтоосон эрсдэлийн хязгаар мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>					
<b>Валют</b>					
Америк доллар	+/- 100	+/- 11,324,946	+/- 389,506,817	+/- 10,192,451	+/- 389,506,817
Төгрөг	+/- 100	+/- 21,527,228	+/- 389,506,817	+/- 19,374,505	+/- 389,506,817
Бусад	+/- 100	+/- 2,341,557	+/- 389,506,817	+/- 2,107,401	+/- 389,506,817
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>					
<b>Валют</b>					
Америк доллар	+/- 100	+/- 789,541	+/- 328,411,715	+/- 710,587	+/- 328,411,715
Төгрөг	+/- 100	+/- 8,001,304	+/- 328,411,715	+/- 7,201,174	+/- 328,411,715
Бусад	+/- 100	+/- 1,367,075	+/- 328,411,715	+/- 1,230,368	+/- 328,411,715

**Гадаад валютын ханшийн эрсдэл**

Валютын эрсдэл гэдэг нь гадаад валютын ханшийн өөрчлөлтөөс болж санхүүгийн хэрэглүүрийн үнэ цэн хэлбэлзэх эрсдэл юм. АПУХ-ноос гадаад валютын нөлөөний түвшинд лимит тогтоодог (голчлон америк долларт) ба хэрэгжилтэд байнгын хяналт тавьдаг. Банк нь нэгж болон нийт гадаад валютын нээлттэй позицоос үүсэх алдагдалд суурилсан лимит болон гадаад, дотоодын банкууд, харилцагчидтай хийх арилжааны лимитийг тогтоож, үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон ажилладаг. Үүнээс гадна Банк нь гадаад валютын эрсдэлийг удирдах, хэмжих үйл ажиллагаандаа VaR загварыг ашигладаг. АПУХ улирал бүр нийт гадаад валютын позицын алдагдлын хязгаарын хэмжээг тогтоодог. Зах Зээлийн Эрсдэлийн газар нь уг зөвшөөрөгдсөн хязгаарын түвшинд гадаад валютын үйл ажиллагаа явагдаж байгаа эсэхийг хянадаг.

**VaR аргачлалын зорилго болон хязгаарлалтууд**

VaR нь үнийн ирээдүйн хөдөлгөөнийг статистик тархалттай гэж үздэг бөгөөд түүхэн корреляци болон зах зээлийн үнийн хэлбэлзэл дээр суурилдаг тул хэрэглэхэд тодорхой хязгаарлалттай. VaR арга нь мэдээллийг гаргахдаа түүхэн өгөгдлүүд дээр их тулгуурладаг, эрсдэлийн хүчин зүйлүүдийн ирээдүйн өөрчлөлт ба хөдөлгөөнийг тодорхой харуулж чаддаггүй зэргийн улмаас хэрэв эрсдэлийн хүчин зүйлүүдийн өөрчлөлт нь хэвийн тархалттай байна гэсэн төсөөллөөс зөрвөл, зах зээлийн томоохон хөдөлгөөний магадлалыг багаар үнэлэх магадлалтай. Эрсдэлт хүчин зүйлүүд дээр тавигдсан таамаглал, тодорхой хэрэгслийн эдгээр хүчин зүйлсийн хоорондын хамаарлын улмаас VaR нь багаар эсвэл ихээр тооцоологдож болно. Позицууд нь өдрийн туршид өөрчлөгдөж болох ч VaR нь зөвхөн ажлын өдөр дуусах үеийн байдлаарх багцын эрсдэлийг илэрхийлдэг ба 99 хувийн итгэлтэй түвшнээс давсан аливаа нэг алдагдлыг тооцож үздэггүй.

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**

**(4) Зах зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)**

**VaR аргачлалын зорилго болон хязгаарлалтууд (үргэлжлэл)**

Бүх гадаад валют болон тэдгээрийн алдагдлын хувьд тогтоосон VaR-ын хязгаарыг удирдлагаас тогтоож өгсөн хязгаарт байгаа эсэхийг өдөр тутам шалгадаг. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн санхүүгийн хэрэглүүрийн хувьд нэг өдөрт гарч болох алдагдлын хэмжээг VAR аргаар тооцоолсныг доор үзүүлэв. Үүнд:

	<b>Түүхэн загвар 2024 мян.төг</b>	<b>2023 мян.төг</b>
12 сарын 31-нээр	(248,091)	(58,141)
Өдрийн дундаж	(432,318)	(792,656)
Дээд хэмжээ	(14,770)	(24,615)
Доод хэмжээ	(1,279,752)	(3,185,897)

Дараах хүснэгтэд Банкны гадаад валютын эрсдэлийг 2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар үзүүлэв. Хүснэгтэд санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг бүлэглэн үзүүлэв:

	<b>2024</b>			<b>2023</b>		
	<b>Төгрөгөөрх мян.төг</b>	<b>Гадаад валютаарх мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>	<b>Төгрөгөөрх мян.төг</b>	<b>Гадаад валютаарх мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>						
Бэлэн мөнгө ба						
Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	1,396,899,459	1,697,665,702	3,094,565,161	560,676,633	1,748,053,513	2,308,730,146
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	171,235,411	1,225,503,573	1,396,738,984	224,175,940	1,427,622,435	1,651,798,375
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	2,401,179,297	502,799,723	2,903,979,020	1,770,718,631	147,210,357	1,917,928,988
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	88,784,131	–	88,784,131	172,188,577	–	172,188,577
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	5,065,234,190	1,114,335,363	6,179,569,553	3,881,801,871	1,051,655,351	4,933,457,222
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	96,730,864	31,214,109	127,944,973	156,904,267	19,361,978	176,266,245
	<u>9,220,063,352</u>	<u>4,571,518,470</u>	<u>13,791,581,822</u>	<u>6,766,465,919</u>	<u>4,393,903,634</u>	<u>11,160,369,553</u>
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>						
Бусад банк санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	176,001,370	202,859,636	378,861,006	71,414,293	246,997,718	318,412,011
Репо хэлцэл	25,675,412	–	25,675,412	51,285,052	–	51,285,052
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	6,736,944,757	3,600,866,014	10,337,810,771	5,026,726,104	4,060,091,308	9,086,817,412
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	70,630,118	–	70,630,118	159,109,749	–	159,109,749
Зээлээр авсан санхүүжилт	1,093,092,572	571,044,793	1,664,137,365	521,393,763	351,274,014	872,667,777
Банкны гаргасан бонд	–	670,569,956	670,569,956	–	–	–
Түрээсийн өглөг	9,544,683	–	9,544,683	13,870,478	–	13,870,478
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	42,032,282	77,004,119	119,036,401	106,936,691	43,361,221	150,297,912
	<u>8,153,921,194</u>	<u>5,122,344,518</u>	<u>13,276,265,712</u>	<u>5,950,736,130</u>	<u>4,701,724,261</u>	<u>10,652,460,391</u>
Тэнцлийн гадуур бүртгэсэн гадаад валютын эрсдэлд өртөх дүн, цэвэр		<u>463,071,501</u>			<u>160,301,851</u>	
Гадаад валютын эрсдэлд өртөх дүн, цэвэр		<u>(87,754,547)</u>			<u>(147,518,776)</u>	

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 33. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

#### (4) Зах зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

##### Гадаад валютын ханшийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Төгрөгийн ам.доллартай харьцах ханш 10 хувиар чангарах эсвэл суларахад Банкны нээлттэй позицын мэдрэмжийн шинжилгээ (бусад бүх хувьсагчийг тогтмол гэж үзвэл) дараах байдалтай байна:

	Ханшийн өөрчлөлт	Нээлттэй позицын мэдрэмж мян.төг	Цэвэр позицын эрсдэлийн хязгаар мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
<b>Валют</b>			
Америк доллар	+/- 10%	+/- 450,274	+/- 230,000,000
Бусад	+/- 10%	+/-671,904	+/- 230,000,000
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>			
<b>Валют</b>			
Америк доллар	+/- 10%	+/- 6,442,978	+/- 230,000,000
Бусад	+/- 10%	+/-255,377	+/- 230,000,000

##### Урьдчилж төлсөн төлбөрийн эрсдэл

Урьдчилсан төлбөрийн зардлын эрсдэл гэдэг нь харилцагч болон үйлчлүүлэгч нь хүлээгдэж байснаас өмнө эсвэл хойно төлбөрөө хийх эсвэл төлбөр хийхийг хүссэний улмаас Банк алдагдалд орох эрсдэл юм.

Банк урьдчилсан төлбөрийн төрөл бүрийн түвшинг цэвэр хүүний орлогод үзүүлэх нөлөөллийг тооцоолохдоо хялбаршуулсан аргыг ашигладаг. Хэрэв эргэн төлөгдөх санхүүгийн хэрэглүүрийн 20%-ийг жилийн эхээр, бусад бүх хувьсах хэмжигдэхүүнүүдийг тогтмол байлгаж урьдчилж төлсөн бол тухайн жилийн хүүний орлого 217,199,335 мянган төгрөгөөр (2023 онд: 152,942,480 мянган төгрөг) буурах байсан.

##### Үйл ажиллагааны эрсдэл

Үйл ажиллагааны эрсдэлд системийн доголдол, хүмүүсийн гаргаж болох алдаа, залилан болон гадны хүчин зүйлийн нөлөөгөөр учирч болзошгүй эрсдэлүүд хамаарна. Хэрэв хяналтын хангалтгүй байдлаас шалтгаалж үйл ажиллагаа доголдвол үйл ажиллагааны эрсдэл нь нэр хүндэд сөргөөр нөлөөлөх, хууль эрх зүйн болон захиргааны хэрэгт холбогдох, эсвэл санхүүгийн алдагдал хүлээхэд хүргэж болно. Банк нь бүх үйл ажиллагааны эрсдэлийг арилгаж чадахгүй ч болзошгүй эрсдэлийг хянах, хариу арга хэмжээ авах арга замуудыг ашиглан удирдахыг эрмэлздэг. Хяналтад ажил үүргийн хуваарилалт, нэвтрэх эрх, зөвшөөрөл олгох, зохицуулах журам, ажилтнуудын боловсрол, үнэлгээ, болон дотоод аудит багтдаг.

### 34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга

#### Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт ба шатлал

Бодит үнэ цэн гэдэг нь татан буугдах болон албадан борлуулахаас бусад энгийн нөхцөлд аливаа сонирхож буй талуудын хооронд солилцох санхүүгийн хэрэглүүр эсвэл бусад хөрөнгийн үнэ бөгөөд бодит үнэ цэн нь зах зээл дээр нээлттэй арилжаалагдаж байгаа дүнгээр хамгийн сайн хэмжигдэж, нотлогддог. Зах зээлийн үнийн санал авах боломжгүй тохиолдолд Банк үнэлгээний арга ашиглана.

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)**

**Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт ба шатлал (үргэлжлэл)**

Дараах хүснэгтэд бодит үнэ цэнээр бүртгэсэн санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнийн түвшнээр ангилсан задаргааг үзүүлэв:

	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
<b>Санхүүгийн хөрөнгүүд</b>				
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлтэй засгийн газрын бонд, ам.долларын	492,330,245	–	–	492,330,245
Биржид бүртгэлтэй засгийн газрын бонд, төгрөгийн	150,454,795	–	–	150,454,795
Ногоон бонд	10,418,175	–	–	10,418,175
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас	–	1,837,294,011	–	1,837,294,011
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаас	–	–	3,538,351	3,538,351
Биржид бүртгэлтэй өмчийн үнэт цаас	47,094,211	–	–	47,094,211
<i>БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө</i>				
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	–	–	362,556,440	362,556,440
Зээлээр баталгаажсан бонд – Энгийн Транч	–	–	292,792	292,792
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	–	423,335,998	–	423,335,998
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	88,784,131	–	88,784,131
<b>Санхүүгийн бус хөрөнгө</b>				
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	–	–	186,313,991	186,313,991
ХОЗҮХХ	–	–	80,749,541	80,749,541
	<b>700,297,426</b>	<b>2,349,414,140</b>	<b>633,451,115</b>	<b>3,683,162,681</b>
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	70,630,118	–	70,630,118
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>				
<b>Санхүүгийн хөрөнгүүд</b>				
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлтэй засгийн газрын бонд	105,989,124	–	–	105,989,124
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас	–	1,363,375,430	–	1,363,375,430
Биржид бүртгэлтэй бонд-МИК	41,170,073	–	–	41,170,073
<i>БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаас	–	–	3,168,023	3,168,023
Биржид бүртгэлтэй өмчийн үнэт цаас	38,804,358	–	–	38,804,358
<i>БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр</i>				
Биржид бүртгэлгүй өмчийн үнэт цаас	–	–	1,700,000	1,700,000
<i>БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө</i>				
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	–	–	360,010,446	360,010,446
Зээлээр баталгаажсан бонд – Энгийн Транч	–	–	2,399,558	2,399,558
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	–	248,631,585	–	248,631,585
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	172,188,577	–	172,188,577
<b>Санхүүгийн бус хөрөнгө</b>				
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	–	–	216,024,924	216,024,924
ХОЗҮХХ	–	–	53,256,860	53,256,860
	<b>185,963,555</b>	<b>1,784,195,592</b>	<b>636,559,811</b>	<b>2,606,718,958</b>
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	–	159,109,749	–	159,109,749

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

**34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)****Түвшин 1, 2 ба 3 хоорондын хөдөлгөөн**

Бодит үнэ цэнээр бүртгэсэн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийн 1,2 болон 3 дугаар түвшний хооронд хөдөлгөөн гараагүй болно.

2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-ний 2-р түвшний бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд ашигласан үнэлгээний техник, орц тодорхойлолт:

	Бодит үнэ цэн		Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл
	2024 мян.төг	2023 мян.төг		
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>				
Биржид бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас	1,837,294,011	1,363,375,430	Зах зээлийн үнэлгээний арга	Төв банкны бодлогын болон репогийн хүү
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	423,335,998	248,631,585	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ЧМ, АХЧ болон зах зээлийн хүүний хувь
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	88,784,131	172,188,577	Зах зээлийн үнэлгээний арга	SOFR хүү, репо хүү, засгийн газрын бондын өгөөж, валютын ханш, барааны форвард ханш, Ам.долларын хөнгөлөлтийн хувь, ЧМ
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	70,630,118	159,109,749	Зах зээлийн үнэлгээний арга	SOFR хүү, репо хүү, засгийн газрын бондын өгөөж, валютын ханш, барааны форвард ханш, Ам.долларын хөнгөлөлтийн хувь, ЧМ

2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-нээр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдийн 2 дугаар түвшний бодит үнэ цэнийн үнэлгээний аргачлалд өөрчлөлт ороогүй болно.

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

3 дугаар түвшний санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг үнэлэхэд шаардагдах ажиглах боломжгүй гол мэдээлэл болон ашигласан мэдээллээс шалтгаалж гарч болох боломжит өөрчлөлтийн мэдрэмтгий байдлыг доор тодорхойлон үзүүлэв:

2024 оны 12 сарын 31	Бодит үнэ цэн мян.төг	Боломжит өөрчлөлтийн хувь	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт мян.төг	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл	Хүрээ
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>						
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	362,556,440	+/- 1%	+/- 3,625,564	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүний хувь	9.0% - 13.0%
Зээлээр баталгаажсан бонд - Энгийн Транч	292,792	+/- 1%	+/- 2,928	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүний хувь	9.5%
Биржид бүртгэлгүй үнэт цаас	3,538,351	+/- 10%	+/- 353,835	Нийт хөрөнгийн үнэ цэн	Хувьцааны зах зээлийн үнэ, Гүйлгээний дүн	1,000 төгрөг - 5,691,675 төгрөг
<b>Санхүүгийн бус хөрөнгө</b>						
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	186,313,991	+/- 10%	+/- 18,631,399	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 0.5-2.4 сая төгрөг; № метр.кв 2.5-8.7 сая төгрөг
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	80,749,541	+/- 10%	+/- 8,074,954	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр-кв 8.3 – 10.2 сая төгрөг

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)**

2023 оны 12 сарын 31	Бодит үнэ цэн мян.төг	Боломжит өөрчлөлтийн хувь	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт мян.төг	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл	Хүрээ
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>						
Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас	360,010,446	+/- 1%	+/- 3,600,104	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүний хувь	7.0% - 9.0%
Зээлээр баталгаажсан бонд - Энгийн Транч	2,399,558	+/- 1%	+/- 23,996	Хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээний арга	Зах зээлийн хүүний хувь	9.5%
Биржид бүртгэлгүй үнэт цаас	4,868,023	+/- 10%	+/- 486,802	Нийт хөрөнгийн үнэ цэн	Хувьцааны зах зээлийн үнэ, Гүйлгээний дүн	1,000 төгрөг-5,691,675 төгрөг
<b>Санхүүгийн бус хөрөнгө</b>						
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	216,024,924	+/- 10%	+/- 21,602,492	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 0.5 - 2.4 сая төгрөг; 1 метр.кв 2.5 - 8.7 сая төгрөг
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	53,256,860	+/- 10%	+/- 5,325,686	Зах зээлийн төсөөлөл	Ижил төстэй үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ/ Байршил, нөхцөл байдал, түүнтэй төстэй хүчин зүйлүүдийг тохируулсан зах зээлийн төлөөлөл	1 метр.кв 8.0 - 9.0 сая төгрөг

2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-нээр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдэд үнэлгээний аргачлалд ямар нэгэн өөрчлөлт ороогүй болно. 2024 оны 12 сарын 31-ний байдлаар удирдлага нь санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь дансны үнээсээ материаллаг зөрүү байх магадлал багатай гэж үзэж байна.

**Тайлант жилийн 3 дугаар түвшний санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн хөдөлгөөн**

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>Орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан үнэт цаас</b>		
1 сарын 1-нээр	360,010,446	260,184,968
Нэмэгдсэн	106,602,800	279,302,268
Борлуулсан	(98,873,000)	(182,110,768)
Хуримтлагдсан хүү	33,326,919	31,223,300
Хүлээн авсан хүүний орлого	(38,510,725)	(28,589,322)
<b>12 сарын 31-нээр</b>	<b>362,556,440</b>	<b>360,010,446</b>
<b>Зээлээр баталгаажсан бонд – Энгийн Транч</b>		
1 сарын 1-нээр	2,399,558	5,832,160
Нэмэгдсэн	–	700,500
Төлөгдсөн	(2,032,200)	(4,136,100)
Хуримтлагдсан хүү	97,228	515,301
Хүлээн авсан хүүний орлого	(171,794)	(512,303)
<b>12 сарын 31-нээр</b>	<b>292,792</b>	<b>2,399,558</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

2024 болон 2023 онуудын 12 сарын 31-нээр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдэд үнэлгээний аргачлалд ямар нэгэн өөрчлөлт ороогүй болно. 2024 оны 12 сарын 31-ний байдлаар удирдлага нь санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь дансны үнээсээ материаллаг зөрүү байх магадлал багатай гэж үзэж байна.

#### Тайлант жилийн 3 дугаар түвшний санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн хөдөлгөөн

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<b>Биржид бүртгэлгүй үнэ цаас</b>		
1 сарын 1-нээр	3,168,023	3,168,532
Борлуулсан	370,184	–
Нэмэгдсэн	–	(509)
Ханшийн өөрчлөлт	144	–
<b>12 сарын 31-нээр</b>	<b>3,538,351</b>	<b>3,168,023</b>
<b>Дахин үнэлсэн хөрөнгө</b>		
1 сарын 1-нээр	216,024,924	225,309,201
Нэмэгдсэн	5,794,186	–
Шилжүүлсэн	(18,036,301)	–
Борлуулсан	(11,158,246)	(3,918,852)
Элэгдлийн зардал	(5,229,221)	(5,365,425)
Данснаас хассан	(1,081,351)	–
<b>12 сарын 31-нээр</b>	<b>186,313,991</b>	<b>216,024,924</b>
<b>Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө</b>		
1 сарын 1-нээр	53,256,860	79,997,754
Борлуулсан	–	(29,614,686)
Шилжүүлсэн	20,377,762	–
Дахин үнэлгээ	7,114,919	2,873,792
<b>12 сарын 31-нээр</b>	<b>80,749,541</b>	<b>53,256,860</b>

#### Үл хөдлөх хөрөнгө ба хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийн дахин үнэлгээ

Үл хөдлөх хөрөнгийн бодит үнэ цэн нь итгэмжлэгдсэн хараат бус үнэлгээчний хийсэн үнэлгээнд үндэслэдэг. Газар болон барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийг зах зээлийн аргыг ашиглан тогтоодог. Зах зээлийн арга нь үнэлгээчний хийж буй үнэлгээ нь зах зээл дэх ижил төстэй барилгын худалдан авалт, зар сурталчилгаанд тулгуурлан байршил, баригдсан огноо, нөхцөл байдал зэрэг бусад хүчин зүйлүүдийг харьцуулж тохируулга хийгдэх процесст үндэслэн гарсан гэсэн үг юм.

#### Бодит үнэ цэнээр бүртгэгдээгүй санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүд

Санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнээр бүртгэгдээгүй санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашигласан арга зүй болон таамаглалыг дараах байдлаар тайлбарлав:

#### Бодит үнэ цэн нь дансны үнэтэй ойролцоо байгаа хөрөнгүүд

Хөрвөх чадвар өндөр эсвэл богино хугацааны (1 жилээс бага хугацаатай) санхүүгийн хөрөнгүүд болон санхүүгийн өр төлбөрүүдийн хувьд бодит үнэ цэн нь дансны үнэтэй ойролцоо гэж үздэг. Банкны өөрийн бодит үнэ цэнийн үнэлгээнээс үзвэл, Банканд байршуулсан 1 жилээс дээш хугацаатай хөрөнгийн тооцоолсон бодит үнэ цэн нь санхүүгийн байдлын тайлан дахь дансны үнэтэй ойролцоо байна. Энэ нь зах зээл дэх ижил төстэй хадгаламжийн бүтээгдэхүүгийн одоогийн хүүний түвшин анх байршуулах үеийнхээс мэдэгдэхүйц өөрчлөгдөөгүйтэй холбоотой юм.



## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 34. Бодит үнэ цэнийн тодруулга (үргэлжлэл)

#### Тогтмол хүүтэй санхүүгийн хэрэглүүр

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн тогтмол хүүтэй санхүүгийн хөрөнгүүд болон өр төлбөрүүдийн бодит үнэ цэнийг анх бүртгэгдэх үеийн зах зээлийн хүүний түвшинг Монголын одоогийн зах зээл дэх адил төстэй санхүүгийн хэрэглүүрийн хүүний түвшинтэй харьцуулж тооцоолсон. Доорхи хүснэгтэд Банкны санхүүгийн тайланд тусгасан түвшин 2-т багтах санхүүгийн хэрэглүүрийн бодит үнэ цэн болон дансны үнийг харьцуулсан харьцааг харуулав.

	Дансны үнэ мян.төг	Бодит үнэ цэн мян.төг
<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>		
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>		
Харилцагчид олгосон зээл ба урьдчилгаа	6,179,569,553	6,387,826,556
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>		
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	10,337,810,771	10,470,011,420
<b>2023 оны 12 сарын 31-нээр</b>		
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>		
Харилцагчид олгосон зээл ба урьдчилгаа	4,933,457,222	4,937,767,391
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	1,311,976	1,327,492
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>		
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	9,086,817,412	9,507,939,129

### 35. Холбоотой талын тодруулга

Банкны холбоотой талуудыг дор үзүүлэв:

- Вайлент Арт ХХК - Банкны гүйцэтгэх захирлын орлогчийн ойрын хамаатан Вайлент Арт ХХК-ийг эзэмшдэг
- ТиДиБи Секьюритис ХХК (өмнө: Ти Ди Би Капитал ХХК), Ти Ди Би Ассет Менежмент ЭсСи ХХК, Суприм 17 Холдинг ХХК - Банкны хувьцаа эзэмшигч Ти Ди Би Капитал ХХК-н охин компани юм.
- Монголиан нэшнл рийр ийрт корп ХХК (“МНРИК”) – Суприм 17 Холдинг ХХК нь МНРИК-ийн хувьцааны 90%-ийг эзэмшдэг.
- МИК - Хараат компани (Тодруулга 15-г харна уу)
- Монгол Женерал Лизинг ХХК болон охин компаниуд (МЖЛ) - Банк нь МЖЛизинг ХХК-н хувьцааны 10%-г эзэмшдэг ба банкны хувьцаа эзэмшигчийн гэр бүлийн гишүүн эзэмшдэг.
- Нэйшнл Ньюс Корпорэйшн ХХК (“ННК”) - Банк нь ННК-н хувьцааны 9.85%-ийг эзэмшдэг ба банкны эцсийн өмчлөгч компанийн ТУЗ-ын гишүүнээр ажилладаг.
- Эн Эн Си Паблшинг ХХК, Жэй Си Дэко Монголиа ХХК- Компаниуд нь ННК -ийн охин компаниуд юм.
- Си Эн Би Консалтинг ХХК (“СНБК”) - СНБК-ийн гүйцэтгэх захирал нь Банкны эцсийн өмчлөгчийн гэр бүлийн гишүүн.
- Абсолют Менежмент ХХК - Компанийг Банкны хувьцаа эзэмшигчийн гэр бүлийн гишүүн эзэмшдэг.
- Таймс Медиа Корпорэйшн ХХК- Ти Ди Би Капитал ХХК-н охин компани юм.
- Гол удирдах албан тушаалтнууд - Гол удирдах албан тушаалтнууд гэдэгт ажилтнуудын болон Банкны үйл ажиллагааг эрх мэдлийн дагуу шууд болон шууд бусаар удирдах, нөлөөлөх үүрэг хариуцлагатай хувь хүмүүс багтана. Банк нь Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүд болон Гүйцэтгэх удирдлагууд тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүдийг холбоотой талууд гэж авч үздэг.

#### Банкны гол удирдах ажилтнуудтай хийсэн гүйлгээ

Банкнаас тухайн жилийн хугацаанд олгосон захирлууд болон ТУЗ-ийн гишүүдийн цалингийн нийлбэр нь дараах байдалтай байна:

	2024 мян.төг	2023 мян.төг
<i>Богино хугацааны өгөөж:</i>		
Цалин болон бусад тэтгэмж	18,497,556	21,951,864
Нийгмийн болон эрүүл мэндийн санд оруулсан хувь нэмэр	2,312,195	2,361,190
	<u>20,809,751</u>	<u>24,313,054</u>

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**35. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)**

2024 болон 2023 онуудын 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилүүдэд холбоотой талтай хийсэн томоохон ажил гүйлгээнүүд, үлдэгдлийг доор үзүүлэв:

Үлдэгдэл

**2024 оны 12 сарын 31-нээр**

	Хадгаламж ба хуримтлагд сан хүү мян.төг	Олгосон зээл ба урьдчилгаа , хуримтлагд сан хүү мян.төг	Авлага ба урьдчилж төлсөн төлбөр мян.төг	ОСИЗБҮЦ (Тодруулга 14) мян.төг	Свопийн хуримтлагдс ан хүүний өглөг мян.төг	Бусад өглөг мян.төг	Аккредитив болон баталгаа мян.төг	Ашиглаагү й зээлийн шугам мян.төг	Үүсмэл санхүүгийн өр төлбөр мян.төг
Ти Ди Би Капитал ХХК	45,294,051	–	–	–	–	–	–	–	–
Глобулл	342	–	–	–	–	–	–	–	–
Юу Эс Глобал Инвестмент ХХК	298	–	–	–	–	–	–	–	–
Нэйшнл Ньюс Корпорэйшн ХХК	24,961	1,000,921	–	–	–	–	–	–	–
Монгол Женерал Лизинг ХХК	6,326	–	–	–	–	–	–	–	–
Монголын Банкны Холбоо	198,753	–	–	–	–	–	–	27,101	–
Зээлийн мэдээллийн лавлах ХХК	72,720	–	–	–	–	–	–	–	–
ЗГММ ХХК	522	–	–	–	–	–	–	–	–
Ти Ди Би Секьюритис ХХК	228,793,802	–	–	–	–	–	2,540	1,596	–
Суприм 17 Холдинг ХХК	–	–	5,052,393	–	–	–	–	–	–
Эн Эн Си Юу Би омни медиа	902	–	–	–	–	–	–	–	–
Луксор интернэйшнл ХХК	508,436	–	–	–	–	–	–	–	–
Лагердере монголиа ХХК	938	–	–	–	–	–	–	–	–
МИК ба түүний охин компаниуд	96,606,808	9,062,962	2,273,635	362,556,440	4,165,860	52,787,550	–	–	1,821,143
Таймс Медиа Корпорэйшн ХХК	37	–	–	–	–	–	–	–	–
Ти Ди Би Лизинг ХХК	10,304,126	24,210,411	–	–	–	–	–	5,000	–
Ти Ди Би Ассет Менежмент ЭсСи ХХК	3,653	–	–	–	–	–	–	–	–
Эн Эн Си Паблишинг ХХК	9,508	–	–	–	–	–	–	–	–
Жэй Си Дэко ХХК	4,831,943	–	–	–	–	–	–	–	–
Абсолют Менежмент ХХК	7,595	–	–	–	–	–	–	–	–
Монголиан нэшнл рийр ийрт корп ХХК	71,279,585	16,693,320	–	–	–	–	–	–	–
Азиа дайверсифайд рийл истэйт фанд ХХК	–	43,392,707	–	–	–	–	–	–	–
Вайлент Арт ХХК	1,690	–	–	–	–	–	–	–	–
Гол хувьцаа эзэмшигч тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүд	277,986	72,509	–	–	–	–	–	821,471	–
Гол удирдах албан тушаалтнууд	1,879,516	2,389,470	–	–	–	–	–	552,901	–

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**35. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)**

Үлдэгдэл (үргэлжлэл)

**2023 оны 12 сарын 31-нээр**

	Хадгаламж ба хуримтлагд сан хүү мян.төг	Олгосон зээл ба урьдчилгаа хуримтлагд сан хүү мян.төг	Авлага ба урьдчилж төлсөн төлбөр мян.төг	ОСИЗБҮЦ (Тодруулга 14) мян.төг	Ам.долла рын бонд мян.төг	Свопийн хуримтлагд сан хүүний өглөг мян.төг	Бусад өглөг мян.төг	Аккредити в болон баталгаа мян.төг	Ашиглаагүй зээлийн шугам мян.төг	Үүсмэл санхүүгийн өр төлбөр мян.төг
Ти Ди Би Капитал ХХК	62,403	16,835,868	547,500	–	–	–	–	–	–	–
Глобулл	354	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Юу Эс Глобал Инвестмент ХХК	309	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Жэй Си Деко ХХК	4,270,253	–	–	–	–	–	–	–	–	–
МИК ба түүний охин компаниуд	96,657,784	9,577,149	2,289,826	360,010,446	41,170,073	1,135,791	–	–	–	152,977,717
Ти Ди Би Секьюритис ХХК	140,443,557	1,500	–	–	–	–	–	2,540	2,500	–
Ти Ди Би Лизинг ХХК	10,710,054	20,679,726	54,584	–	–	–	14,226	–	5,000	–
ННК ХХК	7,614	300,430	–	–	–	–	–	–	700,000	–
Эн Эн Си Паблишинг ХХК	11,941	–	–	–	–	–	–	–	–	–
СНБК ХХК	–	9,651,352	22,732,386	–	–	–	–	–	–	–
Абсолют Менежмент ХХК	7,642	–	–	–	–	–	–	–	–	–
МНРИК	1,456,184	19,058,632	–	–	–	–	–	–	478,216	–
Монгол Женерал Лизинг ХХК	8,749	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Таймс Медиа Корпорэйшн ХХК	56	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Вайлент Арг ХХК	2,278	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ти Ди Би Ассет Менежмент ХХК	7,150	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Суприм 17 ХХК	–	–	10,053,446	–	–	–	–	–	–	–
Азиа дайверсифайд рийл истэйт фанд ХХК	–	40,165,610	–	–	–	–	–	–	–	–
Гол хувьцаа эзэмшигч тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүд	3,297,251	102,460	3,100,000	–	–	–	–	–	838,861	–
Гол удирдах албан тушаалтнууд	711,453	2,082,041	–	–	–	–	–	–	607,969	–

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**35. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)**

**Ажил гүйлгээнүүд**

<b>2024 оны 12 сарын 31-нээр</b>	<b>Зээл, урьдчилгаа, авлагын хүүний орлого мян.төг</b>	<b>ОСИЗБҮЦ-н хүүний орлого мян.төг</b>	<b>Свопийн хүүний орлого мян.төг</b>	<b>Ам.доллары н бондын хүний орлого мян.төг</b>	<b>Хадгаламжи йн хүүний зардал мян.төг</b>	<b>Худалдаж авсан ам.долларын үнэт цаас мян.төг</b>	<b>Авсан үйлчилгээ мян.төг</b>	<b>Шимтгэлийн орлого мян.төг</b>
Ти Ди Би Капитал ХХК	352,938	–	–	–	–	–	98,534	69,399
Нэйшнл Ньюс Корпорэйшн ХХК	131,040	–	–	–	–	–	5,162,527	–
Монгол Женерал Лизинг ХХК	–	–	–	–	–	–	–	24
Монголын Банкны Холбоо	–	–	–	–	29,678	–	122,940	674
Зээлийн мэдээллийн товчоо ХХК	–	–	–	–	8,820	–	–	14
Ти Ди Би Секьюритис ХХК	–	–	–	338,426	439,584	168,706,103	147,650	1,442
Луксор интернэйшнл ХХК	–	–	–	–	–	–	–	30
МИК ба түүний охин компаниуд	1,333,759	33,326,919	24,008,242	–	5,839,620	–	–	13,108
Таймс Медиа Корпорэйшн ХХК	–	–	–	–	–	–	–	19
Ти Ди Би Лизинг ХХК	3,812,164	–	–	–	376,655	–	163,315	5,872
Ти Ди Би Ассет Менежмент ЭсСи ХХК	–	–	–	–	–	–	–	13
Эн Эн Си Паблишинг ХХК	–	–	–	–	–	–	300	12
Жэй Си Дэко ХХК	–	–	–	–	424,559	–	560,413	281
Абсолют Менежмент ХХК	–	–	–	–	–	–	–	21
Монголиан нэшнл рийр ийрт корп ХХК	–	–	–	–	8	–	–	54
Азиа дайверсифайд рийл истэйт фонд ХХК	3,227,097	–	–	–	–	–	–	–
Вайлент Арт ХХК	–	–	–	–	–	–	–	68
Гол хувьцаа эзэмшигч тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүд	19,390	–	–	–	–	–	–	58
Гол удирдах албан тушаалтнууд	213,401	–	–	–	57,533	–	–	4,480

**ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31**

**35. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)**

**Ажил гүйлгээнүүд (үргэлжлэл)**

**2023 оны 12 сарын 31-нээр**

	Олгосон зээл ба урьдчилгаани й хүүний орлого мян.төг	Санхүүгийн хэрэглүүрийн санхүүгийн хэрэглүүр мян.төг	ОСИЗБҮЦ-н хүүний орлого мян.төг	Свопийн хүүний орлого мян.төг	Хадгаламжийн хүүний зардал мян.төг	Авсан үйлчилгээ мян.төг	Шимтгэлийн орлого мян.төг
Ти Ди Би Капитал ХХК	963,460	–	–	–	–	–	7,379
Глобулл	–	–	–	–	–	–	4
Юу Эс Глобал Инвестмент ХХК	–	–	–	–	–	–	4
Жэй Си Дэко ХХК	–	–	–	–	320,120	210,430	169
МИК	1,398,737	–	38,311,632	7,088,332	5,383,638	–	11,602
Ти Ди Би Секьюритис ХХК	5	–	–	–	200,715	415,000	3,117
Ти Ди Би Лизинг ХХК	2,706,094	–	–	–	538,866	72,793	10,494
ННК ХХК	5,453	–	–	–	–	5,089,144	5,564
Эн Эн Си Паблишинг ХХК	–	–	–	–	–	–	13
СНБК ХХК	2,792,679	–	–	–	–	–	42
Абсолют Менежмент ХХК	–	–	–	–	–	–	28
МНРИК	1,532,062	–	–	–	–	–	8,136
Монгол Женерал Лизинг ХХК	–	–	–	–	–	–	24
Таймс Медиа Корпорэйшн ХХК	–	–	–	–	–	–	24
Вайлент Арг ХХК	–	–	–	–	–	–	60
Ти Ди Би Ассет Менежмент ХХК	–	–	–	–	–	–	13
Супрем 17 ХХК	–	–	–	–	–	–	–
Азиа дайверсифайд рийл истэйт фонд ХХК	5,184,239	–	–	–	–	–	–
Гол хувьцаа эзэмшигч тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүд	23,640	–	–	–	1,080	–	783
Гол удирдах албан тушаалтнууд	245,122	–	–	–	33,724	–	2,928

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 35. Холбоотой талын тодруулга (үргэлжлэл)

#### Холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээний нөхцөлүүд

Дээр дурьдсан үлдэгдэл дүнгүүд болн ажил гүйлгээнүүд бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд үүссэн. Холбоотой талуудын төлсөн болон хүлээн авсан хүү нь ердийн арилжааны хүүгээр тооцогдсон. Холбоотой талуудад олгосон зээл ба урьдчилгаанаас бусад үлдэгдэл дүн барьцаагүй болно. Бусад холбоотой талуудын өглөг эсхүл авлагын дүнд ямар нэгэн хүлээн авсан эсхүл гаргасан баталгаа байхгүй.

Гол удирдах албан тушаалтнууд Банкны бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны хүрээнд энгийн нөхцөлтэйгөөр Банкнаас үйлчилгээ авдаг.

### 36. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн хугацааны шинжилгээ

Дараах хүснэгтэд Банкны хөрөнгө, өр төлбөрийг эргэн төлөгдөх эсвэл барагдах хугацаагаарх шинжилгээг харуулсан байна. Тодруулга 33 'Хөрвөх чадварын эрсдэл'-ээс Банкны хямдруулаагүй буюу хорогдуулаагүй гэрээний дагуу төлөгдөх үүргийн дүнг харна уу.

2024 оны 12 сарын 31-нээр	12 сар хүртэлх мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
<b>Хөрөнгө</b>			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	3,094,565,161	–	3,094,565,161
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	1,396,738,984	–	1,396,738,984
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	21,179,446	341,669,786	362,849,232
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр	1,842,366,571	648,130,655	2,490,497,226
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр	–	50,632,562	50,632,562
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт	–	164,244	164,244
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	73,112,680	15,671,451	88,784,131
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,583,601,964	3,595,967,589	6,179,569,553
Бусад хөрөнгө	100,998,697	454,311,952	555,310,649
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	–	80,749,541	80,749,541
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	95,381,015	–	95,381,015
Үндсэн хөрөнгө	–	548,521,958	548,521,958
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	–	8,985,640	8,985,640
Биет бус хөрөнгө	–	47,618,788	47,618,788
<b>Нийт хөрөнгө</b>	<b>9,207,944,518</b>	<b>5,792,424,166</b>	<b>15,000,368,684</b>
<b>Өр төлбөр</b>			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	371,879,479	6,981,527	378,861,006
Репо хэлцэл	25,675,412	–	25,675,412
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	9,149,529,248	1,188,281,523	10,337,810,771
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	59,151,775	11,478,343	70,630,118
Зээлээр авсан санхүүжилт	1,336,297,329	327,840,036	1,664,137,365
Банкны гаргасан бонд	3,721,897	666,848,059	670,569,956
Бусад өр төлбөр	76,408,255	60,845,088	137,253,343
Түрээсийн өглөг	9,544,683	–	9,544,683
Орлогын албан татварын өглөг	77,219,441	–	77,219,441
Хойшлуулсан татварын өр төлбөр	–	12,681,002	12,681,002
<b>Нийт өр төлбөр</b>	<b>11,109,427,519</b>	<b>2,274,955,578</b>	<b>13,384,383,097</b>
<b>Цэвэр дүн*</b>	<b>(1,901,483,001)</b>	<b>3,517,468,588</b>	<b>1,615,985,587</b>

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 36. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн хугацааны шинжилгээ (үргэлжлэл)

2023 оны 12 сарын 31-нээр	12 сар хүртэлх мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
<b>Хөрөнгө</b>			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанкинд байршуулсан мөнгө	2,308,730,146	–	2,308,730,146
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө	1,651,798,375	–	1,651,798,375
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	26,422,303	335,987,701	362,410,004
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүр	1,367,587,636	142,946,991	1,510,534,627
БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр	–	41,972,381	41,972,381
БҮЦӨАА-д бүртгэгдэх өмчийн хэрэглүүр	1,700,000	–	1,700,000
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэглүүр	6,376	1,305,600	1,311,976
Хараат компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт	–	5,196,223	5,196,223
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	162,296,283	9,892,294	172,188,577
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,368,190,226	2,565,266,996	4,933,457,222
Бусад хөрөнгө	121,706,721	387,531,741	509,238,462
Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө	–	53,256,860	53,256,860
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	8,259,130	–	8,259,130
Үндсэн хөрөнгө	–	567,974,583	567,974,583
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	–	13,239,874	13,239,874
Биет бус хөрөнгө	–	25,308,105	25,308,105
<b>Нийт хөрөнгө</b>	<b>8,016,697,196</b>	<b>4,149,879,349</b>	<b>12,166,576,54</b>
<b>Өр төлбөр</b>			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	318,412,011	–	318,412,011
Репо хэлцэл	32,787,807	18,497,245	51,285,052
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	8,637,077,230	449,740,182	9,086,817,412
Үүсмэл санхүүгийн хэрэглүүр	156,992,593	2,117,156	159,109,749
Зээлээр авсан санхүүжилт	656,533,954	216,133,823	872,667,777
Бусад өр төлбөр	169,297,809	3,437,087	172,734,896
Түрээсийн өглөг	6,526,939	7,343,539	13,870,478
Орлогын албан татварын өглөг	76,203,276	704,137	76,907,413
Хойшлуулсан татварын өр төлбөр	–	6,392,862	6,392,862
<b>Нийт өр төлбөр</b>	<b>10,053,831,619</b>	<b>704,366,031</b>	<b>10,758,197,650</b>
<b>Цэвэр дүн*</b>	<b>(2,037,134,423)</b>	<b>3,445,513,318</b>	<b>1,408,378,895</b>

\*Зарим санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүдийн ангилал нь гэрээний үүрэгт үндэслэсэн. Банк нь олон тооны харилцагчид бүтээгдэхүүний хугацаа дуусах үед төлбөрөө шаардахгүй дахин сунгана гэж үзсэн бөгөөд хүснэгт нь Банкны харилцах, хадгаламжийн тодорхой түвшинг хадгалах бодлогоор тодорхойлогдох хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг илэрхийлэхгүй болно.

### 37. Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ

Монголбанкнаас тогтоосон дүрэм, харьцаануудыг удиртгал болгон Банкны өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хянадаг.

#### Өөрийн хөрөнгийн удирдлага

Банкны өөрийн хөрөнгийн удирдлагын үндсэн зорилго нь хөндлөнгөөс тавигдсан зохистой харьцааны шалгууруудыг биелүүлэх ба сөрөг почролыг дааж чадах өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хадгалахад оршино.

Банк өөрийн хөрөнгийн бүтцийг удирдаж, эдийн засгийн нөхцөл дэх өөрчлөлт болон өөрийн үйл ажиллагааны эрсдэлийн шинж чанарт харгалзан капиталын бүтцэд тохируулга хийнэ.

## ХУДАЛДАА ХӨГЖЛИЙН БАНК ХК

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд – 2024 оны 12 сарын 31

### 37. Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ (үргэлжлэл)

#### Заавал байлгах өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцаа

Монголбанкнаас арилжааны банкуудын нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн активын зохистой харьцааг хамгийн багадаа 9% (2023 онд: 9%) нийт өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцааг 12% (2023 онд: 12%)-иас доошгүй байхаар тогтоосон байдаг бөгөөд эдгээр харьцаа нь эрсдэлийн уг шинж чанараар нь тохируулсан нийт хөрөнгө болон нийт капиталыг авч тооцоолсон байдаг.

Банкны 12 сарын 31-ний байдлаар өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг доор үзүүлэв:

	2024	2023
Нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн харьцаа	14.80%	16.56%
Нийт өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн харьцаа	14.80%	16.56%
	<b>2024</b>	<b>2023</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<u>Нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө</u>		
Энгийн хувьцаа	340,852,905	340,852,905
Нэмж төлөгдсөн капитал	64,069,779	66,449,640
Хуримтлагдсан ашиг	887,536,052	747,028,843
Нийт нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө	<u>1,292,458,736</u>	<u>1,152,331,388</u>
Хоёрдугаар зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө	–	–
<b>Нийт капитал / капиталын суурь</b>	<b><u>1,292,458,736</u></b>	<b><u>1,152,331,388</u></b>

12 сарын 31-ний байдлаар эрсдэлээр нь жигнэсэн хөрөнгийг эрсдэлийн ангилал тус бүрээр үзүүлбэл:

%	2024		2023	
	Хөрөнгө мян.төг	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг	Хөрөнгө мян.төг	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг
0	5,436,224,452	–	3,970,590,870	–
20	1,559,295,864	272,456,343	1,850,945,772	303,501,968
50	2,445,582,209	1,192,951,993	1,858,520,029	907,607,991
75	19,306,661	14,407,596	–	–
100	6,122,090,877	5,613,238,183	4,925,159,162	4,578,195,448
150	1,239,103,055	1,541,635,918	1,056,959,222	1,034,018,974
<i>Тохируулгууд:</i>				
Үйл ажиллагааны эрсдэлийн харьцаа	–	75,988,824	–	77,045,444
Гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа	–	19,525,490	–	56,861,978
<b>Нийт</b>	<b><u>16,821,603,118</u></b>	<b><u>8,730,204,347</u></b>	<b><u>13,662,175,055</u></b>	<b><u>6,957,231,803</u></b>

Дээрх хүснэгтүүдэд харуулсан өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцаа болон эрсдэлээр жигнэсэн хөрөнгийн харьцаа нь 2024 оны 12-р сарын 31-ээрх аудитлагдаагүй санхүүгийн үзүүлэлтээр Монгол банкны журмын дагуу тооцоологдон Монгол банк-руу илгээгдсэн дүнгүүд болно. НББОУС-н дагуу аудитлагдсан санхүүгийн үзүүлэлтээр тооцоологдсон өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцаа болон эрсдэлээр жигнэсэн хөрөнгийн харьцаа нь тус тус 14.79% болон 14.79% (2023: 15.59% болон 15.59%) байна.

### 38. Тайлангийн дараах үйл явдал

Банк нь 2025 оны 2 сарын 28-ны өдөр 100 сая ам.долларын ахлах баталгаагүй бонд Виенна Хөрөнгийн Биржид гаргасан. Бонд нь хагас жилээр төлөгдөх, жилийн 8.5% хүүтэй, 3 жилийн хугацаатай. Гаргасан бондыг 2024 оны 12-р сарын 23-ны өдөр гаргасан 2027 онд дуусгавар болох 200 сая ам.долларын бондтой нэгтгэнэ. (Тодруулга 28)

Удирдлага нь тайлагналын өдрөөс хойш санхүүгийн тайланд нөлөө үзүүлэх бусад үйл явдал гараагүй гэж үзэж байна.

### 39. Монгол хэл дээрх орчуулга

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Англи хэл дээр мөн бэлтгэсэн болно. Монгол, Англи хувиудын хооронд утга, агуулгын зөрүү гарах тохиолдолд Англи хэл дээрх хувийг дагана.